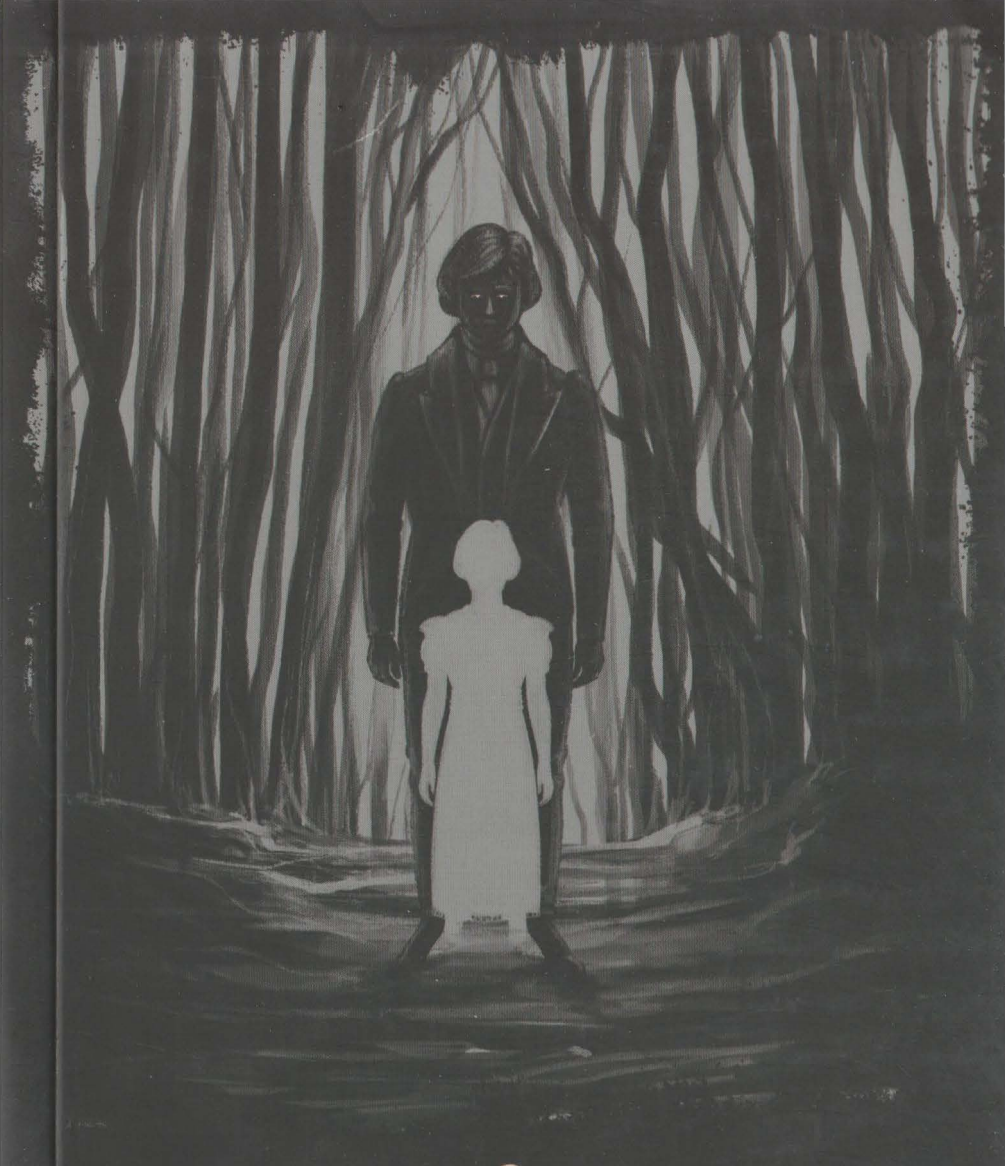

karanlık kitaplık

MARY SHELLEY

mathilda

ithaki

"Mary Shelley'nin *Frankenstein*'dan sonraki en önemli eseri."
—*Pamela Clemit*

1819'da yazılmasına rağmen yayımlanamayan, ardından da unutulan ve gotik edebiyatta kadın karakterler için bir dönüm noktası olan bu novella, ilk kez 1959 yılında okur karşısına çıktı. Mary Shelley'nin tüm yazılarında olduğu gibi yine pek çok otobiyografik öğe barındıran eser, muhtemelen Shelley'nin kendi hayatından en çok esinlendiği kitabı.

Mathilda, yazarın babası William Godwin ve eşi Percy Bysshe Shelley ile olan ilişkilerini anlamak için de önemli bir belge. Bir babanın kızına olan aşkı, toplumdan soyutlanma ve ölüm gibi konular, otobiyografik olmayan olaylar üzerine kurgulansa da, üç ana karakter açık bir şekilde yazarın kendisi, Godwin ve Percy Shelley olarak görülebilir.

Sırlar açığa çıktı.
Artık tek kurtuluş ölüm.

Elizabeth Nitchie'nin önsözüyle

Çeviren: Nagihan Çakır

www.ithaki.com.tr
ithaki
9 786053 758853
/ithakiyayinlari

MARY WOLLSTONECRAFT SHELLEY

1797 Ağustos'unda Londra'da doğan Mary Shelley, filozof William Godwin ile eşi radikal feminist yazar Mary Wollstonecraft'ın tek kızıdır. Annesi doğumdan sonra ölen Mary, babası ile ikinci eşi tarafından büyütüldü. Çocukluğunun büyük bölümünü okuyarak, hikâyeler yazarak ve düşler kurarak geçiren Mary, 1814'de Percy Bysshe Shelley'ye âşık oldu. Evli bir adamla ilişki kurduğu için babası tarafından tepkiyle karşılanan Mary, 1814 yılında kendi üvey kızkardeşi Jane Clairmont ve Shelley ile birlikte kaçtı. Parasızlık onları Londra'ya dönmeye zorlayana kadar kıtayı haftalarca dolaştılar. Ancak Shelley'nin eşi Harriet'in 1816'da ölümüyle evlenebildiler.

Percy Bysshe Shelley'nin bir deniz kazasında ölmesinin ardından Mary, 1823'de, ölüm tarihi olan 1851 yılına kadar profesyonel yazar olarak yaşamına devam edeceği İngiltere'ye döndü.

Mathilda

Mary Shelley
Orijinal Adı: *Mathilda*

İthaki Yayınları - 1433
Karanlık Kitaplık - 12

Dizi Editörü: *Alican Saygı Ortanca*
Yayıma Hazırlayan: *Alican Saygı Ortanca*
Düzelti: *Ömer Ezer*
Kapak İllüstrasyonu: *Hamdi Akçay*
Kapak Tasarımı: *Hamdi Akçay*
Grafik Uygulama: *B. Elif Balkın*
2. Baskı, Haziran 2019, İstanbul

ISBN: 978-605-375-885-3

Sertifika No: 11407

Türkçe Çeviri © Nagihan Çakır, 2018
© İthaki, 2018

Yayıncının yazılı izni olmaksızın alıntı yapılamaz.

İthaki[TM] Penguen Kitap-Kaset Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti.'nin tescilli markasıdır.
Caferağa Mah. Neşe Sok. 1907 Apt. No: 31 Moda, Kadıköy-İstanbul
Tel: (0216) 348 36 97 Faks: (0216) 449 98 34
editor@ithaki.com.tr – www.ithaki.com.tr – www.ilknokta.com

Kapak, İç Baskı: Deniz Ofset Matbaacılık
Maltepe Mah. Hastane Yolu Sok. No: 1/6 Zeytinburnu-İstanbul
Tel: (0212) 613 30 06 Faks: (0212) 613 51 97
Sertifika No: 40200

karanlık kitaplık

Mary Shelley

Mathilda

Çeviren
Nagihan Çakır

ithaki

İÇİNDEKİLER

MARY SHELLEY:
Yaşamına ve Eserlerine Dair Kronolojik Liste
7

ÖNSÖZ
Elizabeth Nitchie
13

MATHILDA
23

EK: HAYALLER ÂLEMİ
113

Mary Shelley: Yaşamına ve Eserlerine Dair Kronolojik Liste

1797

30 Ağustos. Mary Wollstonecraft Godwin, ünlü yazarlar Mary Wollstonecraft ve William Godwin'in kızı olarak Londra'da dünyaya geldi.

10 Eylül. 38 yaşındaki annesi, Mary'yi doğurduktan on gün sonra lohusa hummasından hayatını kaybetti.

1814

28 Temmuz. Birbirlerine deliler gibi âşık olan Mary ve Percy Bysshe Shelley, birlikte yaşamak üzere İngiltere'yi terk edip Fransa'ya yerleşti. Ağustos ayında ise paraları bitince İngiltere'ye geri dönmek zorunda kaldı.

Eylül. Yoksulluk ve borçları sebebiyle –Shelley, çok yüksek faiz oranlarıyla borç para almaktaydı– takip eden 6 ay içerisinde Mary ve Percy sürekli olarak ev değiştirdi. Percy, alacaklılarını atlatmak için çoğu zaman eve, Mary'nin yanına gitmekten kaçınırdı.

Mary'nin babası William Godwin'in, Mary ve Claire Clairmont'u 2.200 pound karşılığı Shelley'ye sattığı söylentileri kulaktan kulağa yayılmaya başlayınca Godwin'in Mary-Percy ilişkisine öfkesi giderek arttı.

1815

22 Ocak. Mary'in ilk çocuğu olan bir kız bebek prematüre olarak dünyaya geldi ve 6 hafta sonra hayatını kaybetti.

1816

24 Ocak. Mary ve Percy Shelley'nin William adındaki oğulları dünyaya geldi.

16 Haziran. Mary, uykuyla uyanıklık arasında bir anda romanı *Frankenstein*'ın özünü zihninde şekillendirir.

9 Ekim. Mary Shelley'nin üvey kız kardeşi Fanny Inlay, afyon tentürü yutarak intihar etti.

10 Aralık. Percy Bysshe Shelley'nin ilk karısı 21 yaşındaki Harriet Westbrook kendini boğarak intihar etti.

30 Aralık. Mary Wollstonecraft Godwin, Percy Bysshe Shelley ile evlendi.

1817

14 Mayıs. Mary, kitabı *Frankenstein*'ı yazmayı bitirdi.

Haziran. Mary, Percy Shelley ile birlikte *Journal of a Six Weeks' Tour (Altı Haftalık Bir Turun Seyir Defteri)* adında bir seyahat kitabı yazdı.

2 Eylül. Kızları Clara doğdu.

1818

11 Mart. Tasarlanmasından 21 ay sonra *Frankenstein, ya da Modern Prometheus* romanı üç cilt halinde basılır. Kitabın sayfalarında hiçbir yazar adı bulunmamaktadır fakat her cildin sırtında "Shelley" adı yazdığından okurlar yazarın Percy Bysshe Shelley olduğunu düşünüyordu.

12 Mart. Alacaklılardan kurtulmak ve Percy'nin sağlığının dü-

zelmesi için Mary, Percy ve Claire Clairmont, yanlarında üç çocukla (biri Claire'in çocuğudur) İtalya'ya taşındı.

Eylül. Kızları Clara hayatını kaybetti.

1819

7 Haziran. Mary'nin oğlu William hayatını kaybetti.

Kasım. Mary, kısa romanı *Mathilda*'yı bitirdi. Bir babanın kızına duyduğu aşkı konu alan kitap zamanının çok ötesinde olduğundan Mary'nin hayatı boyunca basılmadı. Kitabın basılması ancak 140 sene sonra, 1959 yılında gerçekleşti.

12 Kasım. Mary'nin oğlu Percy Florence doğdu. Bebeklikte hayatını kaybetmeyen tek çocuğudur.

1820

Mary, *Proserpine ve Midas* adında drama eserini yazdı.

1821

21 Şubat. 25 yaşında olan yazar John Keats, Roma'da veremden hayatını kaybetti. Şairin ölüm haberi nisan ayında Shelley ailesine ulaştı.

Percy Bysshe Shelley, en ünlü eseri olan *Adonais* şiirini bitirdi.

1 Aralık. Mary, kitabı *Valperga*'yı bitirdi.

1822

16 Haziran. Mary, düşük yaparken ölüm tehlikesi geçirdi. Kocası Percy, karısını buzla dolu bir kovaya oturtmayı akıl ederek karısının hayatını kurtardı.

8 Temmuz. Otuzuncu yaş gününe bir ay kala Percy Bysshe Shelley (ve arkadaşı Edward Williams) boğularak hayatını kaybetti. Shelley'nin bedenini bir odun yığınında yakan arkadaşları, yazarın kalbinin yanmadığını görerek hayrete düştü.

19 Temmuz. 11 gün boyunca kocalarının nerede olduğunu merak eden Mary ve arkadaşı Jane Williams, aile dostları Trelawney'den, kocalarının cansız bedenlerinin kıyıya vurduğu haberini aldı. Shelley'nin ceplerinin birinden Keats'in şiir kitabı çıktı.

İki buçuk yaşındaki oğluyla 25 yaşında dul kalan Mary, kendi eserlerini ve kocası Percy'nin eserlerini yayınlatarak para kazanmaya karar verdi.

1823

*Ağustos. Frankenstein'*ın ikinci baskısı yayınlandı. Bu sefer kitabın yazarı Mary W. Shelley olarak belirtildi.

1824

İlkbahar. Mary'nin varlıklı kayınpederi, Percy Bysshe Shelley'nin yazdığı veya hakkında yazılmış herhangi bir eser yayınlanırsa Mary'nin oğlu için ödediği çocuk yardımını geri çekeceğine dair tehdit eti. Bu sırada Mary, Percy'nin eserlerini çoktan düzenlemiş ve yayınlatmıştı; kayınpederin talebi üzerine üretim durdurulduğunda 309 kopya çoktan satılmıştı.

15 Mayıs. Shelley'lerin yakın arkadaşı olan 36 yaşındaki Lord Byron, özgürlük savaşlarında Yunanlılara katılmasından bir yıl sonra Missolonghi'de yüksek ateşten hayatını kaybetti. Kısa süre sonra Mary, fütürist romanı *Son İnsan*'ı yazmaya başladı.

1826

Mary'nin konusu 2073 yılında başlayan romanı *Son İnsan* yayımlanır. Modern eleştirmenler, bu başarılı eserin yalnızca kalite açısından *Frankenstein* romanından sonra geldiği kanısındadır.

1831

Mary, *Frankenstein*'ın yeniden gözden geçirilmiş bir baskısını

yayımladı. Bu baskıda, eserini nasıl tasarladığına ve yazdığına ilişkin bir giriş bölümü de bulunmaktadır.

1835

Mary, otobiyografik romanı *Lodore*'u yayımladı.

1836

Nisan. Mary'nin babası William Godwin hayatını kaybetti.

1839

Mary'nin düzenlediği ve notlar eklediği *The Poetical Works of Percy Bysshe Shelley (Percy Bysshe Shelley'nin Manzum Eserleri)* adlı eser basıldı.

1844

Mary, *Rambles in Germany and Italy (Almanya ve İtalya'da Gezintiler)* kitabını yazdı.

1845

Eylül. Fernando Gateschi ve "G. Byron", Mary'nin evli bir adama yazdığı, aşk mektupları olması muhtemel mektupları kullanarak Mary'ye şantaj yaptı.

1846

Thomas Medwin, Mary'ye şantaj girişiminde bulundu.

1848

10 Nisan. Londra'daki Çartist Miting'in başarısızlığından duygusal olarak etkilenen Mary'nin sağlığı kötüye gitmeye başladı. Çartizm, işçi sınıfın Parlamento'da temsil edilebilmek üzere başlattığı

bir hareketti; Çartistler, bütün yetişkin erkeklere evrensel seçme ve seçilme hakkı tanınmasını ve Avam Kamarası'na üyelik için mülk sahibi olunması zorunluluğunun kaldırılmasını talep ediyordu.

22 Haziran. Mary'nin oğlu Percy, Jane St. John ile evlenir. Jane St. John, kendini Mary'nin bakımına adar.

1851

1 Şubat. 53 yaşındaki Mary Shelley, Londra'da hayata gözlerini yumar.

Önsöz

Mary Wollstonecraft Shelley'nin müsvedde hâlinde bıraktığı bütün romanları ve öyküleri arasında yalnız bir novella, *Mathilda*, tamamlanmıştır. Novella, hem bitmemiş taslak hâlinde hem de son nüsha hâlinde bulunuyor. Mary Shelley'nin tüm yazılarında olduğu gibi bu hikâyede de pek çok otobiyografik öge var: Shelley için bundan daha otobiyografik bir eser bulmak zor. Bu hikâye, Mary'nin karakterini özellikle onun gözüyle anlamak için ve 1819'da Shelley ve Godwin'e olan tutumunu kavramak için önemli bir belge. Babanın kızına olan ensest aşkı ve intiharından, bunun sonucunda Mathilda'nın toplumdan ayrılıp ıssız bir kıra çekilmesinden oluşan esas hikâye hiçbir şekilde otobiyografik olmasa da pek çok öge gerçeklerden alınmıştır. Üç ana karakter açık bir şekilde Mary'nin kendisi, Godwin ve Shelley'dir, ilişkileri de kolaylıkla gerçeklere tekabül edecek şekilde yorumlanabilir.

Hikâye son derece kişisel olsa da, Mary Shelley belli ki karakterlerin ve olayların yeteri kadar gizlendiğini düşünerek yayımlanmasını ister. Hikâyeyi babasının yayım işlerini ayarlaması ricasıyla 1820 Mayıs'ında arkadaşları Gisbornelar aracılığıyla İngiltere'ye gönderir. Fakat *Mathilda, Hayaller Âlemi* isimli bitmemiş taslağıyla birlikte yayımlanmadan Shelley'nin evrakı arasında kalır. Mary'nin mektuplarında ve günlüklerinde yaptığı atıflar akademisyenler arasında merak uyandırsa da nispeten yakın zamanlara kadar incelenmez de.

Bu bariz ihmal, kısmen, Sör Percy'nin ve Lady Shelley'nin vefatlarının ardından aile evrakının dağıtımıyla alakalı meselelerden kaynaklanır. Evrakın bir kısmı, Lady Shelley'nin vasiyetindeki şartlara göre akademisyenlerin belirli şartlar altında açabilecekleri mah-

fuz bir koleksiyon hâline getirilmek üzere Bodleian Kütüphanesi'ne gönderilir. Öbür kısmı, sırasıyla önce Lady Shelley'nin yeğenine, ardından da onun varislerine gönderilir, onlar da müsveddeleri bir müddet çalışmaya açmazlar. Üçüncü kısım ise şairin, dağılmış müsveddelerin tamamını olmasa da Shelley'yle ilgili pek çok önemli malzemeyi kullanıma açan torunu Sir John Shelley-Rolls'a gönderilir. Bu dağıtımla birlikte, *Mathilda*'nın tamamlanmış taslağını ve *Hayaller Âlemi*'nin bir kısmını içeren iki defter Lord Abinger'a, bitmemiş taslaktan kalanları içeren defter Bodleian Kütüphanesi'ne, ilaveler ve düzeltiler içeren birtakım dağınık kâğıtlar da Sör John Shelley-Rolls'a gider. Neyse ki artık tüm müsveddeler akademisyenlerin erişimine açık ve *Mathilda*'nın tam metnini, *Hayaller Âlemi*'nden önemli olan ilavelerle birlikte yayımlamak mümkün.

Üç defter de biçim bakımından birbirine benzer. Lord Abinger'ın defterlerinden biri, *Hayaller Âlemi*'nin, 1. Bölüm'den 10. Bölüm'ünün başına kadar olan 116 sayfalık ilk bölümünü içeriyor. Son kısım, Bodleian defterinin ilk 54 sayfasını oluşturuyor. Arkasından boş bir sayfa ve 1. Bölüm'ün sonu ile 2. Bölüm'ün başının farklı bir versiyonu gibi görünen, karalanmış üç buçuk sayfa geliyor. Mathilda'nın hikâyesindeki ilk kısmın gözden geçirilmiş ve genişletilmiş bir versiyonunda İskoçya'daki çocukluğundan ve babasının dönüşünden sonra yapılmış kısa bir tasvirden oluşan bir ara (2. Bölüm ile 3. Bölüm'ün başı) yer alıyor. Son olarak *Mathilda*'da kullanılan dört sayfalık yeni bir giriş bulunuyor. Bu son derece dağınık bir taslak: Noktalama işaretleri çoğunlukla tirelerden oluşuyor, üstelik pek çok düzeltme ve değişiklik var. 25 sayfalık kâğıtlardan, daha doğrusu, föylerden oluşan Shelley-Rolls bölümleri çoğunlukla *Hayaller Âlemi*'ne yapılan ilavelerini ve düzeltileri gösteriyor: Pek çoğu numaralandırılmış, bir kısmı da Lord Abinger'daki müsveddeye kaydedilmiş. Değişikliklerin çoğu da *Mathilda*'ya dâhil edilmiş.

İkinci Abinger defteri *Mathilda*'nın 226 sayfalık tamamlanmış, son nüshasını içeriyor. Çoğunlukla düzgün bir nüsha bu. Metne noktalama işaretleri konmuş ve nispeten daha az düzeltme var; görünüşe göre onların da çoğu son bir okuma neticesinde kelime

tekrarlarından kaçınmak amacıyla yapılmış. Kenarlara birkaç ilave yazılmış. Pek çok sayfada, metinde karşılık gelen satırlara bariz düzeltiler içeren föyler (yüksek ihtimalle başta Shelley-Rolls bölümleri arasındaydı) yapıştırılmış. Rasgele bir paragraf karalanmış, kimi kelimelerin ve ibarelerin düzeltilmek üzere üzerleri çizilmiş. 216. sayfanın ardından hikâyenin sonunu içeren dört sayfa defterden yırtılmış. 217'den 223'e kadar numaralandırılmış sayfalar Shelley-Rolls bölümleri arasında bulunuyor. Yırtığın arkasından, sayfa 217'den 226'ya kadar gözden geçirilmiş bir versiyon geliyor.

Son nüshadaki üslup, bitmemiş taslaktakinden büyük ölçüde farklılık gösteriyor. Mathilda'nın hikâyesi *Hayaller Âlemi*'nde düşsel bir yerde geçer. Yazar, Hayal adındaki peri sayesinde Diotima'nın konuşmasını dinleyip Mathilda'yla tanışacağı Cennet Bahçeleri'ne gider. Mathilda ona ölümüyle son bulan hikâyesini anlatır. Bu gerçekdışı ve büyük ölçüde alakasız yapı son nüshada atılmış: Ölümü yaklaşan Mathilda arkadaşı Woodwille'e, bizzat anlatmaya cesaret edemediği trajik hikâyesinin tüm ayrıntılarını yazar.

Bitmemiş taslağın başlığı olan *Hayaller Âlemi* ile yer ve yapı, kuşkusuz, Mary Wollstonecraft'ın, dünyevi varlıklarının kirlerinden arınmak üzere dünyanın merkezine mahkûm edilmiş ruhlardan birinin Sagesta'ya (Diotima'yla karşılaştırılabilir) arınması tamamlandıktan sonra kavuşmayı umduğu bir adama olan talihsiz aşkını anlattığı tamamlanmamış hikâyesi *Hayaller Mağarası*'ndan [The Cave of Fancy] geliyor. Mary, annesinin eserlerini son derece iyi biliyordu. Başlıktan da, elbette, yapıdan vazgeçildiğinde vazgeçildi ve kahramanın ismi değiştirildi. Mary'nin baş harfi kendisininkiyle aynı olan bir ismi seçmiş olması dikkate değer olsa da isim muhtemelen Dante'den alındı. Hikâyede, *Araf*'ta Mathilda'nın olduğu kantolara yapılan pek çok gönderme var. Ne Mathilda'nın babasına bir isim konmuş ne de Mathilda'nın soyismi verilmiş. Şairin ismi de Welford, Lovel, Herbert ve son olarak Woodville olmak üzere pek çok değişiklikten geçmiş.

Mathilda'nın tarihini 1819 yazının sonları ile sonbaharı olarak belirleyen kanıt kısmen müsveddelerden, kısmen de Mary'nin gün-

lüğünden geliyor. Bodleian defterindeki *Hayaller Âlemi* bölümlerini izleyen sayfalarda Shelley'nin, *Zincirden Kurtulan Prometheus*'tan [Prometheus Unbound] ve *Epipsychidion*'dan kısımlar içeren, ikisi de İtalyanca bazı şiirlerinin, düzyazılarının ve *Epipsychidion*'un İngilizce önsözünün karalamaları ile kimi düzyazı parçaları ve *Şiirin Bir Savunması*'nın [Defence of Poetry] genişletilmiş bölümleri bulunuyor. Kitabın öbür tarafına *Napoli'ye Methiye* [Ode to Naples] ve *Atlas'ın Cadısı* [The Witch of Atlas] yazılmış. Bunların tamamı 1819, 1820 ve 1821 yıllarına ait olduğuna göre Mary'nin tamamlanmamış taslağını 1819'da bir ara bitirmiş olması muhtemel; hikâyesinin nüshasını çıkardıktan sonra defteri Shelley almış. Lord Abinger'ın defterindeki *Mathilda*'nın 1. Bölümü şöyle başlıyor: "9 Kasım 1819. Floransa." Mathilda'nın tüm hikâyesi İngiltere'de ve İskoçya'da geçtiğine göre tarih de müsveddedeki gibi olmalı. Mary o vakitler Floransa'daymış.

Bu tarihler Mary'nin günlüğünde bulunan, *Mathilda*'yı ağustosun başlarında, Shelleyler Livorno yakınlarındaki Volasano köşkünde yaşarken yazdığına işaret eden girdilerle destekleniyor. Mary 4 Ağustos 1819'da, küçük oğlunun ölümünden sonraki iki aylık bir aranın ardından günlüğüne kaldığı yerden devam etmiş. Ondan sonraki bir ay boyunca her gün "Yaz", Eylül'ün 4'üne kadar da "Nüsha Çıkar" diye kayıt tutmuş. 12 Eylül'de ise "Hikâyemin nüshasını çıkarmayı Bitir" yazmış. Edebî faaliyetlerine işaret eden bir sonraki girdi ise 8 Kasım'da yazılmış tek bir kelime: "Yaz". 12'sinde Percy Florence doğmuş, Mary de *Valperga* üzerinde çalıştığı mart ayına kadar hiçbir şey yazmamış. Yani, Mary'nin, *Mathilda*'yı 5 Ağustos ile 12 Eylül 1819 tarihleri arasında yazıp kopya etmiş olması ve 8 Kasım'da birtakım düzeltmeler yaptıktan sonra müsveddeyi 9 Kasım olarak tarihlendirmiş olması muhtemel.

Müsveddenin başına sonradan gelenler mektuplarda ve günlüklerde kayıtlı. Gisbornelar 2 Mayıs 1820'de İngiltere'ye gittiklerinde *Mathilda*'yı da yanlarında götürmüşler; kitabı yolculuk esnasında okuyup günlüklerine çok beğendiklerini yazmışlar. Kitabı Godwin'e gösterip yayımlamak konusunda fikrini alacaklarmış. Medwin'in

hikâyeyi 1820'de Shelleylerleyken dinlemiş olmasına, Mary'nin de 1821'nin yazında Edward ve Jane Williams'a –muhtemelen tamamlanmamış taslaktan– okumuş olmasına rağmen müsvedde görünüşe göre Godwin'de kalmış. Belli ki o Gisborneların heyecanını paylaşmıyormuş: Onayı kısıtlıymış. Kimi kısımları takdir ediyor, kimi kısımları ise pek takdir etmiyormuş; üstelik konunun da "iğrenç ve mide bulandırıcı" olduğunu düşünüyor, hikâyenin, okuyucuları "kahramanın düşüşünün yarattığı kaygıyla acı çekmekten" alıkoyacak bir önsöze ihtiyacı olduğunu söylüyormuş, ki o da kitap yayımlanırsa. Ne var ki, yayımlanması için herhangi bir girişimde bulunduğuna dair hiçbir kayıt yok. 18 Ocak'tan 2 Haziran 1822'ye kadar Mary, sürekli Bayan Gisborne'dan müsveddeyi geri getirip onun için nüshasını çıkarmasını rica etmiş, Bayan Gisborne da sürekli olarak yapamadığını bildirmiş. Hikâyeye dair son atıflar, Shelley'nin ölümünden sonra, yayımlanmamış bir günlük girdisinde ve Mary'nin iki mektubunda yapılmış. 27 Ekim 1822'deki günlüğünde bir keresinde *Mathilda*'yı yazarken bulduğu teselliden bahsetmiş. Bayan Gisborne'a yazdığı bir mektupta Shelley ve Williams'tan haber almak için Janel'le Pisa ve Livorno'ya yaptığı yolculuğu Mathilda'nın babasını aramak için yaptığı yolculuğa benzetmiş: "sonsuza dek ıstıraba mahkûm olup olmayacağımızı öğrenmek üzere (Mathilda gibi) *denize* doğru gidiyoruz." Ve 6 Mayıs 1823'te de "Mathilda ufacık hadiseleri bile önceden tastamam görüyor – ve hepsi de şimdinin bir abidesi," diye yazmış.

Bu gerçekler yalnızca müsveddeyi tarihlendirmekle kalmıyor, aynı zamanda Mary'nin hikâyeye olan şahsi bağlılığının izlenimlerini de veriyor. Bu dehşet verici hikâyenin temellerini 1818-1819'daki olaylarda bulmak, dolayısıyla biyografik önemini de ona göre değerlendirmek mümkün.

Shelleylerin henüz 1 yaşında bile olmayan kızları Clara Everina 24 Eylül 1818'de Venedik'te ölür. Mary ve çocukları, Byron'ın köşkündeki Shelley'ye katılmak üzere Bagni di Lucca'dan Este'ye giderler. Yola çıktıklarında Clara iyi değildir, yolculuk sırasında da kötüleşir. Shelley ve Mary, bir hekime danışmak amacıyla onu

Este'den Venedik'e götürürler; gecikmelerle ve zorluklarla karşılaşılan bir yolculuk olur. Clara neredeyse varır varmaz ölür. Newman Ivey White'a göre Mary, kederin sebep olduğu akıl almaz bir ıstırapla çocuğun ölümü için Shelley'yi suçlar ve ona karşı bir müddet boyunca hissizliğe ve ruhsal bir uzaklaşmaya dönüşen aşırı bir fiziksel düşmanlık duyar. Mary'nin kasvetli ruh hâlleri onu yaşanmaz biri hâline getirir ve Shelley'nin kendisi de derin bir kedere kapılır. Uzaklaşmalarına dair duyduğu hisleri 1818'de yazdığı – "tüm hüzünlü şiirlerim" dediği kimi liriklerde de dile getirir. Örneğin şiirinin bir kısmında Mary'nin onu "bu korkunç dünyada yapayalnız" bırakmış olmasına yerinir.

"Bedenin burada – güzelim –
Ancak sen yoksun, Keder'in kuytu meskenine
Varan o korkunç yolda gidiyorsun.
Solgun yeisin yuvasına oturmuşsun
Senin iyiliğin için gelemem peşinden."

Profesör White, Shelley'nin bu uzaklaşmayı *Julian ile Maddalo*'da [Julian and Maddalo] ya da Mary'ye göstermediği şiirlerde yalnızca "üstü kapalı bir şekilde" yazdığını, Mary'nin de bunu ancak Shelley'nin ölümünden sonra "Seçim" ["The Choice"] şiirinde ve Shelley'nin şiirine o yıl yazdığı editoryal notlarda kabullendiğini düşünüyordu. Fakat, öbür çocukları William'ın ölümünden sonra yazılmış olan bu yayımlanmamış hikâye, üstü kapalı bir şekilde de olsa, kesinlikle Mary'nin âni farkındalığını ve pişmanlığını içeriyor. Bana göre Mary, Shelley'ye yaptığı şeyin son derece farkındaydı. Duygularını arındırmak ve hatasını kabullenmek maksadıyla *Mathilda*'nın sayfalarına ıstırabını, yalnızlığını, geçmiş ayların acısını ve özeleştirisini döktü.

Biyografik ögeler açık: Mathilda elbette Mary'nin kendisi, Mathilda'nın babası Godwin, Woodville ise ideal Shelley.

Mary de Mathilda gibi dünyadan çoğunlukla uysal bir görünümle sakladığı kuvvetli duyguları ve eğilimleri olan bir kadındı. Mary'nin annesi de Mathilda'nın annesi gibi onu doğurduktan birkaç gün sonra ölmüştü. Mathilda gibi Mary de çocukluğunun bir

kısmını İskoçya'da geçirmiş; Mathilda gibi "muazzam bir güzelliği olan" bir şairle tanışıp onu sevmiş –yine Mathilda gibi– o hazin yılda kederden "zor beğenen, mantıksız biri" olup çıkarak ona kötü davranmıştı. Mathilda'nın yalnızlığı, ıstırabı ve pişmanlığı Mary'nin sonraki günlüğüyle ve "Seçim"iyle karşılaştırılabilir. Bu hikâye onun 1819'daki duygularının bir çıkış yoluydu.

Şair olan Woodville erdem bakımından kusursuz, "gençliğinden bu yana ihtişamlı", "kanatlı bir melek" gibidir – güzel mi güzel, iyi mi iyi, şefkatli mi şefkatli... Şair olarak da başarılıdır, 23 yaşında yazdığı şiirlerini tüm dünya alkışlamıştır. Mary'nin mübalağalarını ve hüsnükuruntularını da hesaba katarsak Shelley'yi kolaylıkla görebiliriz: Woodville, Shelley'nin şairane ideallerine, onun sohbet cazibesine, onun yüksek ahlaki meziyetlerine, sevdiklerine ve tüm insanlığa karşı onun fedakârlığına ve sorumluluğuna sahiptir. Woodville, Mary'nin kocasına dair "solgun yeisin yuvası"ndan yavaş yavaş ona döndüğü bir yılda yapılmış eski bir tasvirdir.

Baştaki olaylar ile Godwin'in ve Mathilda'nın babasının eğitimi farklıydı. Ancak aynı adamları meydana getirmişlerdi; ikisi de ölçüsüz, cömert, kibirli ve dogmatikti. Bu hikâyede, yaradılış ile yaşanan olaylar yüzünden mahvolan büyük bir adamın öyküsünden ziyade Godwin vardır. Baba ile kızın, babanın doğaya aykırı aşkıyla mahvolmadan önceki ilişkisi Godwin ile Mary arasındaki ilişki gibidir. Mathilda ona olan sevgisinin "uçsuz bucaksız ve romantik" olduğunu kendi söyler. Mary, Mathilda'nın babasından uzaklaşıp onu ölümle yitirerek yaşadığı ıstırapta, kendisinin Godwin'le yaşadığı, Godwin'in zalim şefkat eksiliğinden kaynaklandığını düşündüğü ruhsal ayrılığın kederini anlatıyor olabilir. Godwin, Mary'yi Clara'nın ölümüne duyduğu acıda yüreksiz ve samimiyetsiz olmakla suçlamış, sonraları da William'ı kaybedişini hor görmüştü. Ayrıca Shelley'yi ona daha fazla para yollamadığı için "kepaze ve alçak" olarak nitelendirmişti. Mary'nin, tıpkı Mathilda gibi, sevilen fakat acımasız bir babayı kaybetmiş gibi hissetmesine şaşmamak gerek.

Böylece Mary, Shelley'yle olan ayrılığın tüm suçunu kendi üzerine alarak fiziksel yabancılaşmayı da Godwin'le olan kopmaya ak-

tardı. Bu gerçekleri bir ensest hikâyesine dönüştürmesi o vakitler Shelley ile bu konuya duyduğu ilgiden kaynaklanıyor kuşkusuz. Meseleyi dramatik ve etkileyici bir tema olarak görüyorlardı. Shelley 1819'un Ağustos'unda *Cenci Ailesi*'ni [The Cenci] tamamlamıştı. Çalışırken Mary'yle sahnelerin düzenlemesi hakkında konuşmuş, başta trajediyi onun yazmasını bile önermişti. Aşağı yukarı bir yıl önce de Alfieri'nin *Myrrha*'sını çevirmesi için ısrar etmişti. Thomas Medwin, Mary'nin 1819'da yazmakta olduğu hikâyenin özellikle Myrrha'ya dayandığını düşünüyordu. Mary'nin *Mathilda*'yı yazarken bu trajediyi de düşündüğü hikâyedeki buhran anlarından birinde onu etkin bir biçimde kullanmasından belli oluyor. Muhtemelen hemen hemen 20 yıl sonra Lardner'ın *Dolap Ansiklopedisi*'sine [Cabinet Cyclopaedia] Alfieri için biyografik bir taslak yazarken temayı kendisinin nasıl ele aldığı aklına geldi de, böylesi bir konunun fıtratında olan güçlüklerden bahsetti: "Doğaya aykırı olan ensest ve yaş eşitsizliği. Yazarların böyle bir konuya ilgi uyandırmaları için babayı gençlere özgü niteliklerle donatmaları gerekir ki inandırıcı olsun." Onun *Mathilda*'da yaptığı da buydu (Durumun *Myrrha*'dakinin tam tersi olmasının da faydası olmuştu tabii). Mathilda'nın babası gençti: Yirmi yaşına basmadan evlenmişti. Mathilda'ya döndüğünde hâlâ "gençliğe özgü hislerin körpeliğini ve ateşini" sergiliyordu. Geçmişte yaşıyor, ölmüş karısının, kızının bedeninde yeniden dirildiğini görüyordu. Mary durumu bu şekilde meşrulaştırmış, meseleyi "inandırıcı" kılmıştı.

Mathilda, Mary Shelley'nin düzelti yöntemleri için güzel bir örnek teşkil ediyor. Müsveddeler üzerinde yapılan bir araştırma, onun özenli bir işçi olduğunu, bu tuhaf hikâyeyi parlatmak için daha güçlü bir inanırlık ve gerçekçilik sağlamaya, olayları daha dramatik (kimi zaman da melodramatik) sunmaya, daha iyi bir motivasyon yaratmaya, özlü olmaya ve ağdalı paragrafları çıkarmaya gayret ettiğini gösteriyor. Gözden geçirme ve yeniden yazma aşamasında *Mathilda*, *Hayaller Âlemi*'nden bariz biçimde uzun olsun diye pek çok ekleme yapılmış. Ancak eklemeler genellikle iyileştirmeye yönelik: Mathilda'nın babasına, annesine ve evliliklerine dair

daha geniş bir açıklama yapılmış, ki bu onları figüranlıktan kurtarıp trajediyi daha çok aydınlatmış; başta Mathilda'ya babasını aramasında yardım eden sıradan bir hizmetçi olan Kâhya'nın karakteri, tepkileri durumun dramatize olmasına yardımcı olan cana yakın bir dert ortağı hâline getirilmiş; Mary Shelley'nin, hem Mathilda'nın hem de babanın dürtülerine ve eylemlerine nüfuz ettiğini gösteren sözcükler ya da kısa ibareler eklenmiş. Bu sayede *Mathilda* okuru *Hayaller Âlemi*'nden daha uzun olduğu için değil, merakını daha çok uyandırdığı için etkiliyor. Tüm bu ilavelerin yanı sıra bariz ve totolojik olan şeylerle yapmacık süslemeler de ustalıkla çıkarılmış.

Tamamlanmış taslak olan *Mathilda* hâlâ Mary Shelley'nin bir yazar olarak hatalarını gösteriyor: laf kalabalığı, düzensiz olay örgüsü, hafif stereotipik ve abartılı karakterler... Okurun, kahramanın abartılı feryatlarına müsamaha göstermesi gerekiyor. Fakat Mathilda yine de romantik kahramanların büyük geleneğinin izinden giderek ağlayışını Boccaccio'nun Ghismonda'sının Guiscardo'nun kalbine olan ağlayışına benzetiyor. Şayet okur Mathilda'yı olduğu gibi kabul ederse hikâyesinde yalnızca biyografik bir ehemmiyet görmekle kalmayacak aynı zamanda ona içkin değeri de görecek: Karakterin ve durumun acısını paylaşacak, onda genellikle coşkun ve açık olanın bir ifadesini bulacaktır.

Elizabeth Nitchie

1

9 Kasım 1819. Floransa

Saat daha dört fakat mevsimlerden kış ve güneş çoktan battı: Açık, ayazlı gökyüzünde eğri huzmelerini yansıtacak tek bir bulut yok; yine de havanın kendisinde, yeri örten kara vurmakta olan belli belirsiz bir pembelik var. Geniş, ıssız bir kırlıkta yer alan yalnız bir evde yaşıyorum: Sesten sedadan uzaktayım. Karşımda, öğle güneşinin sivri tepeli tümseklerin zirvelerinde meydana getirdiği birkaç kara yer haricinde bembeyaz örtülmüş kasvetli düzlük var; karlar yağarken tümseklerden kayıyor ve düzlük yerde ince ince birikiyor: Kuşlar su birikintilerini kaplayan sert buzu gagalıyorlar – zira don epeydir sürüyor.

Tuhaf bir ruh hâli içindeyim. Dünyada yalnız – yapayalnızım – başıma gelen felaket beni mahvetti; ölmek üzere olduğumu biliyorum ve bundan mutluluk – sevinç duyuyorum. – Nabzımı hissediyorum, hızlı atıyor: Cılız elimi yanağıma koyuyorum: Yanıyor. İçimde artık son kıvılcımlarını saçan zayıf, atik bir ruh var. Başka bir kışın karlarını hiçbir zaman göremeyeceğim – Başka bir yazın hayat veren sıcaklığını asla hissedemeyeceğimi biliyorum; ve bu kanaatle kendi trajik hikâyemi yazmaya başlıyorum. Belki de, benimkisi gibi bir hikâye benimle birlikte ölse daha iyi olur ancak tarif edemediğim bir his aklımı çeliyor, ben ise hem manen hem de bedenen en ufak bir dürtüye bile karşı koyamayacak kadar bitkinim. İçimdeki dirliğin kuvvetli olduğu vakitler, hikâyemde dile getirilmeyecek kadar mukaddes bir dehşet olduğunu düşünürdüm, artık ölmek üzere olduğuma göre onun bu esrarengiz korkularına karşı geliyorum. Tıpkı ölenlerden başka kimsenin giremediği, Oedipus'un da öldüğü Eumenidler ormanında olduğu gibi.

Neler yazıyorum böyle? – Zihnimi toparlamalıyım. Bu sayfaları, ölümümden sonra teslim alacak olan sizden başka okuyan olur mu, bilmiyorum, dostum. Bunları yalnızca size hitaben yazmıyorum zira bizim dostluğumuz öyle bir dostluk ki yazacaklarımı yalnızca sizin okuyacak olmanızı lüzumsuz diye düşünmekten memnuniyet duyacağım. Bu sebepten hikâyemi tanımadığım kimselere yazıyormuş gibi anlatacağım. Bana münzevi yaşamımın, gözyaşlarımın, bilhassa anlaşılmaz ve nezaketsiz suskunluğumun sebebini sordunuz pek çok defa. Yaşıyorken cüret edemedim, ölürken ise sır perdesini kaldırıyorum. Başkaları bu sayfaları umursamadan çevirecek: Size ise, iyi yürekli, müşfik dostum Woodville, sevgi duyacaklar – ölmekteyken bile içi size karşı duyduğu minnetle ısınan kederli bir kızın kıymetli anılarını yönelttiği size: Gözyaşlarınız bedbahtlıklarımı kaydeden bu sözcüklerin üzerine akacak, biliyorum – ve hâlen yaşıyorken şefkatiniz için teşekkür ediyorum.

Fakat artık yeter. Hikâyeme başlayacağım: Bu benim son vazifem ve ümit ediyorum ki bunu başaracak kadar takate sahibimdir. Yazdıklarım kabahat değil, hatalarım kolaylıkla affedilebilir çünkü habis dürtülerden değil, düşüncesizlikten kaynaklanıyorlardı; ayrıca inanıyorum ki farklı bir tutum ve daha üstün bir dirayetle benim kurbanı olduğum bedbahtlıklardan sakınılabileceğini pek az insan söyleyebilir. Yazgıma bir mecburiyet, hem de korkunç bir mecburiyet hükmediyor. Benimkilerden daha kuvvetli ellere ihtiyacı var: Bir vakitler neşeden başka bir şey bilmeyen, samimi bir sevgiye malik, güzelliklerle hoşnut olan bendenizi bağlayan kalın, sarsılmaz zinciri kıracak, herhangi bir insan gücünden daha kuvvetli ellere – bu ıstırap ancak ölümle dinecek ve artık dinmek üzere. Ancak kendimden geçiyorum, hikâyem hâlâ anlatılmadı. Biraz ara vereceğim, fersiz gözlerimi silecek ve bu muğlak fakat yoğun üzüntümü geçmişin daha şiddetli duygularına gömmeye gayret edeceğim.

İngiltere'de doğmuşum. Babam üst sınıftan bir adammış: Babasını erken yaşta kaybetmiş ve varlıklı bir asilzade olması dolayısıyla her şeyine müsamaha gösteren âciz bir anne tarafından büyütülmüş. Önce Eton'a, ardından da üniversiteye yollanmış; üstelik çocuklu-

ğundan beri büyük meblağlarda paralar harcamasına müsaade edilmiş; böylece, çok küçük yaşlardan itibaren, böylesi imkânlara sahip her erkeğin özel okullarda elde ettiği serbestliğin keyfini sürmüş.

Bu durumun etkisi altında tutkuları da kök salarak ya çiçek açacakları ya da tabiatları gereği yabani ota kaçacakları derin bir toprak bulmuş. Babamın daima kendisi için hareket etmesine müsaade edildiğinden kişiliği çabucak ve fazlasıyla göze çarpar bir hâl almış, gözleri keskin bir kimsenin hem erdem hem de bedbahtlık tohumlarını görebileceği pek çok farklı yüz sergiler olmuş. Sözde hayat doluluğundan ötürü kendisinin "tutku" payesi verdiği gelip geçici hevesler uğruna sonu gelmeyen meblağlarda paralar çarçur etmesine sebep olan kaygısız müsrifliğinin kendisini çoğu kereler ölçüsüz cömertlik şeklinde gösterdiği de oluyormuş. Bununla birlikte, başkalarının ihtiyaçlarını canıgönülden dert edinse de kendi arzuları da bütünüyle karşılanıyormuş. Parasını harcasa da kendi isteklerinden hiçbiri bu ihsanlarına kurban olmuyor; değer vermediği vaktini harcasa da bir şekilde sahip olmaktan mutluluk duyduğu yakınları imdadına koşuyormuş.

Kendi arzuları başkalarının arzularıyla karşı karşıya gelseydi çirkin bir bencillik gösterirdi, demiyorum fakat bu fikir de hiç sınanmadı. Babam varlık içinde büyümüş ve bunun tüm imkânlarından faydalanmış; herkes tarafından sevilmiş ve herkes onu hoşnut tutmak istemiş. O da durmadan arkadaşlarının isteklerini yerine getirmeye gayret etmiş – ancak onların istekleri zaten babamın istekleriymiş: Başkalarının hissettiklerine alelade bir öğrenciden daha fazla alaka gösteriyorsa bu, başkaları kendisi kadar kaygısız değilken rahat edemediği içinmiş.

Okuldayken kendisine gıpta edenler ile doğuştan gelen kabiliyetleri, akranlarının arasında dikkat çekici bir mevkiye sahip olmasını sağlamış ve o da üniversitede kitapları bir kenara atmış: Onların öğreteceklerinden daha başka şeyler öğrenmesi gerektiğini düşünüyormuş. Artık hayata atılmak üzereymiş ve hâlâ okul okumanın öğrenciyi zincire vuran bir şey olduğunu zannedecek kadar da toymuş; haylazlıktan uzak duruyormuş fakat hayatla doğru düzgün bir

alakası yokmuş – at binmek – kumar oynamak vs. konularına çok daha derin bir ilgi duyuyormuş – Böyleyken, üniversite çılgınlığına çabucak atılıvermiş, yine de hamuru, kalbini bunlarla bozmayacak kadar iyiymiş – gamsız olabilirmiş ancak hiç de merhametsiz değilmiş. Samimi ve şefkatli bir arkadaşmış – ne var ki, düşüncelerini açmasına, eski fikirlerini enine boyuna tartışıp yeni fikirlerin peşine düşmesine yardımcı olacak ne kendisine denk ne de kendisinden üstün bir kimseyle tanışabilmiş. Etrafındakilerden daha çabuk karar alabildiğini düşünüyormuş: Kabiliyetleri, mevkisi ve serveti onu grubunun başı yapmış, o da bu mevkiden memnun olmakla kalmayıp övünmeye, bunun dünyada kendisi için gayret etmeye değer yegâne amaç olduğunu düşünmeye başlamış.

Tuhaf bir anlayış kıtlığıyla, tüm dünyayı kendi ufak topluluğuyla alakalı olup olmamasına göre değerlendiriyormuş. Yakın çevresi tarafından çürütülen tüm fikirleri garip yahut geçersiz addediyor, aynı anda hem dogmatikleşip hem de akılcı olduğunu düşündüğü fikirlerin birbiriyle örtüşmemesinden korkuyormuş. Seyircilerin ekseriyetine, eleştirilerini savurmaktan çekinmeyen, halkın fikirlerini büyük bir küçümsemeyle bir kenara iten biri gibi gözüküyor; ama aynı zamanda dünyanın geri kalanına karşı muzaffer bir edayla yürüdükten sonra gizli bir eziklikle kendi grubuna siniyor, arkadaşlarının tasdik ettiğinden emin olmadığı hiçbir fikri ya da hissiyatı beyan etmeye de cüret edemiyormuş.

Gelgelelim babamın sevgili dostlarından gizlediği bir sırrı varmış: Çok küçük yaşlarından beri büyüttüğü, arkadaşlarını ne denli severse sevsin aralarından hiçbirinin duyarlılığına ve anlayışına güvenip paylaşamayacağı bir sırmış bu. Âşık olmuş. Aşkının kuvvetinin arkadaşlarının alay konusu olmasından korkmuş; arkadaşları, kendisinin hayatının anlamı olduğunu hissettiği şeyi değersiz, geçici bir şey zannederek saygısızlık edecek olurlarsa dayanamazmış.

Ailesinin malikânesinin yanında, hatırı sayılır bir servete ve üç güzel kıza sahip bir beyefendi yaşıyormuş. En büyükleri en güzel olanlarıymış fakat güzelliği öbür vasıflarının yanında sadece bir süsmüş – idraki açık ve kuvvetli, mizacı ise meleklerinki gibi üy-

salmış. Babamla bebekliklerinden beri oyun arkadaşıymışlar: Diana çocukluğunda bile babamın annesinin gözdesiymiş; bu güzel ve yaşam dolu kız büyüdükçe bu düşkünlük de artmış, böylece babamın okul ve üniversite tatillerinde sürekli bir arada olmuşlar. Toplumsal hayata adım atmış gençlere, tutkuların varlıklarını daha kendileri hissetmeden öğreten yeniliklerin ve türlü yöntemlerin, her türlü etkiye tuhaf bir biçimde meyilli babam üzerinde kuvvetli bir tesiri olmuş. On bir yaşındayken Diana en sevdiği oyun arkadaşıymış ne var ki babam çoktan aşkın dilinden konuşmaya başlamış bile. Diana her ne kadar babamdan aşağı yukarı iki yaş büyük olsa da eğitimi onu, hiç değilse, bilgi ve duyguları ifade etme hususunda daha da çoçuksulaştırmış: Babamın içten laflarını saflıkla kabul edip ne manaya geldiklerini fark etmeden karşılık veriyormuş. Hiç roman okumuyor, yalnızca kardeşleriyle muhatap oluyormuş, aşk ile arkadaşlık arasındaki farkı nasıl bilebilirmiş ki? Gelişen idraki, ilişkilerinin mahiyetini açığa vurduğundaysa arkadaşına çoktan bağlanmış bile, tek korktuğu şey albenili başka şeylerin ve vefasızlığın babamın çocukken ettiği yeminini bozmasına sebep olma ihtimaliymiş.

Ancak her geçen gün daha coşkulu daha sevecen hâle geliyorlarmış. Babamla birlikte büyüyen bir tutkuymuş bu: Her bir duyuyla, her bir duyguyla iç içe geçen ve yalnızca ölümle yok olacak bir tutkuymuş. Yüreklerinden başka kimsenin haberi yokmuş aşklarından; yine de babam her şeye rağmen arkadaşlarının tenkitlerinden çekiniyormuş, servet bakımından kendinden aşağıda olan birini gerçekten seviyor, üstesinden gelmeye kararlı olduğu güçlüklere göğüs gerecek yeterli cesareti toparlar toparlamaz onunla evlenmek amacını hiçbir şey bir an olsun sarsamıyormuş.

Diana, babamın derin aşkına büsbütün layıkmış. Böylesi temiz bir yürekle, tevazuyla, kendi doğruluğuna olan sarsılmaz itimadı ve başkalarınınkine olan inancıyla iftihar edebilecek pek az insan varmış. Diana doğduğundan beri münzevi bir yaşam sürüyormuş. Annesini çok küçükken kaybetmiş fakat babası kendisini onun eğitimine adamış – Diana için benimsediği düzeni etkileyen alışılmadık hayli fikri varmış – Romalı, Yunan yahut birkaç yüzyıl evvel yaşamış

İngiliz kahramanlar hakkında pek çok şey bilirken o zamanın gelip geçen hadiseleri hakkında neredeyse hiçbir şey bilmezmiş Diana: En aşağı son elli yılda yazmış pek az yazar okumuş ne var ki okudukları da bu istisna haricinde pek etraflıymış. Yaşamın ve toplumun muammaları konusunda babam kadar yetişmiş olmasa da bilgisi çok derin ve sağlam temellere dayanıyormuş; babamı güzelliği ve şirinliği hayran etmeseymiş bile aklı kendisine esir edermiş. Onu bir kılavuz gibi görüyormuş babam, hayranlığı öylesine büyükmüş ki, zihninde Diana'nın kimi vakitler onda uyandırdığı aşağılık duygusunu artırmaktan haz duyuyormuş.

Babam on dokuz yaşına geldiğinde annesi ölmüş. O da bu hadise üzerine üniversiteyi bırakarak eski arkadaşlarından yakasını sıyırıp Diana'sının yakınlarına, inzivaya çekilmiş, tüm teselliyi onun tatlı sesinde ve candan kucağında bulmuş. Arkadaşlarıyla olan bu küçük ayrılık ona bağımsızlığını savunabilecek cesareti vermiş. İçinde, müstakbel evliliğiyle ne kadar alay ederlerse etsinler bir kez gerçekleştiğinde buna cüret edemeyeceklerine dair bir his varmış; böylece, vasisinin güçlükle aldığı rızası ile sevdiceğinin babasının görece kolay verdiği rızasını alarak ve bu niyetinden kimseyi haberdar etmeyerek yirminci yaşına basmadan Diana'nın kocası olmuş.

Diana'yı tutkuyla seviyormuş babam, sevgisinde Diana'dan başka hiçbir şeyi düşünmesine müsaade etmeyen bir büyü varmış. Okul arkadaşlarından kimilerini ziyarete çağırmış ancak havailikleri onu iğrendiriyormuş. Diana, onu çocukluğuna hapseden perdeyi yırtıp atmış: Artık adam olmuş babam, üniversite arkadaşlarının boş laflarına ve fikirlerine nasıl olup da katıldığına, onlar gibilerin tenkitlerinden nasıl olup da çekindiğine hayret ediyormuş artık. Eski arkadaşlıklarını vefasızlıktan değil kendisine layık olmadıklarından bitirmiş. Tüm yüreği Diana ile doluymuş: Onunla evlenerek yeni ve daha iyi bir ruha sahip olduğunu hissediyormuş. Babamın yaşamın hakiki amacını öğrenirkenki yol göstericisiymiş Diana. Babam onun candan nasihatleri sayesinde önceki heveslerini bırakıp kendisini günbegün dostlarından biri olmak üzere, toplumun saygın bir üyesi, bir yurtsever, hakikat ve erdem hayranı bir aydın olmak üzere

geliştirmeye başlamış. – Onu güzelliği ve cana yakın mizacından ötürü sevse de daha ziyade üstün bilgeliğinden ötürü seviyormuş sanki. Birlikte çalışıyorlar, birlikte at biniyorlar, hiç ayrılmıyorlar ve aralarına bir üçüncü kimseyi pek nadir alıyorlarmış.

Böylece, varlık içinde doğan ve her daim refah içinde olan babam her insanın yazgılı olduğu türlü güçlüklerle ve hayal kırıklıklarıyla karşılaşmadan mutluluğun doruğuna yükselmiş: Etrafı gün ışığıyla sarılıymış, güzel biçimli bulutlar da takdiri ilahinin, aşağılarında gizlice bekleyen çorak gerçeğini saklıyormuş ondan. Her şeyden habersiz, saadetini kutlarken bu baş döndürücü zirveden birdenbire düşüvermiş babam. Evliliklerinden on beş ay sonra ben doğmuşum, annem de doğumumdan birkaç gün sonra ölmüş.

Bu süreçte babamın yanında kız kardeşlerinden biri varmış. Babamdan aşağı yukarı on beş yaş büyükmüş, babasının önceki evliliklerinden birinden doğmuş. Babası öldükten sonra kardeşini anne tarafından akrabaları almış, birbirlerini hemen hemen hiç görmemişler, mizaçları da birbirlerinden hayli farklıymış. Daha sonraları bakımına verdiğim bu halam, bana bu felaketin babamın sağlam ve duygusal kişiliğinde sebep olduğu tesirden sık sık bahsetmiştir. Babamın, annemin vefatından kendi ayrılışına değin tek bir kelime ettiğini işitmemiş: Öylesine derin bir melankoliye gömülmüş ki kimseyi fark etmiyormuş, kâh çoğu kereler saatlerce gözyaşı döküyor kâh dehşet verici bir keder tarafından ele geçiriliyormuş. Dışarıya ait her şey onun için mevcudiyetini yitirmiş, yalnızca tek bir durum onu hareketsiz ve sessiz çaresizliğinden çekip çıkarıyormuş: Beni asla kabul etmiyormuş. Diğer herkesin varlığına karşı kayıtsızmış fakat halam, şuurunu harekete geçirmek amacıyla, beni onun odasına götürdüğünde öfkenin ve çılgınlığın tüm emareleriyle dışarı fırlıyormuş. Bir ayın sonunda birdenbire evini terk etmiş; yanına hiçbir hizmetkâr almadan, kimseye niyeti hakkında bir şey söylemeden yahut yazmadan ülkenin o kısmından ayrılmış. Halam ancak üzerinde Hamburg yazılı, akıbeti hakkında bilgiler içeren bir mektupla kaygılarından kurtulabilmiş.

On altı yaşına basana kadar bana ailemden yadigâr yegâne hatı-

ra olan o mektuba çok zaman gözyaşı döktüm. "Sana elimde olmayan sebeplerle tedirginlik verdiğim için," yazıyordu, "özür dilerim: Fakat her şeyin ebediyen kaybettiğim *kadının* ruhunu soluduğu o uğursuz adadayken bir büyünün tesiri altındaydım. Artık büyü bozuldu: İngiltere'yi terk edeli uzun yıllar oluyor, belki sonsuza dek de sürecek. Ancak sen bu bencil hissin beni tamamıyla ele geçirmediğine ikna ol diye lüzumlu olduğuna hükmettiğin her düzenlemeyi harfi harfine yapana dek bu şehirde kalacağım. Burayı terk ettiğimde benden haber bekleme: Var olan tüm bağlarımı koparmalıyım. Bir avare, zavallı bir serseri olacağım – Bir başıma! Bir başıma!"– Mektubun başka bir yerinde benden bahsediyordu – "Bakmaya da bahsetmeye de cesaret edemediğim o zavallı küçüğe gelince, onu senin himayene bırakıyorum. Ona göz kulak ol ve bağrına bas: Belki günün birinde onu senden alırım fakat gelecek karanlık, bugününü mutlu geçirmesini sağla."

Babam Hamburg'da üç ay kalmış, orayı da terk ettiğinde ismini değiştirmiş, halam hangi ismi aldığını hiçbir zaman öğrenememiş, zayıf ipuçları Türkiye'ye gitmek üzere Almanya'nın ve Macaristan'ın yolunu tuttuğuna işaret ediyormuş yalnızca.

Böylelikle, babamı tanıyan ve ona değer veren herkeste ilgi ve bir hayli de beklenti uyandıran bu mesele deyim yerindeyse kuruyup gitmiş. Babam o günden itibaren yalnızca kendisi için yaşamış. Arkadaşları onu kendilerine bir daha hiçbir zaman dönmeyen harikulade bir hayal olarak anmışlar. Yıllar geçtikçe nasıl biri olduğuna dair hatıralar sönüp gitmiş, önceleri kendilerinden biri, umutlarından bir parça olan babam artık yaşıyor farz edilmiyormuş.

2

Artık kendi hikâyeme geldim. Yaşamımın ilk yılları hakkında anlatacak pek az şey var, ben de kısa tutacağım; ancak çocukluk yıllarım üzerinde biraz durmama müsaade edin zira tek bir umudun tükenmesiyle tüm yaşamın nasıl manasızlaştığını, besleyebileceğim yegâne sevginin mahvedilmesiyle varlığımın da onunla birlikte nasıl yok olduğunu gösterebilirim belki.

Halamın babamdan hayli farklı olduğunu söylemiştim. Yüreğinde en ufak bir kötülük taşımadığı hâlde bir insanın bağrında taşıyabileceği en soğuk kalbe sahip olduğuna inancım tam: Kalbi herhangi bir sevgiden bütünüyle âcizdi. Beni himayesi altına almıştı çünkü bunu vazifesi addediyordu, fakat huzurunu bozmama müsaade etmeyecek kadar uzun yıllar yalnız başına, gürültüden ve çocuk şamatasından uzakta yaşamış. Hiç evlenmemiş, son beş yıldır da İskoçya'daki Lomond Gölü'nde annesinden kalma bir malikânede bir başına yaşıyormuş. Babam mektuplarında Yorkshire'da, Richmond'ın yakınlarındaki güzel bir köyde yer alan aile malikânesinde benimle birlikte yaşamasını istediğini belirtmiş. Teklifi kabul etmemiş ancak kardeşinin ayrılışıyla onun üzerine yüklenen işleri halleder halletmez İngiltere'den ayrılıp beni de onunla birlikte İskoç malikânesine götürmüş.

Bebekkenki ve ardından sekiz yaşına basana kadarkenki bakımım, annemin bu amaçla çekildiğimiz inzivada bize eşlik eden hizmetçilerinden birine yüklendi. Evin uzak bir köşesine yerleştirildim, halamı da yalnızca belirli saatlerde görebiliyordum. Günde iki kere oluyordu: Biri öğlen vakti odama geldiğinde, diğeriyse akşam yemeğinin ardından ben ona götürüldüğümde. Bana hiç sarılmazdı

halam, odada bulunduğum sürece de çocukça bir delilikle onu rahatsız etmemden korkuyor gibi görünürdü. İyi kalpli dadım salona girmeden evvel beni hep büyük bir özenle tembihlerdi – halamın soğuk görünümü ile bir iki zoraki lafının uyandırdığı korku öyle büyüktü ki nasihatlerine itibar etmediğim yahut bu kısa ziyaretler boyunca gözetmemi öğrettiği ibret verici sükûnete itaatsizlik ettiğim nadir olurdu.

İyi kalpli dadımın himayesi altındayken kâh bahçemizde kâh civardaki çayırlarda öteye beriye koşturur dururdum. Derin bir aşkın meyvesi olarak küçük yaşlarımdan itibaren dünyanın en duyarlı mizacını sahiptim. Her şeyi, etrafımdaki cansız varlıkları bile nasıl bir tutkuyla sevdiğimi anlatamam. Bahçemizdeki her bir ağaçla özel bir bağ taşıdığıma inanıyorum, üzerinde yaşayan her bir hayvan beni tanıyordu, ben de onları seviyordum. Ara sıra meydana gelen ölümleri çocuk kalbimi kederle dolduruyordu. O iklimin uzun ve çetin kışları boyunca kurtardığım kuşları, köpeklerimizin saldırılarından koruduğum ya da kazara yaralanmış olup da iyileştirdiğim tavşanları saya saya bitiremem.

Yedi yaşına bastığımda dadım beni terk etti. Ayrılma sebebini biliyorduysam da artık hatırlamıyorum. İngiltere'ye döndü, ayrılırken döktüğü kederli gözyaşları yıllardır benim sevgim uğruna döküldüğünü gördüğüm son gözyaşlarıydı. Istırabım korkunçtu: Koca dünyada ondan başka arkadaşım yoktu. Yalnızlığa gitgide alıştıysam da onun yerini doldurabilen kimse olmadı. Öyle ıssız bir memlekette yaşıyordum ki

– ne övgüyle söz edecek kimse vardı
Ne de sevecek çok insan.*

Halamı biraz daha fazla görüyor olduğum doğru fakat hiç sokulgan bir insan değildi, üstelik utangaç bir çocuk için de kalın buz tabakasının altındaki bir bitki gibiydi: Ulaşmaya çabalarken ellerimi yaralayabilirdim. Böylece adamakıllı bir başıma kaldım. Yöredeki papaz bana okuma-yazma ve Fransızca dersleri veriyordu ancak ailesi yoktu, bana karşı olan davranışları bile vazifesi başındayken

* William Wordsworth'un "She dwelt among the untrodden ways"inden. –*en*

pek başarılı olduğu mesleğinin, öğretmenliğin, kusursuz vasıflarını taşıyordu. Kimi vakitler komşu köyde yaşayan kızların en ilgi çekici olanlarıyla arkadaşlık kurmaya yelteniyordum; ancak halam İskoç aksanı edinirim korkusuyla (dilim İngiliz kökenimin itibarını zedelemesin diye epey özen gösterilse de biraz aksanım vardı) köylülerle aramdaki tüm münasebeti önlemek için nüfuzunu kullanmasaydı bile başarılı olamazdım.

Büyüdükçe özgürlüğüm de arzularımla birlikte arttı, gezilerim bahçemizden komşu köye uzanmaya başlamıştı. Evimiz gölün kenarında bulunuyor, çayır da suyun kenarına dek iniyordu. Bu güzel köyün müthiş manzarası arasında dolanıp duruyordum, büsbütün bir dağcı olmuştum: Kâh şelalenin birinin tepesindeki bir dağın sarp yamacında saatler geçiriyor kâh küçük bir sandalla ufak adalardan birine kürek çekiyordum. Bu hoş tenhalıkta durmadan dolaşıyor, buraların güzel şarkılarını elimden geldiğince söyleyerek

Yolumu baştan başa süsleyen*

çiçekler topluyor yahut latif hayallere dalıyordum. En büyük zevkim bu yemyeşil ormandaki dingin gökyüzünün keyfini çıkarmaktı, yine de Tabiat'ın tüm değişimlerini seviyordum: yağmuru da, fırtınayı da, gökyüzünün sevinç getiren bulutlarını da... Gölün dalgalarıyla salınırken, içim tıpkı semiz küheylanının hareketleriyle koltukları kabaran bir atlı gibi zaferle coşuyordu.

Fakat eğlencem yalnızca tabiatla alakalı tefekküre dalmaktan ileri geliyordu, hiç arkadaşım yoktu. Başka bir insanın yüreğinden karşılık bulamayan içten sevgim cansız nesnelerle heba olmak durumunda kalıyordu. Halam sarılmalarımı soğuk bir kayıtsızlıkla karşıladığında, etrafıma bakıp da sevecek kimseyi bulamadığımda kimi vakitler sahiden ağlıyor ancak gözyaşlarımı çabucak siliyordum. Büyüdükçe insan ilişkilerinin yerini az çok kitaplar tutmaya başlamıştı. Halamın kütüphanesi pek küçüktü: Shakespeare, Milton, Pope ve Cowper koleksiyonundaki tuhaf biçimde bir araya gelmiş şairlerdendi; düzyazı yazarları arasında ise, çocukluktan çıktıktan sonra önceleri sıkıcı deyip göz ardı ettiğim öbür kitapları da bir hayli ilgi

* Dante, *Araf*, 28. kanto, 40. dize. Çev. Rekin Teksoy. *–çn*

çekici bulmama karşın, Livy'nin bir tercümesi ile Rollin'in antik dönem tarihi en sevdiklerimdendi.

On iki yaşına bastığımda halamın aklına müzik öğrenmem gerektiği geldi, kendisi de arp çalıyordu. Öğrenimimi üstlenmeye razı olana kadar epey tereddüt etmişti etmesine ama bunun eğitimimin zaruri bir parçası olduğunu ve hem bu meselenin hem de evde beni eğitecek birinin olmasının zararlarını dengeleyeceğini düşündüğünden bu zahmete boyun eğdi. Benim çalışım onunkine engel olmasın diye bir arp getirtildi, böylece başladım: Halam uslu ve temel bilgileri öğrendiğimde de akıllı bir öğrenci olduğumu fark etti. Arpım yağmurlu günlerde bana yoldaş oluyor, nahoş hadiseler canımı sıkacak olduğunda beni yatıştırıyordu. Ona sık sık tek dostum diyordum; ümitlerimi, sevgimi anlatıyor, latif sesinin bana yanıt verdiğini hayal ediyordum. Artık tüm meşgalelerimden bahsetmiş oldum.

Yalnız bir kimseydim, çocukluğumdan bu yana, sevgili dadım beni terk ettiğinden beri, hayalperest olmuştum. Rosalind'i,* Miranda'yı** ve Comus'un Hanımı'nı*** arkadaşlarım olsunlar diye diriltip onların kısımlarını, onların durumundaymışım gibi canlandırırdım adamda. Ardından başkalarının hayallerini bırakıp zihnimde uydurduğum hayalî canlılarla arkadaşlık ederdim – ne var ki hâlâ gerçeğe sadık kalarak bu mefhumlara isimler verir, onlarla gerçekleşirler umuduyla ilgilenirdim. Ailemin hatırasına sarılırdım: Hiç göremediğim annem ölmüştü; ancak kederli, avare babamın tasavvuru hayallerimin gözdesiydi. Tüm sevgimi verirdim ona, durmadan seyrettiğim ufak bir resmi vardı, son mektubunun nüshasını çıkarmıştım, sürekli okurdum. Kimi vakitler ağlatırdı beni mektup, kimi vakitlerse şu sözlerini coşkuyla yinelerdim – "Belki günün birinde onu senden alırım." Seneler sonra onu teselli edecek, onun yoldaşı olacaktım. En sevdiğim hayal büyüdüğümde, soğukluğu şuurumu uyuşturmuş halamı terk edip erkek kılığına girerek tüm dünyada babamı aradığımdı. Muhayyilem tanıma ânında takılıp kalırdı: Devamlı üzerimde taşıdığım

* Shakespeare'in *Nasıl Hoşunuza Giderse* adlı oyununa referans. *–çn*

** Shakespeare'in *Fırtına* adlı oyununa referans. *–çn*

*** Milton'ın *Comus* adlı oyununa referans. *–çn*

resmi göğsümde belirip onu tanımama vesile olurdu, zihnimde bu ânı, şartları durmadan değiştirerek binlerce kez tahayyül ederdim. Kimi vakitler bir çölde, kalabalık bir şehirde, baloda, belki bir gemide... İlk sözleri ise daima "Kızım, seni seviyorum!" olurdu. Nasıl da kendimden geçerdim bu hayallerle! Ne çok gözyaşı döker, ne çok kahkaha atardım...

Yaşamımın on altı yılı böyleydi. On dört ve on beş yaşlarında hacca gitme vaktimin geldiğini düşünmüştüm pek çok kere, zihnimi imanın kaçınılmaz bir vazifem olduğuna inandırmıştım: Fakat halamı terk etme konusundaki isteksizliğim, onda yol açacağım kederin kendimden gizleyemediğim pişmanlığı beni hep alıkoydu. Ertesi gün kaçmayı tasarlarken dudaklarından dökülen alışılmadık sevgi dolu bir söz niyetimi ertelememe sebep oluyordu bazı vakitler. Kendimi bu acizliğim yüzünden acımasızca azarlıyordum, ancak mühim vakit ne zaman yaklaşsa bu acizlik yeniden baş gösteriyordu, böylece ayrılacak cesareti hiçbir zaman bulamadım.

3

On altıncı yaş günümde halam, babamdan bir mektup aldı. Okurken içimde kabaran duygu selini anlatamam. Üzerinde Londra yazıyordu, dönmüştü! Coşkumu yalnızca gözyaşlarıyla, katıksız sevinç gözyaşlarıyla dindirebilmiştim. Dönmüştü ve halam mı Londra'ya gitsin yoksa o mu halamı İskoçya'da ziyaret etsin diye sormak için mektup yazmıştı. Mektubunda benimle alakalı olan sözcükler nasıl da güzeldi: "Mathilda'mı görmeyi," diyordu, "ne denli arzuluyorum anlatamam sana. Onu gelecekteki yaşamımın saadetini oluşturacak kişi olarak görüyorum: Dünyada beni ilgilendiren tek şey o artık. Derhal size gelmemek için kendimi zor tutuyorum ancak bir haftalığına mecburi olarak gecikeceğim, bunu da buraya gelirsen seni biraz daha önce görebilirim diye yazıyorum." Bu sözcükleri yiyip bitiren gözlerle okudum, öptüm, gözyaşı döktüm ve "Beni sevecek!" diye haykırdım.

Halam bu kadar uzun bir yolculuğa çıkamazdı, iki hafta sonra babamdan bir mektup daha aldık, üzerinde Edinburgh yazıyordu: Üç gün içinde bizimle olacağını yazmıştı. Yaklaştıkça, diyordu, beni görme arzusu daha da çok artıyormuş ve beni kolları arasına aldığı o an yaşamının en mutlu ânı olacakmış.

Ne usandırıcıydı o üç gün! Tüm uykum, tüm iştahım kaçmıştı, mektubunu tekrar tekrar okumaktan başka bir şey yapamıyor, ormanın tenhalığında, buluşma ânımızı hayal ediyordum. Üçüncü günün arifesinde erkenden odama çekildim, uyuyamamış, tüm gece odamda bir aşağı bir yukarı yürüyüp durmuş ve İskoçya'da yaz ortasında yapılabileceği üzere kuzey ufkunu çevreleyen güneşin kızıl çizgisini seyretmiştim. Şafak vakti telaşla ormana gittim, ben

zamanın tembel adımlarına kanatlar takıp heves dolu sabırsızlığımı kandıran hoş hayallere dalmışken saatler geçip gitti. Babam öğlen vakti bekleniyordu ancak tam onu karşılamak üzere dönecektim ki yolumu kaybetmiş olduğumu fark ettim: Bulayım derken ormanın karmaşasında daha fazla kayboluyormuşum, ağaçlar da bana kılavuzluk edebilecek tüm izleri saklıyormuş gibi görünüyordu. Sabırsızlanmıştım; ağlıyor, ellerimi ovuşturuyor, yine de yolumu bulamıyordum.

Saat ikiyi geçmişti ki âni bir dönemeçle kendimi küçük bir sandalın bağlı olduğu bir koyun yakınındaki gölün yanı başında buluverdim – Evimizden pek uzakta değildi, babamla halamın çayırda yürüdüklerini görmüştüm. Sandala atladım, böyle maharetlere alışık olduğumdan sandalı kıyıdan iterek var gücümle çabucak karşıya doğru kürek çektim. Sandalımı benden beklenmeyecek kadar süratli bir biçimde kullanarak, saçlarım omuzlarımda dalgalanır bir hâlde, ekoseli giysime sarınmış, beyazlar içinde vardığım vakit bir kızdan ziyade hayalete benzediğimi söylemiştir babam çoğu defa. Kıyıya yanaştım, babam sandalı tuttu, kolayca dışarı atladım ve çok geçmeden babamın kollarındaydım.

Nihayet yaşamaya başlamıştım. Etrafımdaki her şey sıkıcı bir tekdüzelikten neşe ve keyif dolu, aydınlık bir manzaraya dönüşmüştü. Babamın arkadaşlığından duyduğum mutluluk iyimser beklentilerimi katbekat aşmıştı. Ebediyen birlikteydik, muhabbet konularımız bitmek tükenmek bilmiyordu. Babam on altı yıllık yokluğunu Avrupa'da hiç bilinmeyen memleketlerde geçirmiş: İran'ı, Arabistan'ı ve Hindistan'ın kuzeyini dolaşmış, pek az Avrupalıya verilen bir imtiyazla yerlilerin yaşadığı yerlere girmiş. Gelecek yaşamlarımız hakkındaki niyetlerimizden söz etmekten yorulduğumuz vakitler babamın onların yaşam biçimlerini anlatışı, anıları, tabii güzellikleri tarif edişi saatleri keyifle akıp geçiriyordu.

Sevginin sesi öyle yeniydi ki benim için, o uzun, sözde kayıtsızlık yılları boyunca benimle alakalı hissettiklerini anlattığında babamın söylediklerine keyifle kulak kesiliyordum. "İlkin," – diyordu, "zavallı küçük kızımı düşünmeye bile tahammül edemiyordum; fakat son-

raları keder zamanla yok olup umut beni yeniden ziyaret edince tüm dikkatimi yalnızca ona verir oldum. Onun o peri gibi hâli, zira öyle hayal ediyordum, şehirlerde, çöllerde gözlerimin önünde uçuşur durur olmuştu. Kuzey meltemi, beni dinçleştirmesine bakılırsa, daha yumuşak, daha hoş kokuluydu; ne de olsa beraberinde senin ruhundan da bir parça getiriyordu. Çoğu kez derhal dönüp seni de yanıma alarak ebediyen huzur içinde yaşayacağımız bereketli bir adaya gitmeyi düşündüm. Dönerken coşkun umutlarım öyle çok korkuyla darbe aldı ki, sabırsızlığım son derece acı verici bir hâl aldı. Güneşin yaşayan bedeninde değil de mezarında parladığını, ayın yaşayan bedeninin değil de mezarının üzerinde yükseldiğini aklımdan geçirmeye cesaret edemedim. Fakat, hayır, artık öyle değil, artık Mathilda'm var, tesellim, umudum..."—

Babam tarif ettiği, o başına talihsizlikler gelmeden evvelki hâlinden pek değişmemiş. İnsanın yüreğini değiştiren, gençliğe özgü hislerin ateşini söndüren topluma karışmaktır, beslenen umutların boşa çıkması, arkadaşların sahteliği, aşağılık tutkuların aralıksız mücadelesidir. Vahşi bir memlekette, basit yahut yabani yaşam biçimleri olan insanların arasında bir başına dolaşmak bedeni alıştırabilir ancak ne ruhu uysallaştırır ne de gençliğe özgü hislerin körpeliğini ve ateşini söndürür. Hindistan'ın yakıcı güneşi ile tüm yasaklardan azade olmak, babamın tabiatındaki kuvveti artırmıştı daha ziyade: Önceleri boyun eğiyorken bundan böyle kendinden başka herkesten gelecek tenkite karşı tahammülsüzdü. Öyle çok âdet görmüş, öyle türlü ahlaki inançlara şahit olmuştu ki kendisi için hiçbir memleketin tuhaf mefhumlarına benzemeyen bir tane yaratmak mecburiyetinde kalmıştı. Kendi ilkelerini yaratırken eski önyargıları düşüncelerini elbette etkilemiş, toy üniversite fikirleri de keskin aklının en derin çıkarımlarıyla tuhaf bir biçimde kaynaşıp bütünleşmişti.

Memleketinde olmadığı o uzun zaman süresince yüreğinin hayatta göğüs gerdiği her kuvvetli hevesin, fikirleri üzerinde görülmemiş bir tesiri olmuştu. Yabancı memleketlerdeki yaşamında gençlik yıllarının aksine kendisi tarafından oluşturulmuş garip bir gerçek

dışılık hissi vardı. İngiltere dışında geçirdiği tüm vakitler sanki bir rüyaydı; ruhunun tüm hevesi ve sevgisi de çoktan olup bitmiş hadiselere, on altı yıl evvel var olmuş insanlara aitti sanki. Gençliğinin yaşlandıkça meydana çıkan hatıraları canlılıklarından hiçbir şey kaybetmediği hâlde konuştuğu vakitler bunca zamanı sanki bir rüyaymışçasına nasıl atlayıp geçtiğini duymak tuhaftı. Annemden sanki daha birkaç hafta öncesine kadar yaşıyormuş gibi bahsediyordu, şiddetli bir kedere kapıldığından değil, ancak kişiliğini tarif edişi, onunla ilgili anılarını anlatışı bu şekilde coşkulu ve yaşam doluydu.

Tüm bunlarda beni etkileyen, büyüleyen bir tuhaflık vardı. Babam sanki artık uzun, hayalî uykusundan uyanmış da kendisini yedi uyurlardan biri yahut bir doğu masalının şu hoş taklidindeki Nourjahad* gibi hissediyordu: Diana ölmüştü, arkadaşları değişmiş yahut ölmüşlerdi, şimdi de uyanırken bu dünyada seveceği tek şey bendim.

Gezintilerimde bana eşlik edecek aziz bir dost edindiğim için sular da dağlar da Lomond Gölü ormanı da artık pek güzel geliyordu bana. Babamla kâh adalardaki kâh ağaçların örttüğü şelalelerin kıyısındaki bütün güzel yerlere, bütün kuytu patikalara ve çalılıklarla, eğrelti otlarıyla kaplanmış bütün dereciklere gidiyorduk. Zihnim onun sohbetiyle genişliyordu. Yeniden yaratılmışım gibi hissediyor, içimde yeni bir canlının körpeliğini ve diriliğini duyuyordum: Gelişinden bu yana sanki dünyanın ufak bir yerinden hayal gücünün ve bilginin ucunun bucağının olmadığı bir evrene taşınmıştım. Önceki yaşamım, doğduğu çayırları asla terk edemeyecek, vazifesi yerine getirildiğinde de hiçbir iz bırakmadan sessiz sedasız kuruyacak olan hoş bir köy dereciği gibiydi. Bundan böyle ise bereketli ve güzel bir manzarada akarak her daim değişen, her daim güzel pek çok nehirmiş gibi geliyordu bana. Ne yazık! Kavuşmakta olduğu çölün, sularını hırpalayacak kayaların, dalgalarına eğri büğrü vuran menfur manzaranın farkında değildim. Yaşam o vakitler harikuladeydi, umut etmeyi öğrenmiştim, insanın yüreğine yok edilmiş umuttan daha acı bir kederi başka ne verebilir ki?

Elemin böyle ulvi bir mutluluğun peşi sıra gelmesi tuhaf değil

* Frances Sheridan'ın *Illusion, or the Trances of Nourjahad*'ından bahsediliyor. —*çn*

mi? Büyülü bir kadehten içmiştim onu fakat uzun ve tatlı içiminin sonunda safra vardı. Yüreğim derin bir sevgiyle doluydu ancak çok derinlerde ve çok bol olduğundan sakindi. Istırabın sevgiden doğabileceğini hiç düşünmemiştim, bu herkesin en nihayetinde öğrenmesi gereken ders de bana pek az kimsenin öğrenmesi gerektiği gibi öğretildi. Şimdi ağlayıp figan ediyorum, bu birkaç ay süren kısa cennet saadeti için ebediyen de etmeliyim. Ne bir emre itaatsizlik ettim ne de bir elma yedim, yine de insafsızca kovuldum oradan. Pek yazık! Arkadaşım yaptı, düşüşüne ben de sebep oldum. Fakat hikâyemden uzaklaşıyorum – bırakalım elem ona ayrılan vakit gelsin, hikâyemin bu kısmında saadetten hâlâ bahsedebilirim.

Bu güzel münasebetle üç ay geçip gitmişti ki halam hasta oldu. Tüm ayı odasında ona bakarak geçirmiştim ne var ki hastalığı amansızdı ve beni bir müddet tesellisiz bırakarak öldü. Ölüm yaşayanlara karşı öyle korkunçtu ki, alışkanlığın zincirleri, onları bağlayan şey sevgi değilken bile öylesine kuvvetliydi ki kırıldıklarında yürek ıstırap içinde kıvranıyordu. Ancak babam beni teselli etmek, acı hatıraları aydınlık umutlarla defetmek üzere yanımdaydı: Gözyaşlarımı o sildikten sonra acı çekmek güzel diye düşünüyordum.

Kaldı ki, annemi kaybettiğinde yaşadığı kederle benimkini karşılaştırarak zihnimi kederden uzaklaştırıyordu. Öyle bir vakitte bile tutkularından çizdiği resim karşısında ürperiyordum: Şair hayal gücü vardı onda, onu o an hırpalayan burgacı tarif ederken sözcüklerine öyle bir can veriyordu ki hem ürperiyor hem inanıyordum. Çılgın düşünceleri onu doğaüstü şeylere meylettikten sonra dünyevi meşgalelere bir daha nasıl girişebildiğini merak ediyordum; konuştuğunda aksettirdiği fikirler öyle muazzamdı ki sanki insan yüreği onları anlayamayacak kadar sınırlıymış gibi görünüyordu. Duyguları fâni bir bedene ve çehreye mahkûm birinden ziyade depremleri, yanardağları mesken tutmuş bir hayalete daha uygun gibiydi. Ancak bunlar yalnızca hatıraydı, babam o zamandan bu yana değişmişti. Artık sevgi ve sevecenlik doluydu, o konuşurken bakışlarımı hayretle kaldırdığımda dudaklarındaki gülümseme bana kalbinin en nazik duygulara malik olduğunu söylüyordu.

Halamın ölümünden iki ay sonra yeniden Londra'ya taşındık, babam orada daha önce aldıklarımdan daha zor dersler aldırdı bana. İlerlemem onu mutlu ediyordu, kâh tüm çalışmalarım boyunca yanımda olup yardımcı oluyor kâh tüm derslerime benimle birlikte katılıyordu. Epey insanla görüşmüştük, babamın yeni bir şeyle güzelleştirmeye uğraşmadığı tek bir gün olmuyordu. Bana olan müşfik bağı, benim de sevgi ve saygıyla verdiğim karşılık her ânı büyülüyordu. Saatler yavaş geçiyordu zira her bir dakika meşguldü, kimilerinin birkaç ayda yaşadıklarından da fazlasını biz bir hafta içinde yaşıyorduk, mutluluğumuzun çeşitliliği ve yeniliği ikimize de coşku veriyordu.

Sürekli birlikte gezintilere çıkıyorduk. İster güzel bir manzarayı ziyarete ister hoş yerleri görmeye gidelim, kimi vakitler de denk gelebilecek eğlenceli bir şey aramaktan başka hiçbir amacımız olmasın, babamın yanında mutluydum. Yanımızda üçüncü bir kimsenin olması benim için bir üzüntü sebebiydi ancak babama rahatsız olmuş bir ifadeyle baktığımda gözleri üzerime dikilir, yüreğime yeniden neşe veren bir şefkatle parlardı. Ah, o mesut saatler! Hemen ardınızdan sizi benden ayıracakmış gibi aniden yükselen elem sisinden baktığım hâlde kısacık da olsanız benim için bir ömür kadar uzun oldunuz. Çok yazık! Tadına vardığım son saadet sizdiniz; birkaç, yalnızca birkaç haftada her şey mahvoldu. Psyche'nin* yaptığı gibi, bir müddet efsunlu bir sarayda, hoş kokuların, ezgilerin, şaşaalı hazların arasında yaşayıp hemen ardından kıraç bir kayalığa terk edilmiştim, engin bir keder denizi dalgalanıyordu etrafımda, yukarısı kapkaraydı ve ben bu evrensel bir ölümü yaşamaktayken gözlerim kapalıydı. Hâlâ acele etmiyorum, bu mesut haftaları anımsamak uğruna ebediyen durabilirim, her bir kelimeyi yineleyebilir, nicesini anımsayabilir, bu hayalî yerin her bir cazibesini kaydedebilirim. Fakat hayır, hikâyem durmamalı, o da yazgım gibi süratli olmalı – Düşüşümü, mutluluktan yeise olan umarsız bu dönüşümü tesirli sözlerle de olsa kısacık anlatabilirim yalnızca.

* Apuleius'un *Cupid and Psyche*'sine gönderme. *–yhn*

4

Devamlı ziyaretçilerimizden biri üst sınıftan, tahsilli, uysal bir delikanlıydı. Londra'da birkaç hafta geçirmemizin ardından bana olan alakası göze çarpmaya başlamış, ziyaretleri daha da sıklaşmıştı. Ben kendi meşgalelerim ve hislerimle bu duruma karşılık veremeyecek denli meşguldüm, etrafımda olan hadiseleri şöyle böyle fark edebiliyordum ancak; ne var ki derin bir sessizlik içinde olmasına karşın babamın, bu kimsenin bizi her ziyaret edişinde huzursuzlanıp tedirgin olduğunu, birlikte yürüdüğümüzde bizi bariz bir kaygıyla seyrettiğini hatırlıyorum şimdi. Bir vakit sonra bu münasebetsiz ziyaretler birdenbire tamamıyla kesildi; fakat babamdaki değişimden bahsetmeliyim, anımsamanın bile beni ürpertip en derin kederlere gark ettiği bir değişimdi bu. Saadetten bedbahtlığa düşüşümü geçecek hiçbir derece yoktu; yıldırım gibi âni ve katıksız olmuştu. Ah! Önceleri yalnızca tebessümlerle karşılandığım yerde artık asık bir suratla karşılaşıyordum: Sevgili babam benden uzaklaşmıştı, ya haşinlikle ya da yürek parçalayan bir kayıtsızlıkla muamele ediyordu bana. Artık tatlı muhabbetlerimizi etmiyorduk, ben onu yeniden kazanmaya gayret ettikçe onun öfkesi ile sergilediği korkunç duygular beni sessizliğe ve gözyaşlarına sürüklüyordu.

Ve birdenbire şu oldu. Bir önceki günü taşrada birlikte geçirmiştik, birlikte çıkacağımız gelecek seyahatlerden bahsettiğimizi anımsıyorum. Sesimizde ve hareketlerimizde yalnızca hudutsuz bir güvene ortak olmuş derin ve müşterek bir sevgiden doğabilecek hevesli bir sevinç vardı. Ertesi gün, ertesi saat ise kaşlarının çatıldığını, gözlerinin kasvetli bir haşinlikle yere dikildiğini, mülayim ve tatlı sesinin bana yöneldiğinde beni ürperttiğini fark ettim. Oradan oraya gezen hayal gü-

cüm yüreğimi kâh tesellinin kâh kederli dertlerin türlü görüntülerine gark ederken kendimi çoğu kereler, Cehennem Tanrısı onu ölümün ve ıstırabın meskenine kaçırmadan evvel Enna'nın güzel kırlarında neşe içinde, pervasızca çiçek toplayan Persephone'ye benzetiyordum. Ah! Yaşama sevincinden yeni haberdar olan ben, yalnızca güzel· rüyalar görüp eşsiz bir mutluluğa uyanmak için uyuyan ben gündüzlerimi ve gecelerimi gözyaşları içinde geçiriyordum artık. Sevinci babamın sevgi dolu çehresinde arayıp bulan ben, ona yalvaran gözlerle baktığım vakit öfkeyle çatılmış kaşlarla karşılık buluyordum. Onunla konuşmaya cesaret edemiyordum, karşısına çıkıp açıklama isteyecek cesareti topladığım kimi vakitlerde de muazzam bir duygu kargaşasının durmadan mücadele ettiği çehresindeki bir bakış beni ürpertip sessizliğe gömüyordu. Şahinin biri tarafından saldırıya uğramış budala bir serçe gibi savrulmuştum gökyüzünden yere, aniden beliren keder karşısında gözlerim dolmuş, zihnim allak bullak olmuştu. Geçen her gün feryatlarım ve gözyaşlarımla doluydu; çoğu defa, saadetten derde olan düşüşümün daha nazik olması ya da bu bana men edildiyse ölmeme müsaade edilmesi, beni alt eden bu gaddar rüzgârla ebediyen yok olmam için beyhude dualar ederek moral buluyordum,

– zira ne yapacaktım burada,
Zavallı yüreğim sözlerinin müşfik sıcaklığıyla
Can bulacağı yerde, acılığıyla
Ölmekte olan bir çiçek gibi solup giderken?*

Bazı zamanlar bunun bir büyü olduğunu ve bununla mücadele etmem gerektiğini söylüyordum kendime. Babamın gözleri yok etmem gereken habis bir hayalle büyülenmişti. Ben de Davut gibi, meşum ruhları ondan kovmak için müziği kullandım. Bir keresinde şarkı söylerken gözlerimi kaldırıp ona bakmış, yaşla dolu gözlerini üzerime dikmiş olduğunu görmüştüm; tüm kasları gevşeyip yumuşacık olmuş gibi görünüyordu. Sevinçle haykırarak ona doğru atıldım, tam kendimi kollarına atacaktım ki beni sertçe kendisinden iterek bıraktı. Sonra, bu ufak hadise yüzünden üzerine yeni bir kasvet, davranışlarına yeni bir haşinlik çöktü.

* John Fletcher ve Sir Francis Beaumont'ın "The Captain"ından. *–çn*

Anlatabileceğim, babamın hastalıklı fakat akıl almaz ruh hâlini gösteren binbir hadise var; ancak pek çok insanın yanındayken meydana gelmiş bir tanesinden bahsedeceğim. Bu hadisede, Alfieri'nin en güzel trajedisinin Myrrha olduğunu söylemiştim, bunu söylerken babama bakmış bulundum, o da bana bakıyordu. O candan gözlerdeki ifade ilk kez canımı sıkmıştı; tüm bedeninin, gayretlerine rağmen onu yarı yarıya ele geçiren gizli bir duyguyla ürperdiğini korkuyla fark etmiştim. Ruhundaki fırtına dinince hüzne ve sessizliğe bürünmüştü. Her gün yeni bir hadise meydana geliyordu; bunlar bazen yenebileceği, bazen de onu zihnini tepetaklak edip aklının şaşaalı kürsüsünü ebedi bir kargaşaya atmakla tehdit eden meçhul bir dehşetle çalışır kafasını gözler önüne seriyordu.

Bu korkunç vaziyetin üzerinde gereğinden fazla durmayacağım. Geçici hadiselerin daha iyi günler vadeden her bir yeniliğini nasıl kaygıyla izlediğimi, her bir gayretimin onun bariz çılgınlığını kızıştırmasını nasıl kederle seyrettiğimi tarif ederek günler harcayabilirim. Kederimi anlatabilmek için bu gözlerden düşen gözyaşlarını, yüreğimi söken her emareyi saymalıyım. Tüm bunlarda, kelimelerin taşıyamayacağı bir dehşet olduğu için sözü kısa tutacak, bu mahzun anları aklıma getirirken âdeta ikinci bir defa daha öleceğim. Ah, benim canım babacığım! Beni tarif edilmez acılara gark ettiniz; ancak ne kadar içten affetmiştim sizi o vakitler, ben muazzam üzüntünüzü bir gökkuşağının akarsuya vuruşu* gibi yumuşatmaya uğraşırken nasıl da almıştınız gönlümün tümünü.

Değişiklik böyle meydana gelmişti işte. Anlatmaya çok âni girişmiş gibi görünebilirim ancak gerçekte de böyle ani gerçekleşti. Tek bir cümleyle tarifsiz bir saadetten tarifsiz bir kedere döndüm, fakat birbirlerine bu denli yakından bağlıydılar. Londora'da üç ay kalmıştık: Üçü neşe, ikisi keder doluydu. Babamla artık pek seyrek yalnız kalıyorduk, kaldığımızda da gözlerini yere dikip hiç ses çıkarmıyordu – Önceleri içlerinde tüm nazik ve şefkatli duyguları görmekten sevinç duyduğum gözler, göz kapaklarıyla ve onları çevreleyen kirpiklerle gölgelenmişti benden. Birlikteyken neşeli gibi davranıyordu

* Lord Byron'ın "Childe Harold's Pilgrimage"ından. *–çn*

ancak ben onun boş bir tebessümle başlayıp bu onulmaz zamanlardan önce hiç var olmamış bir bükülmeyle son bulan sahte kahkahalarına ağlıyordum. Yanımızda başkaları varken benimle sık sık konuşur, gözleri ufacık bir hareketimi bile durmadan takip ederdi. Sesi, benimle konuşurken bana yeni gelen bir edayla sarf edilmiş sözcükler karşısında boğazımın düğümlendiğini fark ettiğinde titrediği hâlde, kayıtsız ve zoraki idi.

Gelgelelim, huzur dolu hüzün günleri nadiren oluyordu: Beni fırtınalı bir denizde sığınacak bir koy arayan çaresiz bir sandal gibi sürükleyen tutku sağanaklarıyla bölünüyordu sık sık; fakat rüzgâr kendi limanımdan esiyordu, fırtına dinip de deniz görünürde sakinleştiğinde uzaklara, paramparça olup kaybolana kadar uzaklara sürüklenmiş oluyordum. Babamın hislerini tarif edebilir miyim, bilmiyorum: Kimi vakitler onları bir sözcükle yahut bir hareketle ele verip odasına çekiliyordu; sessizce, göze alabildiğim kadar yaklaşıp korku içinde her bir sesi dinliyordum, âni bir sessizlikten daha fazla korkuyordum yine de – neden korktuğumu bilmiyor ancak tepeden tırnağa korkuyordum.

Korkunç bir günün ardından gözleri üzerime yıldırım gibi parıldayarak dikildi – tiz ve çatlak sesi duygularının mertebesini ifade edemiyor gibiydi. Akşam yalnız başımayken sakin bir ifadeyle yanıma gelmiş, yaklaşırken çabucak sildiğim gözyaşlarımı fark etmeyerek üç gün içinde benimle birlikte Yorkshire'daki malikânesine gitmek niyetinde olduğunu söyleyip hazırlanmamı emretmiş ve sorgulanmaktan korkar gibi yanımdan derhal ayrılmıştı.

Kararlılığı beni sahiden hayrete düşürmüştü. Bu malikâne, babamın çocukken oturduğu, annemin de küçükken yakınında kaldığı, gençlik aşklarının yeri, evlendikten sonra yaşadıkları malikâneydi. Mutlu günlerde babam, her ne kadar dul kalmanın kederini atlatmış, başka yerlerin acı hatıralarından azade olmuş görünürse görünsün onunla yaşadığı yere gitmeye bir daha cüret edemeyeceğini, çok uzun yıllar evvel birlikte kaldıkları odaları, onun en sevdiği yolları, sevdiği çiçekleri yetiştirmekten haz duyduğu bahçeleri görmeyi hiçbir zaman göze alamayacağını söylerdi çoğu defa. Şimdi ise, derin

ıstıraplar çekerken daha da derinine dalmak istiyor, onu hâlihazırda mahveden duygulardan daha büyükleri için didiniyordu. Allak bullak olmuştum, bunun neye alamet olduğunu öğrenmek için can atıyordum: Ah, perişanlıktan başka neye alamet olabilirdi ki!

Bu süre boyunca babamı pek az görmüştüm fakat öncekinden daha mutlu görünmese de daha sakin duruyordu. Üçüncü günün sabahında Yorkshire'a önce tek başına gitmeye karar verdiğini, bu arada benim de emrinin aksi bir şey duymazsam iki hafta sonra peşinden gelmem gerektiğini söyledi. O gün yola çıktı, ardından dört gün sonra da kâhyasından babam adına, elimden geldiğince az gecikerek yanına gelmemi söyleyen bir mektup aldım. Gece gündüz yolculuk ederek kaygılı fakat umutlu bir yürekle vardım, zira yine benden kaçacak olsa, bana yine Londra'da duyduğu bariz nefretle muamele edecek olsa beni niçin çağırsındı ki... Malikânemizden kırk sekiz kilometre kadar bir mesafede karşılaşmıştım onunla. Üzgün bir hâli vardı, beni gördüğüne memnun olmuş gibi göründü bir anlığına, ardından kendisini hislerini ele vermek istemiyormuş gibi gemledi. Yolculuğumuz boyunca sessizdi fakat davranışları her zamankinden daha kibardı, üstelik bakışlarında bana umut veren bir sevecenlik görür gibi olmuştum.

Vardıktan sonra kısa bir dinlenmenin ardından bana evi gezdirerek annemin yaşamış olduğu odayı gösterdi. Ölümünün üzerinden on altı yıldan fazla geçmiş olmasına rağmen hiçbir şey değişmemişti: Dikiş kutusu, yazı masası hâlâ yerlerindeydi ve masanın üzerinde bir kitap bıraktığı hâliyle açık duruyordu. Babam bunları derin, berrak gözlerini arada sırada üzerime dikerek ciddi ve değişmeyen bir tavırla gösteriyordu bana. Görünümünde beni zayıf düşüren tuhaf ve korkunç bir şey vardı. Kendime hâkim olamayıp ağladım, beni teselli etme girişiminde bulunmadı fakat dudaklarının titrediğini, yüzündeki kasların seğirdiğini görmüştüm.

Birlikte bahçelerde yürüyüşe çıktık, akşam da odama çekileceğim zaman kalmamı ve ona kitap okumamı istedi. Önce, "Burada en son bulunduğumda annen bana Dante okumuştu, onun bıraktığı yerden devam et," dedi, bir an sonra ise, "Hayır, öyle yapma, Dan-

te okuma, kendin bir kitap seç," dedi. Ben de Spencer'ı alıp o gözlerini üzerime dikmiş, hüzünlü bir sessizlikle dinlerken Sir Guyon'un Tamahkârlık'ın dehlizlerine* inişini okudum.

Ertesi sabah kâhyadan babamın geldiğinden beri çok kötü bir ruh hâli içinde olduğunu öğrendim: İlk geceyi ıslak çimlerin üzerinde yatarak geçirmiş, uyumuyor fakat durmadan feryat ediyormuş. "Vah vah!" dedi bana bunu gözlerinde yaşlarla anlatan ihtiyar adam, "efendimi bu hâlde görmek yüreğimi parçalıyor, hanımım; anneniz hanımefendinin kısa ömründe keyfini sürdüğümüz mutlu günleri yeniden yaşarız sanmıştım – Ama bu bizim gibi ağlamak için doğan zavallı canlılara fazla bir mutluluk olur – hanımefendinin bizden bu kadar erken alınmasının sebebi de buydu: O bizim için fazla güzel, fazla iyi yürekliydi. Efendim onunla evlendiği gün hepimize mutlu bir gün olmuştu, hanımefendiyi çocukluğundan beri bilirdim, eski hanımımın zamanında bana hayli iyiliği dokunmuştu – Siz de efendime daha fazla benzemenize rağmen hanımım gibisiniz – Ancak efendim döndüğünden beri öyle mi ya? Onun o hüzünlü yüzüyle bu kapılardan tıpkı hanımımın cenazesinin ardından girdiği gibi girdiğini ilk gördüğümde tüm sevincim kedere döndü – Size yazmamı buyurduktan sonra biraz kendine gelmiş gibiydi – ama yine de onu böyle mutsuz görmek acınacak şey." Bunlar sadık, ihtiyar bir hizmetçinin sevgi dolu bir kıza ait olması gereken sözleriydi. Ah! Daha o vakitler bile kalbim kırılmıştı âdeta.

Bu evde birlikte iki ay geçirmiştik. Babam vaktinin büyük bir kısmını benimle geçiriyordu: bana yürüyüşlerimde eşlik ediyor, şarkılarımı dinliyor, kitap okurken yahut resim yaparken beni seyrediyordu. Benimle sohbet ederken tavırları soğuk ve zorakiydi, gözleri yalnızca konuşuyormuş gibi yapıyor, o kara parıltılarını bana çevirince kuvvetli bir hüznü açık ediyorlardı. O derin, kara gözlerde öyle berrak, öyle kuvvetli bir şey vardı ki mutlulukta bile o tastamam bakışını gözlerimde yaş olmadan karşıladığım hiç olmadı. Yine de tatlı gözyaşlarıydı bunlar, yüreğimi şefkatle dolduran mülayim albenilerinde derin bir ıstırap ve sevgi özlemi ile ebedî bir inkâr var-

* Edmund Spenser, *Faerie Queene*, 2. kitap, 7. kanto. –*çn*

dı; benim için huzur, onun içinse acı çekmeye dayanıklı bir yürek istiyor gibiydiler. Yalnızca ben yokken ele geçiriyordu kederi onu – ellerini kenetliyor – kaşlarını çatıyor – ve dermansızlıkla çöküp kalana dek çılgın hezeyanlara kapılarak kendinden geçmiş bir hâlde ölümün çaresizliğine son vermesini istiyor, ben yanına gelene kadar da ayılmıyordu.

Londra'dayken kederinde artık tamamen yok olmuş bir haşinlik ve öfke vardı. Oradayken ondan uzaklaşır, kaçardım; şimdi ise onu huzura kavuşturmak için yanında olmak istiyordum yalnızca. Sustuğunda ilgisini çekmeye uğraşıyor, ıstırap buhranları sırasında yanına gizlice geldiğim kimi vakitlerde de ağlıyor ancak onu bırakmak istemiyordum. Yine de dehşetengiz bir acı çekiyordu; gündüzleri daha sakindi fakat geceleri, yanında olamadığım vakit kederinin dizginlerini salıveriyor gibiydi. Gecelerini ya annemin odasının zemininde ya da bahçede geçiriyor, sabahları da beni harap olmuş yüzüne, ağlamaktan ölü gibi baygın düşmüş bedenine derin bir üzüntüyle bakarken görüyordu. Ancak bu süre boyunca mutsuzluğunun sebebini kestirebileceğim tek bir kelime etmiyordu. Soru soracak olduğumda ya gidiyor ya da parmağını dudaklarına bastırıp üsteleyemediğim, karşı koyucu bir ifadeyle arkasını dönüyordu. Ağladığımda ise beni ses çıkarmadan izliyor fakat haşin davranmıyor, tüm sevgi ifadelerini geri çevirse de bunu nezaketle yapıyordu.

Hafif bir keder ile, çaresizlikten kurtuldukları için hüzünlü olsalar da, daha ılımlı hisler besliyor gibiydi – Melankolisini, daha çılgın duygularına derman olması için pek çok farklı yolla besliyordu. Sık sık, annemle birlikte aşktan ve mutluluktan bahsederek yaptıkları, o çok sevdiği gezintilere çıkıyor, annemi anımsatan her hatırayı topluyor, odada asılı duran resminin tam karşısına oturarak hüzün dolu, kederli gözlerini üzerine dikiyordu daima – ve bunların hepsini gizemli, korkunç bir sessizlik içinde yapıyordu. Kederi onu yeniden ele geçirdiğinde kendisini odasına kilitliyor, geceleri ise herkes uyuduğunda huzursuz huzursuz evi dolaşıyordu.

Kendimi babamın kederinin sebebini bulmaya uğraşmakla harap ettiğim kolaylıkla düşünülebilir. Bana en muhtemel gelen yanıt

babamın Londra'da kaldığı vakitlerde ona layık olmayan bir insana âşık olduğu ve fırsat vermediği hâlde tutkusunun onu ele geçirdiğiydi: Beni bu hevese kurban etmeyecek kadar çok seviyordu, bu eve gelip büyük bir aşkla taptığı annemin hatıralarını canlandırarak var olan duyguyu hafifletebilirdi. Muhtemeldi, ancak hiçbir gerçeğe dayanmayan bir varsayımdı yalnızca. Bir kabahatle alakalı olabilir miydi? Vicdanının elvermediği hiçbir şeyi *yapmayacak* kadar namuslu ve soyluydu babam; bu gönülsüz hislerde bir kabahat olup olmadığını henüz bilmiyor, bu yüzden taşkın davranışları ile kasvetli hâlini bütünüyle zihnindeki boğuşmaya yoruyordum; bir ölçüde dünyanın en kötü canavarından – vicdan azabından kaynaklandıkları aklıma gelmiyordu.

Ancak yine de kendimi bunun geçecek olmasıyla avutuyordum. Babamın ıstırap nöbetleri dehşet vericiydi fakat ruhu onu zafere ulaştırmıştı, ne ki, bu zaferle az kalsın mahvolacaktı. Ben, akılsız, haddini bilmez ben, onu tüm umutlar, tüm geri dönüşler tükenene değin sıkıştırmasaydım zaferi nihayet elde edecekti. Aceleciliğim, bu dehşetengiz mücadelede, mağlup edilip ölmüş olan babama galebe çalan düşmana vermişti zaferi. Ben! Mağlubiyetinin sebebi yalnız bendim, bunun korkunç cezasını da adilane bir biçimde ödedim. Kendime, bırak sevgi görsün ve bitsin bu mücadele, diyordum. Bırak, çaresizliğini başka bir yürekle paylaşsın ve yükünün yarısı hafiflesin. Güvenini kazanacağım, bana kederini inkâr etmez, sırrını öğrendiğim vakit de ruhuna merhemler sürüp tebessümünü, gözlerinin memnuniyetle olmasa bile müşfik bir sevgi ve minnettarlıkla yeniden ışıldayışını seyretmenin keyfini yeniden sürerim, diyordum. Yapacağım bunu, diyordum. Yarısını başardım: Sırrını öğrendim ve birbirimizi ebediyen kaybettik.

5

Babamın dönüşünden bu yana aşağı yukarı bir yıl geçmiş, mevsimler döngülerini neredeyse bitirmişti – mayısın sonuydu artık, ormanlar en taze yeşillerini bürünmüş, çayırları yeni biçilmiş çimlerin tatlı kokusu kaplamıştı. Hoş kokulu hava ile Tabiatın sevimli çehresinin babamda ılımlı duygular uyandırmama yardımcı olabileceğini, kazanmaya karar verdiğim itimadından evvel ona huzurun ve sevginin müşfik hislerini verebileceğini düşünüyordum.

Bu sebeple, girişimim için böyle günlerden birini seçtim. Onu sohbet etmeye çağırıp gölgesinin bizi batan güneşin eğri ve parlak ışıklarından koruduğu civardaki bir kayın ormanına götürdüm – Bir müddet sessizlik içinde yürüdükten sonra yosun tutmuş bir tümseğe oturduk – Tuhaf fakat orayı hâlâ görür gibiyim – ince, düzgün ağaç gövdelerinin çoğu, parlak koyu yeşil yaprakları beyaz ağaç kabuklarıyla ve ana gövdeden büyüyen genç kayın filizlenin açık renkli yapraklarıyla tezat oluşturan sarmaşıklarla sarılmıştı – kısa otlar yosunlarla karışmış, kimi yerlerde de rüzgârın oraya buraya ufak öbekler hâlinde topladığı, geçen güzden kalma ölü yapraklarla örtülmüştü – ağaç köklerini saran tek tük yosun vardı – Yapraklar meltemle hafifçe sallanıyor, yeşil sayvanlarının arasından berrak, mavi gökyüzü görülüyordu – Akşam çöktükçe uzaklardaki ağaçlar güneşle kızıllaşmış, birkaç kuş bizi geçip akşam istirahatlerine doğru uçarken rüzgâr tamamen dinmişti.

Buraya oturmuştuk işte, yaşananları – tuhaf duygular olmasa bize cennet gibi gelecek olan bu sakin yerde bile ruhlarımızı parça parça eden dehşeti duyduğunuz vakit niçin geri dönüp baktığımda buranın huzur veren sakinliğini, yalnız cesaret aşılamayıp ikna

edici sözcükler telkin ettiğini anımsadığımı anlayacaksınız. Düşüncelerimi girişeceğim şey için toparlamaya çalışırken tüm bunları görmüş, dalgın bir şekilde zihnime kaydetmiştim. Kendimi onunla konuşmak için yüreklendirirken kalp atışlarım hızlanmıştı zira geri çevrilmemeye kararlıydım fakat sözlerimin onun üzerinde nasıl bir tesiri olur diye düşünmekten tir tir titriyordum, nihayet epey bir tereddütle başladım:

"İlk dönüşünüzde bana olan kibarlığınız ve duyduğunuz ölçüsüz sevginiz, sevgili babacığım, sizinle, her ne kadar bir kız çocuğunun müşfik sevgisiyle de olsa aynı zamanda bir arkadaşın ve size denk bir kimsenin rahatlığıyla olan konuşma cüretimi nazarınızda mazur gösterir umarım. Ancak yalvarırım affedin ve dinleyin beni: Bana yüz çevirmeyin, acele etmeyin, beni kolayca susturabilirsiniz fakat yüreğim dolup taşıyor, kuşkunun son dört aydır kısmetime düşen ıstırabına bile isteye bir dakika daha katlanamam.

"Dinleyin beni, sevgili arkadaşım ve güveninizi kazanmama müsaade edin. Benim için bir rüya gibi gelip geçen müşterek sevgimiz bir daha dönmeyecek mi? Çok yazık! İkimizi de mahveden gizli bir kederiniz var: Ancak sırrınızı öğrenmeme müsaade etmelisiniz. Söyleyin bana, hiçbir şey yapamaz mıyım? Bu dünyada yapamayacağım hiçbir fedakârlık, bir tek sizi huzura kavuşturma ümidiyle çekemeyeceğim hiçbir sıkıntı olmadığını çok iyi biliyorsunuz. Fakat hiçbir gayretim saadetinize yardımcı olmayacak madem, hiç değilse kederinizi öğrenmeme müsaade edin, içten sevgim ve derin şefkatim ümitsizliğinizi yatıştırsın.

"Korkarım ki sıkıntılı bir şekilde konuşuyorum: Yüreğim, zihninize ve bakışlarınıza huzuru bir kez daha getirmenin coşkulu arzusuyla dolup taşıyor ancak kederinizi alevlendirmekten, içinizde benim için ölüm demek olan öfkeyi ve nefreti uyandırmaktan korkuyorum. O hâlde gözlerinizi yere dikmeyi bırakıp bana bakın ki içlerindeki ruhunuzu okuyabileyim: Konuşun benimle ve cüretimi bağışlayın. Ah! Ne talihsiz bir insanım ben!"

Heyecandan nefesim kesilmişti. Onları bulanıklaştıran davetsiz gözyaşlarını savdıktan sonra hevesli gözlerimi babamdan çevir-

dim. O kendi gözlerini hâlen kaldırmamıştı ancak kısa bir sessizliğin ardından alçak bir sesle şöyle cevap verdi bana: "Son derece küstahsın, Mathilda, küstah ve hayli acelecisin. Benim gibi kimselerin yüreklerinde işleyen gizli fikirler, keşfetmemen gereken gizli ıstıraplar vardır. Endişelerinin sebebi olduğumu bilmek kederimi nasıl artırıyor sana anlatamam ancak geçecek ve umuyorum ki pek yakında birkaç ay evvel olduğumuz gibi olacağız. Sabırsızlığını dizginle yoksa dindirmeye uğraştığın şeyi mahvedebilirsin. Benimle bir daha bu şekilde konuşma, etrafında olan bitenlere karşı itaatkâr bir sabırla bekle."

"Ah, evet!" diye yanıtladım hararetle, "Sabırlı olacağım, aceleci de küstah da davranmayacağım. Babamın, yegâne arkadaşımın, umudumun, sığınağımın ıstırabını, gözyaşlarını, kederini izleyeceğim; elim kolum bağlı, mahzun gözlerle izleyeceğim hepsini. Bana açık yüreklilikle davranmıyorsunuz, söyledikleriniz doğru değil, yakında geçmeyecek, benimle konuşmaya tenezzül etmez, tesellimi kabul etmezseniz ebediyen sürecek.

"Canım babacığım, bana acıyın, bağışlayın beni. Beni kederlere boğmamanız için yalvarıyorum size, ne olur geri çevirmeyin beni, bilmek bana eziyet edecek olsa da söylemeniz gereken bir şey var. Öğrenmek istiyorum, üzüntünüzün sebebi herhangi bir şekilde ben miyim, kati olarak öğrenmek istiyorum. Beyhude savaştığım gözyaşlarımı görmüyor musunuz – hıçkırıklara boğulan sesimi duyup acımıyor musunuz – Bakın, ellerim nasıl titriyor. Konuştuklarım yüreğimden geliyor, beni manası olmayan sözcüklerle susturmaya çalışmayın. Kuşkularımın ıstırabı beni acele ettiriyor, cevap vermelisiniz. Yalvarırım, artık yitirdiğiniz ancak bana olan eski sevginiz hatırına, şu soruya cevap vermeniz için yalvarıyorum size: Kederinizin sebebi ben miyim?"

Bakışlarını yerden kaldırdı ancak hâlâ benden kaçırarak şöyle dedi: "Bu ricanın hatırına sabırsız soruna cevap vereceğim. Evet, tüm ıstırabımın, ölene değin çekeceğim tüm ıstırabımın kahredici yegâne sebebi sensin. Artık dikkatli ol! Sus! Beni mahvına zorlama. Fırtınalar vurdu beni, kökümden söküldüm, yerle bir oldum. Fakat

sen dayanabilirsin, gençsin, duyguların sakin. Edeceğim tek bir sözcükle mahvıma ortak olursun, hoş, o sözcük de dilimin ucunda. Ah! Korkunç bir uçurum var, yalvarırım dikkatli ol!"

"Ah, sevgili arkadaşım!" diye haykırdım, "Korkmayın! Söyleyin; huzur getirecek, ölüm değil. Uçurum varsa karşılıklı sevgimiz bize onu geçecek kanatlar verir, öbür tarafta ise çiçekler, yeşillik ve sevinç buluruz." Ayaklarına kapanıp elini tuttum, "Evet, söyleyin ve mutlu olalım; bir daha ne bir kuşku ne korkunç bir belirsizlik olsun; güvenin bana, sevgim kederinizi dindirecektir; söyleyin o sözcüğü de geçsin tüm tehlike, birbirimizi eskisi gibi ve sonsuza dek sevelim."

Elini çekip hiddetli bir rahatsızlıkla ayağa kalktı: "Ne demek istiyorsun? Ne dediğinin farkında değilsin. Niçin beni dışarı çıkarıp eziyet ediyorsun bana, öfkelendirip öldürüyorsun beni – Çılgın merakınla yüreğimi göğsümden söküp de kanları damlarken sırlarını öğrenmeye uğraşsan senin için de benim için de çok daha iyi olurdu. Bu şekilde beni yok ederek teselli edebilirsin – fakat sözlerine dayanamıyorum, şimdi beni delirtecek, çılgına çevirecekler sonra da tuhaf sözler söyleyeceğim ve sen de onlara inanacaksın, böylece ikimiz de ebediyen mahvolacağız. Sana deliliğin eşiğinde olduğumu söylüyorum, niçin beni kışkırtırsın ki zalim kız? Sen tövbe edersin, ben ise ölürüm."

Sözlerini yineledikçe inatçı akılsızlığıma hayret ediyorum, beni hangi hislerin dayanılmaz bir şekilde harekete geçirdiğini bilmiyorum. Babamın cevaplarını iyice tartmadan, geri çevrilmemeye kararlı olarak doğruca amacıma yönelmemden kaynaklandığını zannediyorum. Hırsla hareket etmiş, çılgın bir pervasızlıkla, korkuyla kaçındığı uçurumun içine atmıştım onu – korkunç sözlerine şöyle karşılık vermiştim: "Beni korkutuyorsunuz, bu doğru, sevgili babacığım, fakat bu kuşku hâline son vermeye olan kararlılığımı daha da pekiştiriyorsunuz yalnızca. Böyle vazgeçmeyeceğim: her gün bu korkuyla yaşayabileceğimi mi sanıyorsunuz – bağrımdaki kılıç ölümcül yarasından kıl kadar – bir sözcük kadar uzakta! – O dehşet veren sözcüğü öğrenmek istiyorum, beni mahvedecek bir yıldırımın şimşeği de olsa söyleyin.

"Yazık! Çok yazık! Ne hâle geldim ben böyle? Hâlbuki daha birkaç ay evvel sizin için her şeyden değerli olduğuma, dünyada Mathilda'nızla, evladınızla, paylaşmayacağınız hiçbir mutluluğun, hiçbir kederin olmadığına inanıyordum. O mutlu günler yok artık, bu dünyada en çok korktuğum şey geldi başıma. Saklayamadığınız şeyi ümitsizlik içinde görüyorum: Beni artık sevmiyorsunuz. Yalvarırım yüreğinizi tabiata aykırı bir duygunun ele geçirmediğini söyleyin. Benim yaşayan en bedbaht, en aşağılık insan olmadığımı söyleyin. Ayaklarınıza kapandığımda beni acımasızca geri çevirmeyeceğinizi söyleyin. Biliyorum – Görüyorum – Benden nefret ediyorsunuz!"

Hiddetli duygularla heyecanlanmıştım, kapandığım ayaklarından kalkıp gözlerimi çılgına dönmüş gibi gökyüzüne çevirerek bir ağaca dayandım. Şiddetle karşılık vermeye başladı: "Evet, evet, senden nefret ediyorum! Sen benim felaketim, zehirim, nefretimsin! Ah! Hayır!" Ardından tavırları değişti, gözlerini vücudumun her bir sinirini, her bir uzvunu sarsacak bir ifadeyle üzerime dikerek – "Bunların hiçbiri değilsin, ışığımsın sen benim, biriciğimsin, hayatımsın. – Kızım, seni seviyorum!" dedi. Son sözleri boğuk bir fısıltıyla yok olmuştu ancak onları işitmiş, yere çöküp alnımı kapatarak her bir uzvumla titremeye başlamıştım – O ise ellerini çılgınca bir hareketle kenetlemiş, devam ediyordu:

"Kayalığın zirvesinden yere çakıldım artık! Kendimi dehşet dolu uçuruma attım! Tehlike geçti, o yaşıyor! Ah, Mathilda, ışığıyla yaşadığım o güzel gözlerini kaldır. Latif sesinin huzurluykenki, sakinkenki o tatlı tınısını duyayım. Ben canavar olsam dahi sen hep tarif edilemeyecek denli sevimli ve güzel oldun. Bu son andan bu yana bana ne oldu bilmiyorum, düşen başmelekler gibi tavırlarım değişmiştir belki. İçimde kesinlikle yeni bir ruh olduğuna inanıyorum, kanım damarlarımda kaynıyor, ateşler içinde yanıyorum. Fakat bunlar kıymetli anlar; şeytana dönüşmüş olsam da karşımda daha evvel kimsenin sevilmediği kadar sevdiğim Mathilda'm var ve artık o da biliyor, ahmak gibi onu mahvedip öldüreceğini sandığım sözleri dinliyor. Gel, gel, en kötüsü geçti. Keder yok artık, gözyaşı yok, ıstırap yok; böyle dememiş miydin sen de? – Sana söylediğim uçu-

rumdan atlayıp geçtik, şimdi ise, kulak ver bana, Mathilda, çiçekler bulacağız, yeşillik ve sevinç bulacağız; yoksa cehennem mi, ateş mi, işkence mi? Ah! Bir tanem, götürüyorlar beni; ayakta duramıyorum artık, bu gelen ölüm kuşkusuz. Müsaade et, başımı kalbinin yanına yaslayayım; müsaade et, kollarında öleyim!" – Âdeta bir ölü gibi keder içinde onu seyrederken kendinden geçerek yere düştü.

Evet, hissettiğim şey kederdi; ilk defa ele geçirmişti o hayalet beni, ilk ve son defa zira bir daha hiç gitmedi – Kelimelere dökülemeyecek bu ıstırabın ilk anlarından sonra dişlerini kalbimde hissetmiştim. Saçlarımı yolup çılgınlar gibi feryat etmiş, bir anlığına çektiği çilelere acıyıp babamı kollarıma almış, hemen ardından dehşetle irkilerek tekmelerle geri çevirmiştim. Yılanlar tarafından ısırılmış gibi, akrep kamçılarıyla kırbaçlanarak sürülüyormuş gibi hissediyordum –Ah! Fakat nereye – Nereye?

Evet, böyle devam edemezdi. Aklıma bir fikir geldi; onunla bir daha asla ama asla konuşmayacaktım. Bu korkunç fikir aklıma geldiğinde içim şefkat ve sevgiyle yumuşamıştı – son vedamı ediyormuşum gibi bakıyordum ona – baygın yatıyordu – gözleri kapalı, yanakları ölü gibi bembeyazdı. Yukarıda kayın ormanının yaprakları yüzüne kıpırdaşan bir gölge düşürüyor, acıklı bir melodiyle sallanıyorlardı – Tüm bunlara bakıp dedim ki: "Evet, burası onun mezarı!" Ardından yüksek sesle ağlayarak gözlerimi göğe çevirip benim ümitsizliğime çare, onun da tabiata aykırı ıstırabına teselli vermesi için yakardım. – Gözlerimden fışkıran sıcak ve şifalı yaşlar yüreğimi çılgına çevirecek kadar kavuran yükü hafifletmişti. Kendine gelmek üzere olduğunu görene dek uzun bir süre ağladım, korku ve çaresizlik yeniden baş gösterip duygu gelgitim önceki yatağına çekildiğinde zapt edemediğim bir korkuyla ayağa fırlayıp ormanın patikaları boyunca uçarcasına kaçtım, çayırları geçerek neredeyse ölmüş bir hâlde evimize varıp hizmetçilere babamı tarif ettiğim yerde aramalarını güçlükle buyurduktan sonra kendimi odama kapattım.

6

Odam evin kuytu bir yerindeydi, bahçeye bakıyordu, böylece evde kalan öbür insanların sesi gelmiyordu; işte burada yapayalnız bir hâlde saatlerce ağladım. Hizmetçinin biri yemek isteyip istemediğimi sormak için geldiğinde ondan babamın dönmüş olduğunu ve görünürde iyi olduğunu öğrendim, bu beni kaygı yükünden kurtarmış olsa da acı acı ağlamayı bırakmadım. İlkin, şu anki kederimle tezat oluşturan eski mutluluğumun hatırası geldi aklıma; sözcüklerle, feryatlarla, yürek parçalayan iç geçirmelerle hissettiğim yürek sıkıntısından kurtuldum. Fakat tabiat bitkin düştü ve bu hiddetli keder yerini ihtiraslı ancak sessiz bir gözyaşı seline bıraktı, ruhum eriyip yok oldu içinde. Ellerimi sıkmamış, saçlarımı yolmamış yahut çılgına dönmüş gibi haykırmamıştım; ne var ki Boccaccio'nun, Sigismunda'nın Guiscardo'nun kalbi için duyduğu yoğun ve sessiz kederi tarif ederken dediği gibi ellerim kenetli oturmuş, sessiz sesiz akıtmıştım gözyaşlarımı. Duygularım öyle derindi ki sıkıntıma sebep olan şeye karşı hiçbir his duymamıştım. Zihnim alakasız pek çok meseleye gidip gelmişti, yine de gözyaşlarım; uzuvlarım ve yüzüm hareket etmeden akmıştı; ta ki çeşmeleri kurumuş gibi yavaş yavaş dinene kadar. Ardından bir rüyadan uyanır gibi yaşama uyandım.

Ağlamayı bıraktığımda aklım ve belleğim yeniden döndü; neler olduğunu, nasıl karşılık verdiğimi daha sakin bir şekilde düşünmeye başladım – Daha birkaç saat geçmişti ancak muazzam bir devrim meydana gelmişti bende – yılların tabii işleyişi sabahtan bu yana gerçekleşmekteydi: Babam benim için ölmüştü, bir anlığına beyaz saçlarıyla tabutunda yatıyormuş gibi hissetmiştim. Yaklaşan yaşıyla gençliği biten ben de, onun bu zamansız ölümüne ağlıyordum.

Ancak öyle değildi, hâlâ gençtim, Ah! Fazla gençtim, babam da ölmüş değildi; fakat ben, bedbaht ben, bir daha onu ne görecek ne de onunla konuşacaktım. En büyük düşmanımdan bile daha büyük bir azimle kaçmalıydım ondan, ne ıssız bir yerde ne de şehirde görmeliydim onu. Bu düşünce, yeisle nefessiz bıraktı beni, muhayyileme girdiği için bir müddet hiçbir şey düşünemez oldum. Bunun ardından iç karartıcı bir yere inzivaya çekilirim diye düşünüyordum. Anakaraya çekilir, rahibe olurdum; din uğruna değil, ne de olsa Katolik değildim, fakat dünyadan ebediyen uzak durabilirdim. Orada ağlayabileceğim tenhalığı bulurdum, yaşamın sesleri de bir daha hiç ulaşamazdı bana.

Ancak ya babam, canımın için, sefil babam? Ölecek miydi? Onu ele geçiren o amansız, vahşi tutkuyu alt edebilir miydi? Bundan çok çok yıl sonra, yaşlılık şu an tecrübe ettiği hararetli duyguları söndürdüğünde, o vakit baba olmaz mıydı bana? Bu düşünce çatık kaşlarımı düzeltti, yarı hüzünlü bir tebessümün dudaklarımdaki keder ifadesini silip attığını hissettim (ve hissedebilmek için ağladım). Gelecekteki yaşamım için daha güzel şeyler umut etmeye başladım; yıllar geçecekti ancak umutla hızlanarak, kolayca geçecekti; ağır ağır geçecek olsalar da yine geçecekti; hem babamı ebediyen kaybetmemiştim ki. Bırakayım bir on altı yıl daha perişan hâlde dolansın dursun; bırakayım bir kez daha çılgınca dertlerini uçsuz bucaksız ormanlara, başka bir diyarın muazzam çağlayanlarına anlatsın; bırakayım bir kez daha dehşet verici tehlikelerle ve ruhunu ezen güçlüklerle karşılaşsın; bırakayım güneyin kızgın güneşi bir kez daha yaksın duygularını, yanaklarını yıpratsın, gecenin soğuk yağmurları üzerine yağıp dondursun kanını...

Bu hayatı, zavallı baba, size adadım! – Gidin! – Günleriniz yabanilerle, geceleriniz gökkubbenin altında geçsin! Uzuvlarınız bitkin düşsün, yüreğiniz üşüsün, gençliğiniz içinizde ölsün! Bırakın saçlarınız karlar gibi olsun, bacaklarınız titresin, sesiniz cana yakın tınısını yitirsin! Gözlerinizin o parlak feri sönsün de bana dönün; Mathilda'nıza, ancak o vakit, kalbiniz günahsız duygularla çarparken sevgili kollarınıza sarılabilecek evladınıza, dönün. Gidin, Kıy-

metlim, ve dönün böylece! – Bu benim lanetim, bir kız evladının laneti. Gidin ve sizden başka kimseyi sevmeyecek olan evladınıza arınmış bir şekilde dönün.

Düşündüklerim bunlardı. Titreyen ellerle talihsiz babama bir mektup yazmaya hazırlandım. Gözyaşları ve hüzünlü düşüncelerle hayli saat geçirmiştim, saat on ikiyi geçiyordu. Evde her şey sakindi, penceremden giren esinti onu gölgeleyen dolanık bitkilerin yapraklarını hışırdatmıyordu. Soluğum ve gönülsüz hıçkırıklarım havaya karışan tek ses olsa da o ânın bütün dinginliğini hissediyordum. Birdenbire merdivenleri çıkan yumuşak bir ayak sesi işittim; nefesimi tutarak durdum, yaklaşıp odanın kuytu bir köşesine çekilirken kapımda durakladı fakat birkaç dakika sonra yeniden uzaklaşarak merdivenleri indi ve bir daha sesini duymadım.

Bu ufak mesele içimde acı verici düşüncelerin baş göstermesine sebep oldu, hissettiğim duyguları ifade etmeye de cüret edemem şu an. Rahatsız olmasını, iplerinden boşanmış bir hayalet gibi başıboş dolanıp yüreğini kavuran hararetli cehennemden huzur bulamamasını anlıyordum. Ancak niçin odama gelmişti? Kutsal değil miydi? O orada dururken az kalsın bayılacaktım fakat kalbim kuvvetli bir korkuyla çarpmasına rağmen uyanıklığımı en ufak bir hareketle bile belli etmemiştim. Uzaklaşmıştı. Ah, bir daha asla ama asla görmemeliydim onu! Ertesi gece aynı çatı altında olmamalıydık, ya o ya ben ayrılmalıydık. Yazgılarımızın müşterek halkası kırılmıştı, aramıza denizler – topraklar girmeliydi. Ne yıldızlar ne güneş aynı anda doğmalıydı bizim için, batan hilale bakıp "Mathilda da batışını izliyor," dememeliydi. – Evet, her şey değişmeliydi. Karanlık benimleyken ışık onunla olsun! Ben kışın karlarıyla üşürken o yaz güneşini hissetsin! Aramızda dünyanın iki ucu kadar mesafe olsun!

Nihayet doğu aydınlanmaya, sabahın rahatlatıcı ışığı odama dolmaya başlamıştı. Seyretmekten bitkin düşmüş, bir müddet de göz kapaklarımı ağırlaştıran ağır uykuyla mücadele etmiştim ancak korkum geçtiği için kendimi yatağıma attım. Unutmak umudunda olmasam da dinlenmek peşindeydim. Rüyalar tarafından kovalanacağımı biliyordum fakat gerçekte görmüş olduğum o dehşetli

rüyadan korkmuyordum. Kalkıp babama ondan ayrılma kararımı söylemeyi düşündüm. Evde, bahçede, çayırlarda, ormanda aradım ama bulamadım. Sonunda biraz uzakta, bir ağacın altına oturmuş bir hâlde gördüm onu. Beni fark edince birkaç defa elini sallayıp gelmemi işaret etti, tavrında beni ürkütüp titreten bir şey vardı ama yaklaştım. Az bir mesafe kaldığında gördüm ki beti benzi atmış, dökümlü beyaz bir esvap giymişti. Birdenbire kalkıp benden kaçtı, peşinden gittim. Çayırları, ormanın eteğini, nehir kenarlarını geçtik, o süratle kaçıyor ben de takip ediyordum. Nihayet, denizin üzerinde duran devasa bir uçurumun yamacı olduğunu sandığım bir yere geldik; deniz rüzgârla alt üst olmuş, uçurumun dibine vuruyordu. Suların gümbürtüsünü işitiyordum. Babam doğruca uçurumun kenarına doğru ilerliyordu, kendisini sarp kayalıklardan aşağı atar korkusuyla nefesim kesilmişti. Hızımı artırmaya uğraştım ancak dizlerim tutmuyordu, yine de tam ona ulaşmış, uçuşan cübbesinin bir kısmını yakalamıştım ki aşağı atladı; feryat ederek uyandım. Tir tir titriyordum, yastığım gözyaşlarımla sırılsıklam olmuştu; kalbim bir müddet daha küt küt attı fakat güneşin parlak ışıkları ile kuşların cıvıltısı çabucak kendime getirdi beni. Hâlsiz hâlsiz ayağa kalktım, yine de günün neler getireceğini merak ediyordum. Bir süre sonra hizmetçimi çağırmak üzere zili çalacak cesareti topladım, geldiğinde babamın adını telaffuz etmeye cüret edemiyordum hâlâ. Kahvaltımı odama getirmesini buyurdum ve yeniden yalnız kaldım – ne var ki bir türlü karara varamıyordum. Kırk sekiz kilometre uzakta yaşayan bir akrabayı ziyaret etmek için müsaadesini isteyen küçük bir mektup yazmayı akıl edebiliyordum babama bir tek; önceden beni evine davet etmiş ancak ıstıraplar içindeki babamı bırakamadığımdan teklifini geri çevirmiştim. Hizmetçi döndüğünde bana bir mektup verdi.

"Kimden bu mektup?" diye sordum titreyerek.

"Babanız, uyandıktan sonra size verilmek üzere hizmetçisiyle bırakmış, hanımım."

"Babam mı bıraktı! O nerede? Burada değil mi?"

"Hayır, bu sabah saat dörtten önce evi terk etti."

"Aman Tanrım! Gitmiş! Fakat nasıl oldu, anlat, çabuk söyle!"

Anlatması kısa sürdü. Babam binek arabasıyla, Londra yolu için posta arabası ve at tutabileceği en yakın kasabaya gitmiş. Hizmetçilerine de âni bir iş çağrısı aldığını, o dönene kadar hanımları olarak bana hizmet edeceklerini söyleyip onları orada bırakmış.

7

Küt küt atan bir kalp ve sebebini bilmediğim bir korku ile hizmetçiyi gönderdim, kapıyı kilitleyip babamın mektubunu okumak üzere oturdum. İçinde yazanlar şöyleydi:

"Sevgili Evladım,

"İtimadına ihanet ettim, zihnini kirletmeye uğraştım; masum yüreğini menfur, günahkâr bir tutkunun sureti ve lisanıyla tanıştırdım. Bu suçların cezasını çekmeli, cezamı suçumla az çok denk getirmeye çalışmalıyım. Söylemek üzere olduğum şeye hazırlıklısındır kuşkusuz: Ayrılmalı ve ebediyen ayrı kalmalıyız.

"Seni ailenden ve yegâne arkadaşından mahrum bırakıyorum. Bu dünyada korunmasızsın artık. Umutların yerle bir oldu; saf zihninin huzuru ve emniyeti mahvoldu; hatıralar sana vicdan azabının korkunç görüntülerini, ihanet edilen masum sevginin ıstırabını getirecek. Yine de, tüm bu talihsizliği başına getiren ben; seni fırlatıp atan, acımadan kendi evladının çehresine ve yüreğine kuşku ve kederin mührünü vuran ben; melun bir küstahlıkla onun güzelliğini çalıp yerine günahın iğrenç çarpıklığını koymaya çalışan ben; yüreğimden taşan elemle beni bağışlaman için yalvarıyorum sana.

"Merhametini istemiyorum; benden tiksinmelisin, tiksiniyorsun da. Ancak affet beni, Mathilda, düşüncelerin sürgünümde amansız bir öfkeyle gelmesin peşimden. Yüzüne bir daha bakamam, sesini bir daha duyamam fakat bağışlayıcılığının asude fısıltıları ulaşıp perişan beynimin ve yüreğimin ateşini söndürecektir; bunu mezarımda bile hissedeceğimden eminim. Bu ricada, bu korkunç keder ağına nasıl sefil bir hâlde kanıp düştüğümü anlatarak, kendimi kurtarmak için verdiğim tüm mücadeleleri anlatarak ısrar etmek cüretini

gösteriyorum. Ruhun bu kadar saf ve berrak olmasa kendimi sana aklamaya çalışmazdım kesinlikle; bana olan nefretinin azalmasına yol açarsam, ahlaksızlığa olan nefretin de azalır diye korkuyorum. Ancak seninle konuşurken melekten gibi bir hâkime hitap ediyormuşum gibi hissediyorum. Affın olmadan gidemem ve affını da kazanmaya çalışacağım, aksi hâlde ümitsizliğe düşerim. Bu yüzden yalvarıyorum sözlerime kulak ver; şayet vicdan keskin ıstırabı, zihni çılgınlığa sürükleyen kahrı biraz olsun hafifletebiliyorsa yüzüm olmadığı hâlde merhametini rica ediyorum senden.

"Senden Lomond Gölü kıyılarındaki ilk mutlu yaşantımızı hatırına getirmeni rica ediyorum. Hayli tehlike ve talihsizlik tecrübe etmiş olsam da duygu dünyamın bomboş kaldığı on altı yıllık usandırıcı bir avareliğin ardından dönmüştüm. Istırap çektiysem annen içindi, aşk beslediysem senin hayalineydi; yalnızca bu hisler doldurmuştu yüreğimi sessizce. Etrafımdaki insanlar içimde sevgi uyandırmıyordu, annenin ölümünün içimde yarattığı muazzam değişim beni gelecekteki bütün duygulara karşı nasırlandırdı diye düşünüyordum. Ne güzeller görüp de âşık olmadım, böyle böyle yüreğimdeki tüm sıcaklık sönüp gitti sandım; o vakitlerdeki çocuksu suretini düşünüp durmama yol açan sıcaklık hariç...

"Seni görmeden tutkuyla sevmem kaderimin tuhaf bir cilvesi. Gezilerim boyunca sana tatlı rüyalar dilemeden bir kez olsun uyumadım. Güzel bir kadın gördüğümde Mathilda'm ona benziyor mu, diye düşündüm. Tüm güzel şeyler, görkemli manzaralar, ılık meltemler, zarif şarkılar bana seni anımsatıyor ve ancak senin sayende bana güzel geliyor gibiydi. Nihayet gördüm seni. Güzel bir diyarın tanrıçası gibi, Cennetin tüm insanlar içinde yalnızca beni kabul eden koruyucu Meleği gibiydin. Sana kızım nazarıyla bakmakta zorlanıyordum; güzelliğin, doğallığın, öğrenilmemiş bilgeliğin daha yüksek mevkiden varlıklara ait gibiydi. Sesin yalnızca aşk sözcükleri fısıldıyordu. İçinde dünyevi bir şey vardıysa o da bu dünyanın güzelliğinden aldıklarındı; dağ meltemlerinin – çağlayanların, göllerin zarafetini almış gibiydin sanki; sahip olduğun duygular hariç hepsi dünyeviydi; mayanda ne değersiz bir şey vardı ne de kötü

bir his. Gündelik yaşamda karşılaştığımız kadınlarla senin gibi bir orman perisinin arasındaki muazzam farkı bilemeyecek kadar da görmemiştin dünyayı henüz; insanlık yalnızca gözlerini bile asırlar boyu inceleyerek hikmet sahibi olup temizlenebilirdi. Beatrice'in, Dante'nin üzerine vuran nuru gibi üzerime vuran o nurla (onun ağzıyla söyleyeceğim, ancak farklı hislerle)

Gözlerimi indirdim, kendimden geçtim sanki.*

Çehreni, sözlerini, hareketlerini düşünüp de katıksız bir sevinçle nasıl sarhoş olmam, Mathilda?

"Ancak korkarım gayemden uzaklaşıyorum. Daha kısa konuşmalıyım zira akşam hızla yaklaşıyor ve bu evdeki saatlerim sayılı. Evet, Londra'ya taşınmıştık, ben ise hâlâ masum bir duygunun huzurunu duyuyordum. Hep benimle birlikteydin; yüzüne bakmaktan, senin için tüm dünyaya bedel olduğumu bilmekten başka bir şey istemiyordum. Sahte bir cennette sefa ve emniyet içinde yaşıyordum. Aşkımın bir kabahati var mıydı? Vardı ise farkında değildim, sahip olduğum şeyi arzuluyordum yalnızca; yüzünden, sözlerinden, masum kucaklamalarından çoğu kereler bir ebeveynin evladına duyacağı hislerden ayrı bir heyecan duyduysam da hiçbir tedirginlik, hiçbir istek, hiçbir gelişigüzel düşünce suçluluk hissi uyandırmıyordu bende. Bir babanın, kendisine eşsiz bir anne tarafından verilmiş kızını sevmesi gerektiği gibi sevmiştim seni; şayet cinsiyeti farklı olsaydı Anchises'in Venüs'ün çocuğuna** bakacağı gözle bakmıştım sana; saygı ve hayranlıkla karışık bir aşkla sevmiştim. Belki de ıstırabım, senin bana duyduğun derin ve müstesna sevgiyle yetinip yatışmıştı.

"Ancak sana bir başkasının âşık olduğunu gördüğümde; güzelliğin, üstünlüğün kutsal bir timsali ve sureti olmaktan başka şekillerde sevildiğini yahut bir başkasına bana duyduğundan daha coşkulu bir sevgi duyma ihtimalini aklıma getirdiğimde, işte o vakit içimdeki canavar uyandı. Âşığını kovdum, o andan bu yana da huzur nedir bilmedim. Uyku ve istirahat aradım beyhude, göz kapaklarım kapanmaya direniyor, kanım durmamacasına kaynıyordu. Her yeni

* Dante, *Cennet*, 4. kanto, 142. dize. Çeviren: Rekin Teksoy. *–çn*

** Aeneas: Venüs ile Anchises'in çocuğu. *–çn*

güne ölüp Cehennemde uyanmayı ümit eden biri gibi uyanıyordum. Mücadelelerimi, kendime olan öfkemi ve ıstırabımı anlatıp zihnini kirletmeyeceğim. Vicdan azabı duyan bir babanın akıl almaz duygularına bir perde çekelim; böylesi azap içinde bir yüreğin sırları ortalığa saçılmamalı. Vicdan azabı, pişmanlık, nefret, her şey hengâme hâlindeydi; müşfik aşk yerinde duruyordu yine de; bana, aşkımı zapt edip babasını evladıma kavuşturma kararını verdiren ilk şey üzüntü uyandıran kederli hâlindi. Beni bu noktaya getiren buydu: Yüreğimde anneni kaybettiğimde duyduğum kederi ve onun anısıyla alakalı on yedi yıldır uyumakta olan pek çok hatırayı yeniden canlandırabilirsem evladına olan aşkım son bulabilirdi. Kahramanlık uğruna tek başıma gitmeye, seni, hayatımın anlamını, terk edip kabahatlerimden arınana dek bir daha görmemeye karar verdim. Fakat olmadı; ya cesaretime gereğinden yüksek değer biçtim ya da aşkıma gereğinden az. Telaşla bana gelmeseydin kesinlikle ölmüş olurdum. Keşke yok olup gitseymişim!

"Şimdi ise, Mathilda, sana son itirafımı etmeliyim. Sana olan aşkımı zapt edebileceğimi düşünmekle sefil bir yanılgı içindeymişim, bunu asla yapamam. İlk aşkımın yaşadığı bu ev, bu çayırlar, bu orman aşkımı artırdı sanki: Çılgınlıkla şunu bile dedim kendime – Diana onu doğururken öldü, annesinin ruhu onun bedenine geçti, o da tıpkı Diana gibi olmalı benim için. Zihnimden atabilmek için verdiğim her uğraşa karşın bu aşk, senin umutlarını solduran, beni ebediyen mahveden, nefretten daha tabiatdışı bu günahkâr aşk iyice tutundu.

Keşke ıstıraba âşık olsa, keşke onu öpse idim; öylesi daha iyi, daha güvenli olurdu.*

Ne zaman ne de mekân ruhumun bir parçasını oluşturan şeyi koparabilir benden. Buraya vardığımdan bu yana, içime her şey soğuyana, kaskatı kesilip ölene dek yanmak üzere yerleşmiş duran tutku cehennemini hissetmediğim tek bir an olmadı. Yine de ölmeyeceğim, heyhat! Son dileğine karşı gelmişken hangi yüzle giderim

* Araştırmacılar, bu dizenin kime ait olduğu hakkında bir bilgiye ulaşamamışlardır. *–yhn*

Diana'yla buluşacağım yere; her şey çoktan ölmüş, geriye bir tek aşk kalmışken bitkin bir sesle söylemişti son sözlerini; ardından evladını mutlu etmemi istemişti. Düşüncesi bile iki kez diken batırıyor ölüme. Senden, tüm yaşamdan uzaklaşacağım – yapayalnız, bir başıma arayacağım insanlığın nefesini. Yaşama katlanmalıyım; korktuğum fakat yine de arzuladığım o mezardan evvel kurtulacağım acılarımdan vazifem olduğu üzere: Hâlâ bir şey hissediyorken hislerimin tamamını oluşturan şey acı olacak. Korkunç bir lanetle uğraşmıyor muyum? Bedbaht bir geleceği iple çekmiyor muyum? Evladım, şayet seni bu yaşamdan sonra bir daha görmeye müsaadem varsa, şayet acı yüreği arındırabiliyorsa benimki de arınmış olacak. Şayet kahır vicdan azabının kefaretini ödüyorsa günahsız olacağım.

•

"Odanın kapısındayım, etraf sessiz. Uyuyorsun. Sahiden uyuyor musun, Mathilda? İyi Ruhlar, içten duamın gözyaşlarını görün! Evladımı kutsayın! Onu dostlarının arasındaki bencillerden, tutkunun ıstıraplarından, hayal kırıklığının eleminden koruyun! Huzur, Umut ve Sevgi olsun muhafızları, ah, canımın canı, nefesim!

•

"Mektubumu gözden geçiremem; zira bazı ifadelerin hoşuma gitmeyeceğinden korkuyorum, bir başkasını yazacak vaktim de yok. Seni son görüşümden beri durmaksızın mektup yazıyorum, üstelik daha yazacağım pek çok şey var, ne de olsa ayrıldıktan sonra kimsenin benden haber almasını istemiyorum. Beni aramızda bir vakitler var olan bağların koptuğu biri olarak görmen için rica etmeme lüzum yok. Eminim ki, kendi zarafetin peşime düşmene müsaade etmeyecektir. Gideceğim yeri bilmemen kendi selametin için çok iyi olur. Arkamdan gelme, ben kendimi sürgüne yollarken zorla sokularak vicdan azabımı körüklemek ister misin? Bunu yapma, yapmayacağını biliyorum. Beni ve sana öğrettiğim tüm fenalıkları unutmalısın. Sana bahşettiğim yegâne armağanı, kederini, sav başından ve hiçbir güzel çiçeğin böylesi bir kötülüğün altından yeşermediği gibi yeşer melun tesirimin altından.

"Benden bir daha haber almayacaksın, o yüzden bunları sana erişen son sözlerim olarak kabul et; evlat sevginden yoksun kalmış olsam da senden bunları bir baba olarak rica ediyorum say. Gençliğindeki bu ilk talihsizliğin başına getireceği biçareliği kararlılıkla silk üzerinden. Fırtınaya yürekli bir şekilde göğüs ger; akıllı ve mülayim olmayı sürdür ancak şuna inan ki, mutlu olmak senin vazifen. Çok gençsin, bu engelin seni harikulade yolundan alıkoymasına müsaade etme; devam et, bir tanem. Gençliğin güneşi senin için daha batmadı; sana güç ve yaşam verecektir, lütufkâr tesirine inatçı bir kederle karşı koyma, ah, çocuğum! Seni bütünüyle mahvetmediğim umudunu ihsan et bana.

"Elveda, Mathilda. Beni affettiğin inancıyla gidiyorum. Munis tabiatın, en büyük düşmanından bile nefret etmene müsaade etmez; ki o ben olsam da, mutluluğu elinden çekip almış, taze sevginin ve umutlarının üzerinden yıkım meleği gibi geçerek güzellik ve neşe bulup geriye felaket ve çaresizlik bırakmış olsam da sen beni bağışlarsın. Gözyaşlarıyla dolup taşan gözler ile teşekkür ediyorum sana; canımın içi, affını hiçbir vakit ölmeyecek, vicdan azabından ve pişmanlıktan uzun yaşayacak, gerçekten de uzun yaşayacak, bir minnettarlıkla kabul ediyorum.

"Sonsuza dek elveda!"

Mektubu okumayı bitirir bitirmez arabayı çağırtıp babamın peşinden gitmek üzere hazırlandım. Kararımı verdirten şey, mektubunda beni bu teşebbüsten vazgeçirmeye çalıştığı sözlerdi. Niçin yazmıştı onları? Niyetinin yalnızca benden uzaklaşmak olduğuna inanmış olsam engel olmak yerine bunu kendimin isteyeceğini biliyor olmalıydı – yahut gizli kalmış herhangi bir hissin beni ona götüreceğini düşündüyse de, ki düşünemezdi, beni yeniden görebileceği yegâne umudu alaşağı etmezdi. Düşünmesi bile çılgıncaydı ancak bana âşıktı ve bir âşık bu şekilde davranmazdı. Hayır, ölmeye karar vermiş, beni de kıyamayıp bunu bilmenin ıstırabından korumuştu. Vazifesiyle alakalı söylediği birkaç nafile söz de daha fazla kanıt olmuştu benim için – mektubu inceledikçe yaşamın onun için bittiğini gösteren binlerce ince ifade fark ediyordum. Ölmek üze-

reydi! Düşüncesiyle bile kanım donuyordu, gözyaşlarına müsaade etmeyen korkunç bir dehşet hissine kapılmıştım. Arabayı beklerken telaşla bir aşağı bir yukarı dolandım, ardından diz çöküp ellerimi heyecanla kenetleyerek dua etmeye çalıştım fakat sesim sarsıntılı hıçkırıklarla boğuldu – Ah, güneş parıldıyordu, hava ılıktı – Ne olursa olsun yaşamalıydı çünkü ölürse benim için her şey gece kadar karanlık olurdu kuşkusuz!

Beni ona götürdüğünü ve bir ihtimal onu hayatta bulabileceğimi bilen arabanın hareketleri cesaretimi bir nebze tazeliyordu ancak yine de korkunç bir yolculuk yaşamıştım. Yalnızca umut, çok geç kalmamış olabileceğim umudu ayakta tutuyordu beni, Ağlamıyor, fakat alnımdaki teri silip deli gibi atan kalbimi ve beynimi sakinleştirmeye uğraşıyordum. Ah! Onu gördüğümde çılgına dönmemeliydim; yahut belki de dönmeliydim, çılgınlığım onunkini yatıştırıp hayata bağlayabilirdi onu. Yine de onu bulana değin aklıma mukayyet olmalıydım, ellerimle alnıma bastırdım sertçe – Ah, bırakma beni, kendimi unutacağım yoksa – yıldırım hızıyla sürmezsek yetişecekler ve çok geç kalacağız. Ah! Tanrım yardım et bana! Yaşıyor olsun! Çok karanlık; bu aşağılık bedbahtlığımla başka bir şey istemiyorum: Ne umut ne hayır olsun; yalnızca keder, vicdan azabı ve korku olsun ancak o yaşıyor olsun! Yaşıyor olsun! Heyecanım nefesimi kesiyordu – Gözyaşım akmıyordu ancak hıçkırıyor, güçlükle ve kesik kesik soluk alıyordum; yalnız tek bir şey düşünebiliyor, tek bir şey söyleyebiliyordum, sürekli o yarı feryat vardı dudaklarımda: Yaşıyor olsun! Yaşıyor olsun! –

Yanıma yalnızca kâhyayı almıştım zira o gerekli tetkikleri benden çok daha iyi yapabilirdi – zavallı ihtiyar adam tedirginliğimi görüp sebebini anladığında gözyaşlarına hâkim olamamıştı – arada sırada yarım yamalak birkaç teselli sözcüğü söylüyordu. Böyle anlarda hanımı ve hizmetçisi sanki denkleniyordu; acı dolu gözyaşlarıyla ıslanmış fersiz, ihtiyar gözlerini, yaşlılıktan kırışmış alnına düşen kırlaşmış, seyrek saçlarını gördüğümde, ah keşke babam da böyle olsaydı, böyle elden ayaktan düşmüş ve ak saçlı olsaydı dedim, işte o vakit acısına engel olabilirdim –

En yakın kasabaya vardığımda posta atı kiralayıp babamın tuttuğu yolu takip ettim. Atları değiştirdiğimiz her handa ondan haber alıyorduk, ben de bir umuda bir korkuya kapılıp duruyordum. Nihayet güzergâhını değiştirdiğini öğrendim; ilkin Londra yolunu izlemiş fakat artık değiştirmişti; soruşturmalar üzerine şu an izlediği yolun *denize doğru* olduğunu öğrendim. Aklıma rüyam geldi, genelde hurafelere inanmam fakat çaresizlik ânında herkes inanır. Deniz seksen kilometre uzaklıktaydı ama oraya doğru kaçıyordu işte. Fikri bile yarı çıldırmış muhayyilem için korkunçtu, hâlen kalmış olan azıcık soğukkanlılığımı da az kalsın altüst edecekti. Tüm gün yolculuk ettim; geçen her dakika çaresizliğim artıyor, kanımdaki hararet tahammül edilmez bir hâl alıyordu. Yaz güneşi bulutsuz bir gökte şavkıyordu, hava sıkıntılıydı fakat yanıp kavrulan tenim haricinde her şey soğuk geliyordu bana. Akşama doğru ufkun üzerinde koyu fırtına bulutları yükseldi, uzaktan gelen bir gümbürtülerini işittim – gün batımından sonra tüm gökyüzü koyulaştı ve yağmur yağmaya başladı. Şimşekler tüm taşrayı aydınlatıyor, gök gürültüleri arabamızın gürültüsünü bastırıyordu. Babam bir sonraki handan at almamış; bir kutu bırakmış ve döneceğini söyleyerek çayırların üzerinden on iki kilometre uzaklıktaki bir sahil kasabası olan – kasabasına doğru gitmiş.

Bir an için az daha korkudan çarpılacaktım ancak kuvvetimi toplayarak onu takip ederken bana eşlik edecek bir kılavuz istedim. Gece fırtınalıydı fakat rüşvetim yüksekti, kolaylıkla bir köylü temin ettim. Pek çok patikadan, çayırdan, yabani alçaklıklardan geçtik; yağmur bardaktan boşanırcasına yağıyor, tepemizde korkunç gök gürültüleri kopuyordu. Ah! Nasıl bir geceydi öyle! O yağmurda ve fırtınada telaşlı adımlarla ilerliyordum uzun, ıslak otların arasından. Rüyam aklımdan hiç çıkmıyor, azap içindeki zihinleri çoğu defa ele geçiren yarı çılgınlık hâliyle bağırarak "Dayanın! Daha denize yaklaşmadık, okyanusa daha çok yol var," diyordum. – Yine de yolumuz denize doğruydu ve zihnimin kargaşasını artıran da buydu. Bir ara bitkinlikten ıslak toprağa çöktüm; aşağı yukarı yüz seksen metre uzaklıkta, geniş bir otlağın üzerinde azametli bir meşe ağacı du-

ruyor, yıldırımlar fırtınayla kırılmış sayısız dalını açığa çıkarıyordu. Tuhaf bir fikir geldi aklıma; insan ona dünyaları ifade eden birinin yaşamı ve ölümüyle ilgili kuşkuların tüm ıstırabını, daha gönlüne girmeden seziyordu herhâlde – zira irade tarafından zapt edilmeden çalışan zihin, o ruh hâli içinde, dış dünyaya ait olaylarla tuhaf ve hayalî karışımlar yaratıyor, tabiatın ihtimalleriyle değişimlerini bir araya getirerek kişinin korktuğu hadiseyle dolaysız bir şekilde bağlıyordu. İşte bu hisle yanımda beti benzi atmış bir hâlde titreyerek duran ihtiyar kâhyaya dönüp şöyle dedim: "Kulak ver, Gaspar, bir sonraki yıldırım şu meşe ağacını yarmazsa babam yaşayacak."

Tam bu sözleri söylemiştim ki hemen arkasından gelen muazzam bir gökgürültüsüyle üzerine bir yıldırım düştü, göz kamaştırıcı ışığın ardından görüşüm düzeldiğinde meşe ağacı otlakta durmuyordu artık – İhtiyar adam kehanetime bu kadar çabuk yanıt verilmesi karşısında korkudan şiddetli bir nida koyverdi. Yerimden sıçradım, kuvvetim yerine gelmişti; dehşet içinde haykırdım, "Ah, Tanrım! Hükmün bu mu? Yine de belki çok geç kalmamışımdır."

Hâlâ epey kilometre uzakta olmamıza karşın denize doğru gitmeye devam ettik. Nihayet – kasabasına giden yola vardık ve oradaki bir handa babamın güneş batmadan evvel oradan geçtiğini öğrendik; yaklaşan fırtınayı fark edip başlamadan varır umuduyla denizden bir buçuk kilometre ötedeki en yakın kasabaya gitmek üzere bir at kiralamış. Bu kasaba sekiz kilometre uzaklıktaydı. Orada bir at arabası tutup fırtınada süratle yol aldık. Giysilerim ıslanıp üzerime, saçlarım da rüzgârla bir yana uçmadığı vakitler düz tutamlar hâlinde boynuma yapışıyordu. Tir tir titriyordum, kalbim ise heyecandan küt küt atıyordu. Yüce Tanrım! Ne çileler çekmiştim. Tek bir gözyaşı dökmedim fakat çılgına dönmüş, şişmiş gözlerim yerlerinden uğruyordu; beynimi zorlayan ağırlığa güç bela dayanıyordum. – kasabasına bir buçuk saatten biraz fazla sürede vardık. Babam vardığında fırtına çoktan başlamış ancak kendisi durmayı reddedip atını orada bırakarak *denize doğru* yürümeye devam etmiş. Yazıklar olsun! Sonu için denizi seçmiş olması çifte gaddarlıktı; ıstırabıma bir de deliliği ekliyordu.

Yanımdaki zavallı ihtiyar hizmetçi ben orada kalayım da kendisi gitsin diye müsaade etmem için ikna etmeye uğraştı beni – başımı kederle sessizce salladım; ölecek kadar rahatsız bir hâlde koluna yaslanıp, at arabasına göre bir yol olmadığından, bitkin ayaklarımı yazgımla karşılaşacağım ıssız alçaklıklar boyunca sürüdüm. Kuşkunun ıstırabından son derece emindim artık. Neredeyse bayılarak ölümcül suya ağır ağır yaklaştım, kasabadan ayrıldıktan sonra gürlemesini işitmiştik. Mırıldanır gibi kendi kendime fısıldadım – "Ses rüyamda işittiğimle aynı. Bu duyduğum babamın cenaze çanı."

Yağmur kesilmişti. Gök gürlemiyor, şimşek çakmıyordu artık; rüzgâr dinmişti. Ne kalbim küt küt atıyor ne bir hararet hissediyordum. Sakinleşmiştim, dizlerimin bağı çözülüyordu – bitkinlikle yürürken az daha uyuyakalacaktım, her bir uzvum titriyordu. Sessizdim, denizin gittikçe yükselen ve dehşet veren gürlemeleri haricinde her şey sessizdi. Yine de ağır ağır ilerliyorduk; arada sırada hiç varamayacağımızı, dalgaların sesinin bizi kendine çekeceğini, sonsuza kadar yürüyeceğimizi düşünüyordum. Peş peşe çayırlar gelecek, yorucu yolculuğumuz ne gece ne gündüz bitecek ancak biz denizin kuduruşunu hep işitecektik ve bunun sonu bir türlü gelmeyecekti. Mutlu kimselerin hayal dünyalarının ötesinde ıstırapla ve çaresizlikle beslenmiş çılgın düşünceler vardır.

Nihayet tepedeki sahile eriştik; patikanın yanında bir kır evi vardı, kapısını çaldık, açıldı. Birden içerideki yatak çarptı gözüme; üzerinde çarşafla örtülmüş, dümdüz, kaskatı bir şey uzanıyordu; ev sakinleri dehşet içindeydi. Sarf ettikleri ilk sözler hâlihazırda bildiğim şeyi teyit ediyordu. Ne beynimden vurulmuşa dönmüş ne de donakalmıştım. Bir iki sorup cevaplarını dinlemiştim galiba. Zar zor hatırlıyorum ancak birkaç dakika sonra ölü gibi yere yığılmıştım ve böylece her şey bitmişti!

8

En yakın kasabaya götürülmüşüm. Kasılmaları ve bayılmaları ateş izlemiş, kederli ruhum ölümün sınırlarında dolaşmış birkaç hafta boyunca. Fakat içimdeki hayat kuvvetliymiş de iyileştim. Yerine gelen sağlığımın da az faydası dokunmamıştı, hatıralarım ilkin hayal meyaldi, hiçbir şiddetli duyguyu hissedemeyecek kadar takatsizdim. Babam öldü, diyordum sık sık kendime. Günahkâr bir tutkuyla sevmişti beni, vicdan azabı ve çaresizlikle canı yanarak da öldürdü kendini. Niçin hiç dehşet duymuyordum? Bu hadiseler korkunç değil miydi? Canım babamın gözlerine bir daha bakamayacak, sesini bir daha duyamayacak olmak; ona bir daha sarılamayacak, onu bir daha göremeyecek olmak kâfi değil miydi? Buz gibiydi, kaskatıydı, ölmüştü! Ah! Hissizdim artık. Dışarıda geçirdiğim o gece korkunçtu, kalbime yağan o soğuk yağmur Antiparos'un inlerindeki sular gibi tesir etmiş, taşa çevirmişti yüreğimi. Ne ağlıyor ne de iç geçiriyordum; fakat kendimi ikna etmeli, keder ve ıstırap duymaya zorlamalıydım. Hissettiğim teslimiyet değildi, ne de olsa pişmanlık duyamayacak kadar cansızdım artık ben.

Kendi kendime bu şekilde konuşuyordum ancak etrafıma karşı suskundum. En ufak bir soruyu bile zar zor yanıtlıyor, civarımda insan gördüğümde tedirgin oluyordum. Etrafım kadın akrabalarımla sarılmıştı fakat hemen hemen hepsi yabancıydı bana. Tesellilerine kulak vermiyordum, tertipledikleri yardım o kadar etkisizdi ki bilinmeyen bir dilde konuşuyorlardı sanki. İçimdeki keder ölünce duygularımı paylaşma sevgisinin ve arzusunun da ölmüş olduğunu anladım. Ne var ki keder, daha hiddetli bir şekilde canlanmak üzere uyuyordu sadece, sevgi ise bir daha hiç uyanmadı – yalnızca

hayaleti, babamın mezarı üzerinde dönüp duran hayaleti kalmıştı – ıstırabın bir daha gülmememi söyleyen yakıcı sözlerini damgaladığı yer haricinde bomboş bir yer olmuştu benim için dünya onun ölümünden bu yana – yaşayanlar bana uygun arkadaşlar değillerdi artık, başımdan nasıl savarım da bir daha bahislerini işitmem diye düşüncelere dalıyordum durmadan.

İyileşme dönemim çarçabuk geçti ne var ki bu düşünce aklımdan çıkmıyordu; ola ki topluma karışırsam benim için hazırlanan işkencelerden nasıl kaçacağımı, tarifsiz bir kederin dostlarından ayırdığı birine münasip olabilecek yalnızlığı nasıl bulabileceğimi kurup duruyordum kafamda. Kalabalıkta dahi, geçmişi, sonu gelmeyen hisleri ve hatıraları o kalabalıktan kaynaklanan bir kimseden daha yalnız biri yoktur. Hikâyemde kimseye itimat edilmeyecek kadar derin bir dehşet vardı, şu dünyada sırrımın yegâne emanetçisi bendim. Rüzgârlara, çöldeki çalılıklara anlatabilirdim bunu ancak dostlarıma asla anlatamazdım; bir söz, bir bakış bu korkunç gerçeğe dair ufacık bir tahmine bile fırsat verirdi. Donuk gözlerimde babamın suçunu görürler korkusuyla insanların bakışlarından kaçınmalı, bocalayan sesim akla hayale gelmez korkuları ele verir korkusuyla sessiz olmalıydım. Sahte tebessümlerden ve sözlerden nüfuz edilmez bir toprak öbeği yığmalıydım sırrımın derin mezarının üzerine; kurnaz hileler, aldatıcı kahkahalar, hafif düzenbazlıkların bir tertibi öbürlerini kör edecek bir sis yaratır, benim için ise zehirli bir samyeli olurdu. Ben, aşkın yavrusu, ormanların evladı, görkemli Tabiatın ta kendisi tarafından emzirilen çocuk, buna boyun mu eğecektim? Yapamazdım.

Nasıl kaçacaktım? Varlıklı ve gençtim, benim için belirlenmiş bir vasim vardı; sırrımı saklamak için onlarla alakamı ebediyen kesmek zorunda olduğum hâlde her şeyim onların büyük cemiyetinden biriymişim gibiydi. Kaçsam takip edilirdim, hayatta benim için bir kaçış yoktu: O hâlde ölmeliydim. Ürperdim, soğuk mezarlar sevdiğim herkesi alsa da ölmeyi göze alamazdım; yine de Eyüp kitabındaki gibi diyordum:

"Umudum nerede? Kim benim için umut görebilir?

Umut benimle ölüler diyarına mı inecek? Toprağa birlikte mi gireceğiz?"

Evet, umudum çürümede, toprakta, ölümün bize getirdiği her şeydeydi. –Yahut öbür dünyada– Yo, hayır, kendimi ölüme razı etmeyecektim, edemezdim, bunu göze alamazdım. Ağladım; evet, ılık gözyaşları bir kez daha teskin edici fakat amansız bir mücadele içindeydi gözlerimde; uzanmış kollarla acımasız babam uğruna uzun uzun ağlayıp beyhude bir ıstırapla feryat ettikten, takatsiz bedenim türlü yakınmalarla bitap düştükten sonra yeniden derin düşüncelere dalarak en çok neyi istediğimi nasıl anlayacağıma kafa yordum. Hiçbir şey candan değilken candan olan, ölüm gibi bir yalnızlıktı o da.

Ölemezdim ancak ölümü taklit edebilir, böylelikle beni teselli edenlerden kaçabilirdim. Babamla kavuştuğuma inanırlardı, ki sahiden kavuşacaktım. Hiçbir ses hayallerimi bozmaz, hiçbir donuk göz ateşini yoklamak için benimkilere bakmazken babamın ruhuyla konuşabilecek; ıssız bir fundalıkta, ister öğleyin ister gece yarısı, yanında olabilecektim. Bana son nasihati mutlu olmamdı, benim kendime reva gördüğüm müphem mutluluğu kastetmemişti muhtemelen, ancak benim tadabileceğim yegâne mutluluk buydu. Peşinde koştukları baloncuk yakalanıp yok olunca daha canlı renkleri olan başka bir tanesinin peşine takılan o ağzı kulaklarında avcılardan biri olabileceğim aklına gelmemişti hiç. Benim umutlarımın da baloncuk olduğu ortadaydı; ancak öyle güzel, öyle süslüydüler ki hiçbiri peşinden gitmemi sağlayamıyordu; üstelik ben de kovalamacadan yorulmuş, bitkinlikten neredeyse ölmüştüm.

Ölmüş gibi yapacaktım; memnun varislerim servetime yapışacak böylece ben de hürriyetimi satın alacaktım. Ancak plan maharetle yapılmalıydı; sersefil kalmamalı, bir miktar parayı emniyet altına almalıydım. Yazık, ne nahoş oyunlara sürükleniyordum! Ancak aksi hâlde yalanlarla dolu koca bir hayat vardı yazgımda. Hile yapmanın pişmanlığı beni tasarımdan alıkoyduysa da her insanın bir gün öleceğini söyleyen bir teyzenin, bir kuzenin ziyareti beni tasarıma geri döndürüp bağladı. Babamın annemin ölümünden sonra aklını yitirip çıldırdığını, benim ise talihli olduğumu söylemişlerdi; bir nöbeti

esnasında kendi çılgın varlığına son vereceği yerde beni öldürmüş olabilirmiş. Tabii, bunların hepsi ihtiyatla söylenmişti; duygularım incinebileceği için açık açık değil, mahzun gözler, şefkatli tebessümler ve ağlanmalarla

Fısıldanmıştı filanca falanca diye
Alçak bir ses, muğlak bir kinaye ile*

Ben ise tir tir titrediğim hâlde sakin bir çehreyle dinlemiş, bu hakarete ne evet ne hayır demeyi göze alabilmiştim. Ah, hilesiz hurdasız pek güzel bir yaşamdı bu! Güvercin görünümlü, tilki kalpliydim çünkü vicdanın buna derman olacak kutsal duygusunu değil, yalanın yozluğunu hissediyordum sahiden de. Önceleri kendini dürüstlüğün rengârenk kıyafetleriyle saran ben, onun o türlü türlü renklerinden birini ödünç almak zorundaydım artık. İlkin garip durabilirdi üzerimde ancak giydikçe zarif kıvrımlarına alışacak, letafetle taşıyacaktım onu. Evet, gerçek rengini tamamen saklayana dek yalanlarla öldürebilirdim ruhumu. Ah, canım babacığım! Bedbaht kızınızın masum kalbini kabul edin, tertemizken size katılmama müsaade edin yoksa bozulmuş suretimi tanıyamayacaksınız. Keder Constance'ı** nasıl değiştirdiyse yalan da öyle değiştirecek beni; ta ki, siz cennette "Bu benim evladım değil," diyene dek – Babacığım, hem şimdi hem de yeniden kavuştuğumuzda mutlu olabilmek uğruna benim gibi bir kimse için alay konusu olan bu hayattan kaçmalıyım. Ancak bir başımayken kendim olabilir, ancak bir başımayken sizin olabilirim.

Pek yazık! Binbir zahmetli mücadelenin ardından hilelerle, entrikalarla inzivaya çekilişimi şimdi bile iğrenerek hatırlıyorum. İlk olarak kendime kalan yaşamım için ufak bir nafaka sağlamak, ardından da öldüğümü kanıtlamak için yararlandığım yolları uzun uzun detaylandırabilirim ancak yapmayacağım. Şimdi bile sarf ettiğim yalanlardan yüzüm kızarıyor, kalbim sıkışıyor: Masum düzenbazlık diye adlandırdığım bu karmaşayı okurun muhayyilesine bırakıyorum. Hatıralar bir günah gibi peşimi bırakmıyor – Anlatmaya girişsem hikâyemin uzun

---

* Samuel Taylor Coleridge'ın "Fire, Famine and Slaughter"ından. –*çn*

** Shakespeare'in *Kral John* oyunu boyunca oğlu Arthur için yas tutan anne. –*çn*

bir süre daha bitmeyeceğini biliyorum. Londra'ya gidip birkaç hafta boyunca soğuk bakışlara, soğuk laflara ve daha da soğuk tesellilere katlanmak zorunda kaldım, fakat kaçtım; ipekten olduklarını sandıkları ancak üzerime demir gibi ağır gelen zincirlerle bağlamaya uğraştılar beni yine de onları tek bir saman çöpünden yapılma bir kuşak misali kolayca koparıp özgürlüğe kaçtım.

Londra'da geçirdiğim o birkaç hafta hayatımın en sefil haftalarıydı. Büyük bir şehir, elem içindeki bir kimse için ürkütücü bir meskendir. Hasta bir zihnin tatlı hekimleri, gün batımı ile güzel ay, yaprakların huzurlu hareketleri ile suların mırıltısıdır. Ruh genişler ve o teskin edici ilacı dinginlik içinde içer – benim için bu büyülenmiş bir denizcinin güzel su yılanlarını görmesi gibiydi – lütufkâr ve sevecen Tabiatta farkında olmadan ruhumu kutsuyordum. Ne var ki her şey insanın yalnızca gökyüzünü görebildiği, tellerle sarılı bir hapishane gibi kapalıydı şehirde. Orada kaldığım süre içinde hislerimin nasıl çılgına döndüğünü tarif edemem size, deliliğin eşiğine geliyordum sık sık. Öyle ki, geçmişe dönüp kimi vakitler eylemlerin de ayak uydurduğu çılgın düşüncelerimin çoğunu her hatırıma getirdiğimde; ellerimi yukarı kaldırarak gök kubbe üzerime yıkılıp da beni gömsün diye haykırdığım; saçlarımı yolup rüzgârlara savurarak "Hürsünüz, gidin, babamı arayın!" diye feryat ettiğim; arkasından, ben bulamayacaksam kimse bulamasın diye talihsiz Constance gibi onları yeniden yakalayıp bağladığım; kendimi babamın mezarı başındaymışım gibi hayal edip diz çökerek onu benden sakladığı için toprağı dövdüğüm; okyanusun babamın feryatlarına karışmış sesini duyarım diye soluğumu tutup kulak kabarttığım; ardından takatim kesilerek kendimden geçip sakinleşene değin ağladığım o vakitleri her hatırıma getirdiğimde bu delilik değil de ne, diye sormuşumdur kendime. Londra'dayken bunlar ve sözcüklere dökülemeyecek denli yürek parçalayan başka pek çok korkunç düşünce düşmüştü kısmetime. Özgürlüğüme kavuştuğumda ise tüm bu ıstıraplardan kurtulmuştum. Etrafımda yabani çalılıkları, batıda akşam yıldızını görür görmez için için ağlıyor, huzura eriyordum.

Beni yanlış anlamayın; hiçbir zaman tam manasıyla delirmedim.

Çılgın düşüncelerim aklımı başımdan alıyor gibi göründüğünde dahi şuurumun gayet farkındaydım, sessizlik ve yalnızlık haricinde de hiçbir vakit belli etmedim onları. Çevremdeki insanlar bütün bunların hiçbirini görmediler. Tek gördükleri alçak sesle kibar kibar konuşan, saklamaya çalıştığı gözyaşları mahzun gözlerinden gizli gizli akan, neşesini yitirmiş zavallı bir kızdı. Gözlerden uzakta, yalnız olmayı seven, hiçbir vakit gülmeyen bir kimse; ah hiçbir vakit gülmedim – hepsi bu idi.

Kaçtım. Vasimin evinden ayrıldım ve kayıplara karıştım. Mektuplardan ayrıldığıma, tertiplediğim öbür hadiselerden de kendimi öldürdüğüme inanılıyordu. Aksi olsa aranacağımdan daha az bir özenle aranmıştım bu yüzden. Çok geçmeden bana dair tüm izler ve hatıralar yok oldu. Londra'dan, İngiltere'nin kuzeyine giden küçük bir gemiyle ayrılmıştım. Girişimimde başarılı olduktan ve bir başıma kaldıktan sonra huzurum da geri gelmişti. Deniz sakindi, gemi nazik nazik ilerliyordu; ben de güverteye, açık gök kubbenin altına oturmuş, değişmiş bir insan olduğumu düşünüyordum. Çılgın, gözü dönmüş, bedbaht Mathilda değil; kendini uzlete çekmiş, bağrını kargaşadan ve fena yeislerden uzak tutmaya gayret etmesi gereken genç bir münzeviydim artık – edindiğim rahibe kıyafeti olmayan acayip elbise, mevcudiyetimin yalnızca şahsım tarafından bilinen bir sır olduğu bilgisi, bundan böyle ebediyen mahkûm olduğum yalnızlık, yaralı kalbimi mutedil düşüncelerle besliyordu. Saçlarımda oynaşan meltem kendime getirmişti beni; dalgalarda ışıldayan güneş ışıklarını, suyu tüyleriyle tarayarak birbirlerini kovalayan kuşları seyrettim huzurlu gözlerle. Rüyalarla rahatsız olmayacak kadar deliksiz bir uyku çektim ve huzur dolu özgürlüğümün tadını yeniden çıkarmak üzere dinç bir şekilde uyandım.

Yol aldığımız limana dört gün içinde vardık. Sahilde kalmayacak, derhal iç taraflara doğru ilerleyecektim. Yaşayacağım yeri çoktan tasarlamıştım. Tüm ufku seyredebileceğim, dostlarımın bakışlarıyla rahatsız edilmeden fersahlarca dolaşabileceğim, yakınlarında yerleşim olmayan geniş bir ovada, yalnız bir ev olacaktı. İnsanları sevmiyor değildim fakat duygularımın sakin sakin akması yalnız olmama

bağlıydı. Geniş bir tenhalığa yerleştim: Aralarında ufak otlar yetişen taşlarla kaplı, küçük bir gölün yanında tek tük çalılıkların olduğu kasvetli bir kırlığa. Evimin yakınlarında küçük bir çam topluluğu bulunuyordu, kilometrelerce öteden görülebilecek yegâne ağaçlar bunlardı. Kapımdan, kuşların en tepedeki dallarından doğan güneşi selamlayıp beni günlük tefekkürüme uyandırdığı bu küçük koruya giden karaçalılardan yapılma bir patikam vardı. Manzaram, uzaktaki bir ormanın ova üzerinde kara bir leke oluşturduğu cenah haricinde sadece ufukla sınırlıydı; kalan her yer belli belirsiz renkleriyle uçsuz bucaksız, ıssız yerlere değin göz alabildiğine uzanıyordu. Burada bulutların birbirlerine kocaman öbekler hâlinde karışırken oluşturdukları ağı seyredebiliyor, koyu fırtına bulutlarının aheste yükselişini izleyebiliyor, gökyüzü boyunca sürüklenen bulutların uçuşmalarını görebiliyor yahut çamların altında bulutsuz gökyüzünün dinginliğinin keyfini çıkarabiliyordum.

Hayatım hayli huzurluydu. Günün büyük bir kısmını üç kilometre ötedeki bir köyde geçiren bir kadın hizmetçim vardı. Eğlencelerim basit ve masumdu; çamlara ya da küçük bahçemin duvarlarını örten sarmaşıkların arasına yuva yapan kuşları besliyordum, çok geçmeden beni ezberlediler. Cesur olanları kırıntıları ellerimden yiyor, minnettarlıklarını şakımak için parmaklarıma tünüyorlardı. Burada yaşarken başka hayvanlar da ziyaret ediyordu beni ara sıra; bir tilki kendisine ayrılmış yemeği almak için her gün geliyor, başını okşamama müsaade ediyordu. Ayrıca kederli olduğum zamanlar hislerimi yatıştırarak içimde şefkat ve sevgi uyandıran arpım ile epeyce de kitabım vardı.

Sevgi! Ya sevecek neyim vardı? Ah, pek çok şey: Ay ışığı ve parlak yıldızlar vardı, meltemler ve ferah yağmurlar, topraklar ve üzerini örten gökyüzü vardı, muhayyilemi ziyaret eden tüm latif varlıklar, erdemin ve kahramanlığın tüm hatıraları vardı. Ne var ki, o vakitler de Tabiata ve kitaplara mahkûm olduğum hâlde önceki hayatıma hiç benzemiyordu bu. O vakitler kırlarda hoplaya zıplaya gezerdim, ruhum sanki rüzgârlara binip giderdi de neşeyle etrafı kuşatan havaya karışırdı. O vakitler, aheste aheste geziniyorsam yüksek sesle güzel

bir şarkı söyler yahut daha da güzel hayallere dalardım. Gördüğüm her şeyden mukaddes bir sevincin fışkırdığını hissederdim. Hayatın tadını sevinç içinde çıkarırdım; adımlarım tez canlıydı, gözlerim onlara can veren sevgiyle aydınlık bir hâlde göğe dalardı; rüzgârlara bırakılmış uzun saçlarımla bedenimi ve zihnimi sevgiye ve sevince teslim ederdim. Fakat adımlarım yavaşlamıştı artık – Gözlerim nadiren yerden kalkıyor, sık sık gözyaşlarıyla doluyordu; ne şarkı söylüyor ne gülüyor ne de aklımın nerelerde olduğuna delalet edecek kaygısız bir hareket yapıyordum – kendi içime gömülmüştüm – pişmanlıklarımı, uçup gitmiş umutlarımı uzun uzun düşünen yapayalnız, bencil bir insan olmuştum.

Aylak, yararsız bir hayattı benimki; öyleydi ancak fırtınayla yere yıkılan zambağa bir yapamazsın diyegörün, eskisi gibi çiçeklenir. Kalbim onu öldüren yaralarından kanıyordu, başka türlü yaşayamazdım – Dinginliğin orta yerinde keder ve hüzün musallat oluyordu; hiçbir şeyin dağıtamadığı yahut alt edemediği bir kasvet, yaşama nefreti, güzellik gafleti, hepsi birden neredeyse yok olmuş bir hâlde ellerinde tutuyorlardı beni nöbetler vasıtasıyla. En sakin zamanımda bile ölmek için dua etmekten bir an olsun geri durmadım. Hiçlikle değiştirmeyi seve seve istemediğim tek bir ruh hâlim yoktu. Gece gündüz demeden yaşlı gözlerimi göğe kaldırıp ellerimi duanın kuvvetiyle kenetleyerek şairle birlikte yineliyordum –

Gün yüzü göremeden bir daha
Ah, girsin şu beden mezara![*]

Faydasız sitemleri bir yana bırakayım; intiharla tabiatın ilahi bir kanununu ihlal edeceğime inanıyor, yaklaşan saatlere ve dakikalara göğüs germe vazifesinde üzerime düşen kısmı kâfi derecede yerine getirdiğimi düşünüyordum – üzerime sefilce çöken zamanın yükünü taşımada, huzurlu zamanlarımda günah gözüyle bakacağım şeyden kaçınmada erdem mükafatını hak ediyordum. Yeise kapıldığım – vazifelerin varlığından, günahın gerçekliğinden kuşku duyduğum dehşet verici anlar da oluyordu – ancak ürperiyor ve bunları hatırıma getirmiyorum.

[*] William Wordsworth'un "The Complaint of a Forsaken Indian Woman"ından. –*çn*

9

Böyle böyle iki yıl geçirdim. Her geçen gün asırlar gibiydi, görünürde bir değişiklik getirmemişlerdi fakat ölüme doğru süzülürken birkaç tanesi zihnimde dönmeye başlamıştı. Daha fazla çalışmaya, kitaplarda belirtildiği gibi başkalarının düşüncelerini daha çok anlamaya, tarih okumaya ve bireyselliğimi benden evvel var olan kalabalıkta kaybetmeye başlamıştım. Belki de böylelikle, ansızın gelen ıstırabın hissi geçtikçe daha çok insan olmuştum. Yalnızlık da cazibesinin bazısını yitirmişti gözümde. Yeniden sevgi ister olmuştum; kalabalığı aradığımdan değildi, beni sevecek bir arkadaş istiyordum. Muhtemelen yavaş yavaş topluma dönmeye uygun hâle geldiğimi söyleyeceksiniz. Zannetmiyorum. Çünkü etraftaki hadiselerin tesirinden öyle etkilenmemiş, öyle saf bir sevgi istiyordum ki en güzel hislere bile durmadan karışan çirkin şeyler engelleyip duracaktı beni bu dünyada. İnanın, o vakitler dostlarıma katılmaya daha evvel hiç olmadığım kadar hazırlıksızdım. Onlardan ayrıldığımda bana işkence etmişlerdi etmesine ancak acının ve derdin işkencesiyle aynıydı bu; akla uzak bir şey kızıştırmıştı bunu ve ben de bundan kurtulmak istemiştim. Şimdi ise sevgi istiyor, ruhumu onlardan birine bağlamak istiyordum. Kendimi, hayal kırıklığının ve ıstırabın bereketli şerbetine hazırlamalıydım zira asabım narin bir bitki gibi hassastı. Karşılıklı güzel bir sevgiden, beni neşelendirecek tebessümlerden, teselli edecek nazik sözcüklerden başka ne şefkat istiyordum ne de hırs ve akıl konusunda destek. Zapt edemediğim feryatlarımı içine akıtabileceğim, kutsal toprağında böylesi kötü bir tohumdan bereketli meyvelerin fışkırabileceği bir yürek diliyordum. Peki nasıl bulacaktım? Arkadaşlığın özü olan sevgi, iki cana yakın

insan çocukluklarından itibaren sıkı sıkıya kaynaşmadıktan veya müşterek ıstıraplar ve meşgalelerle bağlanmadıktan sonra nadir bulunan, müşfik bir duygudur. Kimilerine aramıyorken, habersizken gelir; onun o tüm hoş bitkileri yeşerten bereketli tesirinden evvel istediği kadar çorak olsun, seçilen yerlere şefkatli bir çiy misali yağar. Fakat bir arzu edildi mi de kaçıverir, dua edenin dualarına dudak büker. O ancak bahşeder, peşinden koşulmaz.

Tüm bunları biliyor, sevginin peşinden koşmuyordum; ne var ki kasvetli kırlığımda, etrafımdaki her şeyin ıssız olduğu alçak çatımın altında, bir yandan biriken karları eriten bir yandan da etrafı güzelleştiren bir kış güneşi misali geliyordu sevgi bana. – Yazık ki çürümüş meyvelere vuruyordu güneş; aydınlığıyla dinçleşmiyordum zira onun sevecen kuvvetini hissedemeyecek kadar mahvolmuştum. Hayatımın anlamı babam ve onun hatırasıydı. Bir başkasına minnettarlık duyabilirdim ancak eskisi gibi ne sevebilir ne de umut edebilirdim artık; her şey elem doluydu, sevincimin bile keyfini sürmüyor, ondan acı duyuyordum. Dört bir tarafı kara, sarp uçurumlarla çevrilmiş dağların arasında, sıcağın nüfuz edemediği, güneşli kırlara çıkmayan ıssız bir yerde gibiydim. Arkadaşlığın şevki beni bir müddet teselli etse de iyileştiremezdi. Kibar bir ziyaret misali gelip gider, ben ise yokluğunu hemen hemen hiç hissetmezdim. İçimdeki yaşama heyecanı ölmüştü; bu yüzden, cennetten gelen en güzel hediyeyi – bir arkadaşı, daha mutlu karşılamadığıma, gittiğinde de arkasından daha içten yas tutmadığıma şaşırmayın.

Arkadaşımın adı Woodville'di. Geçmişini kısaca anlatacağım ki onun dokunaklı sözleri ve müşfik sevgisiyle bile ısınmayan yüreğimin ne denli soğuk olduğunu, o da keder içinde olduğundan birbirimize karşılıklı teselli olmaya ne denli uygun olduğumuzu görün; ne var ki ben ıstırabın başı Medusa tarafından taşa dönmüştüm. Woodville'in başına gelen talihsizlikler benimki gibi yüreğin derinliklerinden gelmiyordu; onunkisi tabii bir elemdi, yüreğini mahvetmek için değil arındırmak içindi. Gölgesi üzerinden bir kalktı mı eskisinden daha fazla aydınlık, daha fazla mutluluk saçabilirdi bile.

Woodville, yoksul bir papazın oğluymuş, modern bir eğitim al-

mış. Talihin doğarlarken kayırdığı nadir kimselerdenmiş, zekâ ve kişilik bakımından ucu bucağı olmayan bollukta ihsanlar bahşetmiş talih ona; onun hususi himayesi altında ne küçücük bir kusur ne de geçici bir hayal kırıklığı dokunabiliyormuş Woodville'e. Zihnini öyle bir faziletle şekillendirmiş ki talih, hiçbir değersiz şey lekeleyemezmiş onu; öyle bir aklı varmış ki hiçbir yanlış onu yoldan çıkaramazmış. Üstün bir dehaya sahipmiş, dehası doğuda parlak bir yıldız misali doğdu mu tüm gözler hayranlıkla ona çevrilirmiş. Şairmiş Woodville. Bu isim o kadar küçük düşürüldü ki onu nasıl biri olduğunu anlatamaz. Beşiği ilham perileriyle süslü, dudaklarından arıların beslendiği kadim zamanların bir şairi gibiymiş. İnsanların arasında bir yürüdü mü onu öbürlerinden ayırıp yücelten kutsi bir hale ile kuşatılmış gibi görünürmüş. Onu başkalarından üstün kılan, onları yalnızca kendi seçkin faziletine yardımcı olmak üzere yaratılmışlar gibi gösteren şey, emsalsiz güzelliği, gözlerinin baş döndüren ateşi ve sözlerinin dinleyenleri sessizlik içinde, huşu dolu bir hayretle saran hoş vurgularıymış.

Gençliğinden bu yana ihtişamlıymış Woodville. Herkes sevmiş onu, en kötü zihinden bile ne kıskançlığın ne de nefretin gölgesi vurmuş üzerine. Tanrıların hususi bir haz kaynağıymış gibi kendi ilahiliğinde saklanıp korunmuş ki sevgiden ve hayranlıktan başka hiçbir şey yanına yaklaşamasın. Yüreği bir çocuğunki gibi safmış, ne kibirle ne de gösterişle kirlenmiş. Arkadaşlarına olan üstünlüğünden habersiz karışmış topluma; kendisini azımsadığından değil, diğerlerini kendinden aşağı görmüyormuş. Bencilliğin ve ahlâksızlığın bu dünyada sahip olduğu kuvveti idrak etmekten âciz gibiymiş. Onunla tanıştığımda, en içten umutları bile hayal kırıklığına uğramış olduğu hâlde, insanın kendini beğenmişliğinden ve kötülüğünden ileri gelen hiçbir şeyi tatmamıştı. Mevkisi onların merhametsizliğinden acı duymayacak denli yüksek, nankör ve saldırgan bencilliklerine maruz kalmayacak denli de alçaktı. Ilımlı bir talihin nimetlerinden biridir bu, sahibini maddi nimetlerden alıkoyarak insan zayıflığının ve şerrinin derinliklerine dalmasını da önler – Kendinden olanlara bir şey bahşetmek Tanrısal bir niteliktir – Gerçekten de öyledir ve

bu da fâniliğe yakışmaz – Adem gibi, Prometheus gibi bahşedenler, tabiatlarını aşmanın cezasını kendi üstünlüklerinin şehitleri olarak ödemişlerdir. Woodville ise tüm bu kötülüklerden uzakmış. Karşısına ufak örnekleri çıktığında da onları fark etmez; dünyayı süzülerek, biz fânilerin tökezleyeceği küçük engellere takılmadan gezen kanatlı bir melek misali yoluna devam edermiş. Yaratıcılığın kutsallığına inanıyor, tüm insanları kendi sefil mertebelerine indirmeye uğraşan önemsiz eleştirmenlerin ve ufak tefek muhaliflerin itirazlarına inatla karşı koyuyormuş – "İzninizle," diyormuş, "Dr. Darwin'den* bilimsel bir benzetme yapacağım – Dâhi bir kimsenin sözüm ona hatalarını sabit yıldızların sapmalarına benzetiyorum. Onları hareket ediyormuş gibi gösteren bizlerin onlara olan uzaklığı ve kusurlu irtibat vasıtalarıdır; yıldızlar gerçekte hareketsizdirler, ve aslına bakarsanız, bizlere alçakgönüllülükle ilgili hoş bir ders veren ihtişamlı birer merkez noktasıdırlar."

Şair olduğunu söylemiştim. İlk şiirini yirmi üç yaşındayken neşretmiş ve şiir tüm ulus tarafından coşku ve memnuniyetle göklere çıkarılmış. Uğurlu yıldızı her daim tepesinde parıldıyormuş, daha evvel hiçbir şöhret bu kadar çabuk kazanılmamış. Üstelik de dünya çapındaymış. Halklar, "odasındaki bilge" mucizesini yaratan bu şiirleri yere göğe sığdıramıyormuş ve karşı çıkan tek bir kişi yokmuş.

İşte tam da bu zamanda, ihtişamının doruk noktasındayken tanışmış Elinor'la. Vasisinin himayesinde yaşayan, zarif bir güzelliğe sahip genç bir mirasçıymış Elinor. Birlikte görüldükleri andan itibaren birbirleri için yaratıldıkları anlaşılmış. Elinor, Woodville'in dehasına sahip değilmiş fakat eli açık ve soyluymuş; gençliği, erdem ve üstünlük irfanının üzerinde uyandırdığı sevgisi göklere çıkarılıyormuş. Sevecenmiş, davranışları içten ve yapmacıklıktan uzakmış; koyu mavi gözleri, ancak bilgelikle karışmış duyarlılığın verebileceği bir ışıltıyla parlıyormuş.

Birbirleri için yaratılmışlar ve çok geçmeden de âşık olmuşlar. Woodville hayatında ilk kez aşkın hazzını duyuyor, Elinor da, Woodville'in arkadaşları arasından böylesine güzel ve ihtişamlı bi-

* Erasmus Darwin. *–çn*

rinin yüreğine sahip olduğu için mest oluyormuş. Böyle bir birliktelikten katıksız mutluluktan başka ne akabilirmiş ki?

Woodville şairmiş – her cemiyet tarafından aranıyor, ortaya çıktığında tüm gözler yalnız ona çevriliyormuş; fakat o yoksul bir papazın oğlu, Elinor ise varlıklı bir mirasçıymış. Vasisi karşılıklı sevgilerinden rahatsızlık duyuyor değilmiş; Woodville'in liyakati sırf yoksul olduğu için itiraz edilemeyecek denli seçkinmiş; ne var ki, Elinor'un ölen babasının vasiyeti yaşı gelmeden evvel evlenmesine müsaade etmiyormuş, serveti de bu emre itaat etmesine bağlı imiş. Elinor yirminci yaşına yeni basmış, o ve sevgilisi bu gecikmeye boyun eğmek mecburiyetindelermiş. Ancak sürekli birliktelermiş, mutlulukları cennettekiler gibiymiş. Birlikte çalışıyorlarmış; gelecek meseleleri tasarlıyor, birbirlerinin gözlerindeki ve sözlerindeki aşkın ve sevincin keyfini sürüyor, nihai kavuşmalarının gecikmesine hemen hemen hiç söylenmiyorlarmış. Woodville mutlulukla durmadan coşuyor, Elinor ise kabiliyetli sevgilisinin dersleriyle gittikçe daha akıllı, daha hoş biri hâle geliyormuş.

Elinor iki ay içinde yirmi bir yaşına basacakmış, evlilikleri için her şey tertip edilmiş. Böylesi bir sevincin uğradığı felaketi nasıl anlatayım? Bu melek gibi varlıklara benzeyen tek bir çift bile birbirleri için yaşamayı göze alsaydı, dünya bu umutsuzlukla ve kederle dolu dünya olmazdı. Araştırın dünyayı, evliliklerin kusursuz bir mutluluk doğurduğunu bulamazsınız. Biz sefil dünyalıların böylesi dört dörtlük bir sevince nail olması için nesnelerin kurulu nizamında köklü bir devrim meydana gelmeli, durmadan sefalet getiren zorunluluk zinciri kırılmalıydı ancak onu yöneten uğursuz kader, ebedi kanunlarında oluşacak bu gediğe müsaade etmezdi. Fakat niçin yakınıyorum ki? Sefalet benim bir parçamdı, sefil olmayan hiçbir şey yaklaşamazdı bana; Woodville mutlu olsaydı onunla hiç tanışamazdım. Hem yıllar yılı gözyaşlarıyla, kederin çiyiyle beslenmiş ben, elem ve ölümün hikâyesini anlatmakta tereddüt edebilir miyim ki?

Woodville'in ülkenin içlerine bir yolculuk yapması gerekmiş, güzel gelininden usandıran günler boyunca uzak kalmış. Biraz hasta olduğunu fakat derhal ona gelmesini söyleyen bir mektup almış

Elinor'dan; sağlığına onun gözlerinden kavuşacak, en iyi ilacı onun varlığı olacakmış. Woodville üç gün daha kalıp derhal ona koşmuş. İçine sebepsiz yere kötü hisler doğuyormuş. Bir daha haber almamış Elinor'dan, kötüleşmiş olabileceğinden korkuyormuş, bu korku da onu karşısında yeniden sıhhatli ve güzel bir şekilde göreceği an için daha sabırsız daha tedirgin bir hâle getirmiş zira meşum bir ses durmadan "Onu bir daha eskisi gibi göremeyeceksin," diye fısıldar gibiymiş.

Elinor'un evine vardığında her yer sessizmiş. Pek çok odadan geçmiş, birinde bir hizmetçinin için için ağladığını görmüş. Korkudan eli ayağı kesilerek güç bela, "Öldü mü?" diye sormuş ve korkunç cevabı duymuş: "Henüz değil." Bu sersemletici sözler beklediğinden daha iyi bir haber gibi gelmiş ona; hâlâ yaşıyor olduğunu öğrenmek, hâlâ umut edebilmek avutmuş onu. Mektubundaki sözleri aklına getiriyormuş; sıcacık aşk, sıcacık yaşam üfleyen öpücüklerinin ona can katacağı, o yanındayken Elinor'un ölemeyeceği, varlığının ona uğur getireceği düşüncelerine kapılıyormuş.

Aceleyle hasta odasına girmiş; yatıyormuş Elinor, yanakları ateşten yanıyormuş ancak gözleri kapalıymış, görünürde kendinde değilmiş. Woodville kollarına almış onu, alev alev yanan dudaklarına nefessiz öpücükler kondurmuş. Kederini bastırarak sevgi dolu isimlerle seslenmiş ona: "Geri dön, Elinor; ben yanındayım, hayatın, aşkın yanında. Geri dön, canımın içi, seni benim iyileştireceğimi söylemiştin. Güzel ruhun canlansın, yanımda ölemezsin. Nedir bu ölüm? Seni bir daha görememek mi? Kendi parçamdan ayrılmak mı? Sensiz bir ânım, bir geleceğim olabilir mi benim? Elinor mu ölecek! Çılgınlık bu, dünyadaki en bedbaht acı. Ben yanındayken ölemezsin!"

Ve yeniden öpmüş gözleri ile dudaklarını, cansız bedeni üzerine ıstırap içinde eğilmiş, değişmiş olsa da hâlen güzel olan çehresini seyretmiş, en ufak bir seğirmeyi, ayrılmak üzere olduğu hâlde hâlen kıpraşmakta olan hayata işaret eden renk değişimlerini gözlemiş; bir tebessüm, son bir tatlı tebessüm dolaşıyormuş dudaklarında. On iki saat boyunca yanı başında izlemiş onu ve sonra ölmüş Elinor.

10

Uzun zaman beslediği umutları böyle sefil biçimde son bulduktan altı ay sonra gördüm onu ilk kez. Kederiyle huzur içinde baş başa kalabileceği, tanınmadığı bir kırsal yerine çekilmiş. Sevgili Elinor'unun ölümünden sonra tüm dünya değişmiş onun için; onu daha evvel gördüğü, en coşkun umutlarla iç içe geçmiş suretinin etrafı sevinç ışığıyla aydınlattığı hiçbir yerde kalamıyormuş artık; zira hayatının güneşi sonsuza değin battığından beri geceden bile daha koyu bir karanlığa dönüşmüş her yer.

Bir müddet göğün ışığına bakmadan, gözlerini ona eski hâlini anımsatacak her şeyden uzak, daimi bir karanlığa kapatarak yaşamış; fakat zaman kederini yumuşattıkça mutsuzluğunun tesellisini tıpkı öz çocuğu gibi Tabiatın güzelliklerinde aramış. Hiçbir şekilde tanınmadığı, bir başına yalnızca yüreğiyle konuşabileceği bir kırsala gelmiş. Sabırsız kederine göğün meltemlerinde, suların ve ormanların seslerinde derman buluyormuş. At binmekten hoşlanır olmuş; alıştırmalar zihnini dağıtıyor, moralini düzeltiyormuş. Süratli bir atın tepesinde başka zamanlar durmadan peşinden gelen o hayali, ölüm döşeğindeki Elinor'u, onun o değişmiş güzel çehresini, gitgide solarak yok olan hayat dolu, sevecen ruhunu bir anlığına geride bırakabiliyormuş. Aylar boyu bu dehşet verici hatıradan beyhude kurtulmaya uğraşmış Woodville; hâlâ boynunda asılıymış ta ki zaten yüklü olan ruhunun taşıyamayacağı kadar büyük bir yük hâline gelene dek. Ne var ki at sırtındayken onu bu düşünceyle zapt eden büyü bozuluyormuş. Yitirdiği gelini aklına düştüğünde onu kafasında güzelliğiyle ışıl ışıl parlarken canlandırıp sesini işitiyor, onu "yanı başında bir orman avcısı"*

* William Wordsworth'un "Ruth, or The Influences of Nature"ından. *—çn*

olarak hayal edip güzel vücuduna baktığını düşündükçe gözleri aydınlanıyormuş. Onu çok kereler kırda boydan boya at sürerken görüp huzurum bozulacak diye öfkelenmiştim. Köylülerden başka kimseyle konuşmayalı hayli oluyordu, üst sınıftan birinin beni izlemesinden rahatsız olmuştum. Beni daha evvel görmüş birinin olabileceğinden de korkmuştum: Beni tanıyabilir, yalanlarımı ortaya çıkarabilir, ben de daha evvel katlandığımdan daha kötü işkencelerle dolu bir hayata sürüklenebilirdim. Bunlar dehşet verici korkulardı ve kâbuslarıma bile giriyorlardı.

Bir gün Woodville atıyla geçerken çamların kenarında oturuyordum. Onu fark eder etmez ayağa kalkıp beni görmemesi için ağaçların arasına girdim. Ayağa kalkışım atını ürkütmüştü; şaha kalkarak atılmış, binicisini de fırlatmıştı. Ardından dörtnala koşarak kırı süratle geçmiş, yabancı ise düşüşün tesiriyle kıpırtısız bir hâlde yerde kalmıştı. Bir yerine bir şey olmamıştı, biraz serin suyla çok geçmeden kendine geldi. Olağanüstü güzelliği karşısında afallamıştım, teşekkür etmek için konuşurken sesinin tatlı fakat hüzünlü ahenginden gözlerim dolmuştu.

Aramızda kısa bir konuşma geçmişti fakat ertesi gün evime yeniden uğradı, derken aramızda bir arkadaşlık doğdu. Bu denli genç (daha yirmi yaşında bile değildim), görünüşe göre toplumun üst tabakalarına ait ve üstün bir eğitimin bahşettiği tüm hünerlere sahip bir kadının ıssız bir kırda bir başına yaşadığını görmek ona tuhaf gelmişti. Alnı kederin derin izleriyle çizgilenmişti; sözleri ve hareketleri Elinor'u düşünmediğini ancak çok başka fikirlere, acılara, karşı konulmaz ıstıraplara dalmış olduğunu ele veriyordu. Ben de rahibelerinkine benzemeyen, inzivaya mecburiyetten değil kederin ve bu acayip tecridin tadını çıkarmak için çekildiğimi belli eden tuhaf bir kıyafet giymiştim.

Çok geçmeden bana büyük bir alaka göstermeye başladı, kimi vakitler kendi kederini unutarak yanıma oturup beni neşelendirmeye uğraşıyordu. Tek umudu ölüm olan, kendini tüm dünyaya kapatmış, ancak ölenlerle yaşayan birinin bile ilgisini çekmemesi mümkün değildi. Hususi güzelliği, hayal gücü ve duyarlılık saçan

sohbeti, âdeta dudaklarına yapışıp havayı bile kendisini dinlemesi için susturan şiirleri, kimsenin karşı koyamayacağı çekicilikleriydi. Babamdan daha genç, daha dinç, daha kendine hakimdi ve hiçbir şekilde onu andırmıyordu bana. Katıksız bir ıstırap içindeydi, bunun uysal tesiri, başka zaman olsa uykuda olan hislerimi harekete geçirirdi; ancak o zaman benim için fazla baş döndürücü olacak bu hisleri örtüyordu şimdi. Birlikteyken pek az konuşuyordum fakat bencil zihnim kimi vakitler onun fikirlerinin süratine kapılıyordu; bir anlığına parıldayan gözlerimi kaldırıyordum ancak hiç ölmemiş, nadiren uyuyan hatıralar depreşip bir gözyaşıyla sönüyordu.

Woodville dur durak bilmeden dünyadaki güzellikleri ve mutlulukları düşünmeye sevk ediyordu beni. Kendi zihni, yaradılışı gereği kötülükten ziyade iyiliğe inanmaya meyilliydi; çaresizleri bile keyiflendiren bu his, sürekli saçılıyordu sözlerinden. İnsanoğlunun bulunduğu vaziyetten, onun olağanüstü gücünden, umutlarından, eski ve şimdiki hâlinden bahsediyor; mantık ona kılavuzluk edemediği vakit de muhayyilesi, sanki vahiy inmiş gibi geçmişi ve geleceği örten müphemliğe ışık tutuyordu. Üzerinde insan yaşamıyorken dünyanın nasıl bir yer olduğunu; önce ayağa kalkıp sonra gitgide şimdiki tuhaf, karmaşık, ancak söylediği şekliyle, muhteşem bir canlı hâline nasıl geldiğini; dünyayı yaratılarıyla kaplayıp akıllarının kuvvetiyle nesnelerin görünen suretlerinden daha güzel başka dünyaları nasıl meydana getirdiğini, hatta yazılarında karşılaştığımız o dünyaları bile düşünmekten keyif alıyordu. Çok güzel bir yaratının, diyordu, iyinin ve kötünün daha kolay ayrıldığı taslağından üstün olduğu iddia edilebilir. İyiler diledikleri şekilde ödüllendiriliyor, kötüler ise tüm kötü şeylerin cezalandırılması gerektiği gibi cezalandırılıyor; insancıllığa aykırı biçimde acıyla değil, onları zararlı niteliklerinden mahrum bırakan sessiz bir bilinmezlikle. Dişlerini sökmek varken neden öldüresin ki yılanı?

Sözcüklerimin düzgün aktaramadığı fikirleri ile dilindeki şiirsellik beni sözlerine zincirliyordu. Yaratıcı sözlerini dinlemek hüzünlü bir keyifti benim için; bir anlığına gözlerindeki ışığı yakalamak, geçici bir şefkat hissedip sonra yanılgıdan uyanmak ve yeniden tüm

bunların bir hiç – bir hayal – bir karaltı olduğunu anlamak... Zira benim için bir gerçeklik yoktu artık. Babam dostlarımla arama sonsuz bir engel koyan hatıralar bırakarak ebediyen terk etmişti beni. Kimseyle arkadaş olamazdım. Woodville gelininin kaybına yas tutuyor, öbürleri başlarına gelen türlü sefaletlere ağlıyordu. Benim ise kepazelik ve günahkârlık vardı yazgımda; o iğrenç, haram duygu, zehrini kulaklarımdan akıtıp kanımı değiştirmişti ki yaşam kaynağım sevgi dolu bir dere değil de daha kaynağında bozulmuş acı bir pınar olsun. Bana ne bir kadına ne de bir erkeğe sevgi besleyebilen, insanlıktan sonsuza dek uzakta bir kimse, tabiatın ket vurduğu yapayalnız bir sefil olacağımı söyleyen şey taşkın bir çılgınlıktı.

Bazen kendinden bahsederdi bana Woodville. Geçmişini sevinç ve keder içinde kısaca anlatır, Elinor'la müşterek aşklarının üzerinde heyecanla dururdu. "Dünyaya gelmiş en parlak hayaldi o," derdi, "içten çehresinde, sesinde, zarif bedeninin her hareketinde karşı koyamadığım bir şey vardı; benimle hiçbir insanın nail olmadığı güzel bir münasebette bulunmak için göklerden lütfetmiş bir varlıktı sanki. Keder kaçardı ondan, tebessümünün tüm ruhsal karanlıkları nur misali dağıtan bir tesiri var gibiydi. İnsani bir güzellikle gelip geçmezdi bu tebessümler; göle vuran bir gün ışığı gibi kâh aydınlık kâh karanlıktılar, yakalayıp ebediyen yüreğine kapatmaya çalıştıkça uçuşurlardı. Heyhat! Konuştuğum vakit âdeta sönmüş gözlerini kaldırmasaydı, ölenin Elinor olduğuna asla inanmazdım; dünyada bir gün ışığından daha güzel, bir kuşun uçuşan tüylerinden daha hızlı, daha narin bir şey yokmuş gibi gelmişti bir anlığına; şimşek misali göz kamaştırarak geceyi aydınlığa kavuşturan, yine de mülayim ve belli belirsiz o tebessüm geldi, gitti ve ardından benim için tüm sevinç bitti."

İşte, sohbetlerimizi ya onun ıstırapları ya da tabiattan kopyalanıp zihninde daha büyük bir güzellikle yaşayan suretler oluşturuyordu; ben de bu esnada temkinli bir mahremiyetle kendi kederlerime veryansın ediyordum. Bir an için merak gösterecek olsa bakışlarım yere iniyor, sesim kesiliyor, gözle görülür acım uyandırdığı düşünceleri kovmasına sebep oluyordu. Yine de konuşmalarına

durmadan bir teselli sıkıştırıyor, derin bir şefkat ve merhamet göstererek kederimi yatıştırmaya çalışıyordu. "İkimiz de mutsuzuz–" diyordu, "Size hüzünlü hikâyemi anlattım, beni gaddarca terk eden o sevecen canın ölümüne birlikte ağladık; fakat siz acılarınızı gizliyorsunuz. Anlatmanızı istemiyorum sizden ancak sizi teselli edip edemeyeceğimi söyleyin bana. Bu ıssızlıkta sizin gibi yapayalnız bir kimseyi bulmak hayli çılgın bir serüven gibi geliyor bana. Genç ve güzelsiniz; davranışlarınız incelikli ve alımlı; fakat değişmeyen hüznünüzde, manalı gözlerinizde sizi dostlarınızdan ayırır gibi duran, ne olduğunu bilmediğim bir şey var. Titriyorsunuz, yalvarırım bağışlayın beni ancak yazgınıza merak duyar duymaz bunu dile getirmekten alıkoyamadım kendimi.

"Hiç gülmüyorsunuz. Sesiniz alçak, sözlerinizi sanki yapacakları en ufak bir sesten dahi korkuyormuş gibi sarf ediyorsunuz. Derin, korkunç kederin ifadesi bir an olsun yok olmuyor çehrenizden. Bir insanın sahip olabileceği en güzel arkadaşı, cinsimize mensup görünmekten ziyade tuhaf bir kaza sonucu biz fâni varlıkların arasına düşmüş gibi görünen üstün bir ruhu sonsuza dek kaybettim ben. Yine de gülümsüyorum, kimi vakitler de göğüs gerdiğim değişimi unutmuş gibi konuşuyorum. Fakat sizin mahzun yüzünüz hiç değişmiyor; kalbiniz atıyor, nefes alıp veriyorsunuz ancak daha şimdiden öbür dünyaya ait gibi görünüyorsunuz. Bazen, hoyrat düşüncelerimi mazur görün, elime dokunduğunuzda içinizdeki tüm yaşam ateşinin sönmüş gibi görünmesine karşın elinizin sıcak olmasına şaşıyorum.

"Yüzünüze baktığımda döktüğünüz gözyaşları, sorulara karşı koyarken takındığınız itiraz edici tavır, naçizane acılarımdan bahsederken sesinize yansıyan derin şefkat size olan alakamı artırıyor. Savunmasızsınız burada. Kendinizi bizlerden çekip yapayalnız ve çaresiz bir hâlde solup gidiyorsunuz bu ıssız ovada: Başınıza çok korkunç bir felaket gelmiş olmalı. Yüzünüzü çevirmeyin, söylemenizi istemiyorum sizden. Yalnızca beni dinlemenizi, tesellinin ve merhametin sesini anlamanızı diliyorum. Şayet şefkat, hayranlık ve mutedil bir sevgi ıstıraptan kurtaracaksa sizi, bırakın bu vazifeye

yelteneyim. Sizi daha mutlu hislere sevk etmeye çalışmaksızın bakamıyorum kederli ifadenize. Çatmayın kaşlarınızı, bakışlarınızdaki katı hüznü yumuşatın, içten, sevgi dolu bir dosta müsaade edin; teselli veren, ıstıraplarınızı geçici olarak durduran ben olayım.

"Mahremiyetinizi ihlal edeceğimi düşünmeyin, yalnızca sabretmenizi istiyorum sizden. Kederli durmayın, ondan söz etmeyin artık. Acı bir serzenişte bulunun da müşfik nasihatlerle kızayım size, şefkat merheminiz olayım. Sizinle sohbet etmekten alıkoymayın beni, niçin kederlendiğinizi söylemeyin, yalnızca 'Mutsuzum' deyin de bir büyünün tesiriyle tüm ilişkilerden bir müddet mahrum kaldıktan sonra yeniden insan sevgisinin hudutlarından girmişsiniz gibi sıkıntılarınız hafiflesin. Bu içten sözlerime inanmanız, bana kadim ve güvenilir bir dost gibi davranmanız için yalvarıyorum size. Beni hiç unutmayacağınıza, sebepsiz yere uzaklaştırmayacağınıza, tüm gayretini sizi mutlu etmeye adamış bir kimse olarak sevmeye çalışacağınıza dair söz verin. Arkadaş olarak kabul edin beni, tüm vazifelerini yerine getireceğim; keder ve feryat kendilerini bir an olsun söze dökecek olursa bırakın incinmiş ruhunuzu sakinleştirmek için yanınızda olayım."

Sözlerini belli belirsiz ifadelerle tekrarlıyorum, onlara can veren vurguları ve hareketleri da aynı anda aktaramam. Çorak bir toprağa yağan ferah bir yağmur gibi diriltmişlerdi beni. Sebebini hâlâ sır olarak saklasam da amansız kederlerimi göstermeme, ıstırabımın kızgınlık ve hırs sözcüklerine bürünmesine vesile olmuştu Woodville. Ona bir vakitler mutluluktan sefalete nasıl düştüğümü; benim için sevincin ve umudun nasıl bittiğini; ölümü, ne denli acı olursa olsun, tüm sancılarımı dindirmek üzere içtenlikle karşılayacağımı; benim için sevgi kadar güzel olacağını anlattım vahim elemimin tüm kuvvetiyle. Nedendir bilmem, bu sözleri bir insana söylemek iyi gelmişti; tüm tesellilere dudak bükmeme karşın kibarlıkla ve merhametle sunulduğunu görmekten memnundum. Sessizce dinliyor, durakladığında da yaralarımın derman bulmayacak kadar derin olduğunu gösteren ifadelerle içimi döküyordum yeniden.

Ancak tastamam yalnızlığımın meyvelerini de toplamaya başla-

mıştım. Dünyadaki en kibar, en şefkatli canlı olan Woodville'le dahi olsa hiçbir münasebete uygun değildim. Zor beğenen, mantıksız biri olmuş çıkmıştım, mizacım bütünüyle bozulmuştu. Ona arkadaşım diyordum fakat yaptığı her şeyi kıskanç gözlerle seyrediyordum. Kararlaştırılan saatte gelmediğinde öfkeleniyor, hem de çok öfkeleniyor; bana sahiden alaka duyuyorsa da bu alakanın soğuk olduğunu, benim gibi derin mutsuzluğu onun fâni yüreğinin verebileceğinden fazlasını talep eden zavallı, bitap bir varlık için uygun olamayacağını söylüyordum. Davranışlarının soğuk olduğunu bir hissettim mi huysuz huysuz şöyle diyordum: "Siz gelmeden evvel huzurluydum, niçin rahatsız ettiniz beni? Bana yeni ihtiyaçlara sebep oldunuz, şimdi de sanki tüm yüreğim size aitmiş gibi, sanki gerçekte bu kasvetli bayıra atılmış, her esintiyle işkence gören kırpılmış bir kuzu değilmişim gibi benimle oynuyorsunuz. Ne bir arkadaş ne bir sevgi istedim ben. Sizden sakındım, sakındığımı biliyorsunuz fakat yine de hayatıma zorla girdiniz ve size üzerimde hakimiyet kurma hakkı verdiğini övünerek izlediğiniz o ihtiyaçlara sebep oldunuz. Ah, sert kuzey rüzgârının sebep olduğu gözyaşlarını donduran amansız kuvveti! Ancak daha fazla katlanmayacağım buna, gideceğim. Güneş doğup siz gelmeden batacak, ben ise ya çamların arasında oturacak ya da dinlemenizi istemeden ağlayıp sızlanarak kırda dolanacağım. Her bir mesamesinden kanayan bana böyle kaba davrandığınız için çok ama çok zalimsiniz."

Ardından yüzünün hırçın sözlerime karşılık olarak yaşam dolu bir merhametle üzerime eğildiğini görüyordum, yüzüne baktığımda,

ateşler içinde çocuğuna bakan
bir ana gibi bakıyordu bana*

Ağlayıp şöyle diyordum: "Ah, bağışlayın beni! Siz iyi yürekli ve kibarsınız fakat ben yaşamaya uygun değilim. Niçin yaşamak zorundayım ki? Saatlerle sürüklenip gitmek, ağaçların durmadan sallanan dallarını seyretmek, rüzgârı hissedip en şiddetli ıstırapları çekmek için. Bedenim kuvvetli ancak ruhum bu canlı acıya göğüs gere gere mahvoluyor. Erişeceğim hedef ölüm fakat, ne yazık, yolun

* Dante, *Cennet*, 1. kanto, 101-2. dizeler. Çeviren: Rekin Teksoy. *–çn*

sonunu göremiyorum bile. Merhametli dostum, siz söyleyin nasıl huzur içinde, günahsız ölünür, söyleyin de dua edeyim size. Zavallı bir biçare olarak tek isteyebileceğim acısız bir ölüm."

Fakat Woodville'in sözleri büyülüydü; tatlı bir şefkatle konuşmaya başladığında beni kendimden ve kederlerimden kurtarır, kendi bencilliğime hayret ettirirdi. Ne var ki beni terk etmiş, umutsuzluğum da geri gelmişti; teselli uğraşı baştan başlayacaktı. Çoğu kereler yok olup gitsin istemiştim zira bu uzun tecritle hayatın gidişatından vazgeçtiğimi anlamıştım. Alışageldiğim ıstıraba katlanıp bu acı meşrubatı her gün sabırla içebiliyor olsam da yeni ufacık bir hisse bile uygun değildim artık. Beklentiler, umutlar, sevgi, hepsi çok fazlaydı benim için. Bunu bilmeme karşın bazen mantıksızlaşıp suçu hiçbir kabahati olmayan ona yüklüyor, müşfik ruhu daha müşfik olsa, kuvvetli sevgisi daha kuvvetli olsa ruhumdaki iblisi kovup beni daha insani bir hâle getireceğini düşünüyordum hırçınlıkla. Bir trajedi olduğumu düşünüyordum, gelip seyredeceği bir karakterdim. Amacına daha uygun bir konuşma yapabileyim diye ara ara bana repliklerimi söylüyordu. İçinde yer alacağım bir şiir tasarlıyordu belki. Ona göre bir güldürü, bir piyestim ben; fakat benim için korkunç gerçeklikti hepsi. Tüm kazançtan o faydalanıyor, tüm yükü ise ben taşıyordum.

11

Tuhaf bir durumdu ancak lütufların alışıldıkça lanete dönüştüğü çok sık olur. Bir başınayken sevgiyi yegâne avuntu olarak arzulayan ben şimdi onun yeni bir işkence olduğunu görüyordum bana. Babam yaşarken hep sevgi dolu, hoşgörülü olmuştum fakat, yazık, o mutlu günlerden bu yana o kadar değiştim ki. Kibirli, hırçın ve her şeyden önemlisi kuşkucu bir hâl aldım. Hikâyemin asıl kısmı artık bitti; çabucak hazin sonuna geçmem gerektiği hâlde keder dolu kuşkumun ve çaresizliğimin, Woodville'in hırpalanmış hislerimi iyilikle ve âdeta bir meleğin gücüyle yatıştırıp beni hoşgörüye döndürüşünün bir örneğini anlatacağım.

Woodville bir ikindi vakti benimle birkaç saat geçirmeye söz vermiş ancak şiddetli ve ardı arkası kesilmeyen bir yağmur onu alıkoymuştu. Tüm akşam boyunca tek başıma kalmıştım. İki koca yılı söylenmeden bir başıma geçirmeme rağmen şimdi sefil bir hâldeydim. Beni gerçekten umursamıyor, diye düşünüyordum, zira umursasaydı bu fırtına söz verilmiş bir ziyarete engel olmaz, ben onu beklemediğim hâlde gelmesini sağlardı. Bu sıkıntılı havanın ve kasvetli yağmurun içimi neredeyse çılgınlıkla dolduracağını çok iyi bilirdi. Hava güzel olsaydı yanıma acınası düşüncelerimden başka kimseyi almadan bu sefil eve kapanacak denli çok üzülmezdim yokluğuna. Gerçekten arkadaşım olsaydı tüm bunları hesap ederdi; şimdi ise ben bu şişirilmiş dostluğu hesap ediyor, onun gerçek değerini fark ediyordum. Elinor'a duyduğu keder geçince taşra ona sıkıcı gelir olmuştu, bu yüzden eğlence niyetine beni bile bulduğuna sevinmiş, yapacak bir şey bulamadığında miskin saatlerini burada geçirmiş, buna da arkadaşlık demişti – Varlığının beni teselli ettiği, sözlerinin

tatlı olduğu, bir yaptı mı da beni çaresizlikten çekip çıkaran düşünceler öne sürdüğü doğruydu. Sözleri tatlıydı – arıların balı da öyledir, ancak arıların iğneleri vardır ve şefkatsizlik bir böceğin zehrinden daha acıdır. Woodville'i sınayacaktım. Onun için tüm umudun öldüğünü söylemişti, benim için de öyleydi, yani ikimiz de ölüme uygunduk. Bakalım benimle ölecek miydi, ben bir başıma ölmekten korkarken beni yüreklendirmek için bana eşlik ederek biçareliğimin müsaade ettiği yegâne şekilde arkadaşım olduğunu gösterebilecek miydi?

Çılgınlıktı bu fakat kendimi bu fikre öyle kaptırmıştım ki başka hiçbir şey düşünemiyordum. Benimle birlikte ölürse ne âlâ, iki bedbaht varlığın sonu olacaktı; ancak ölmezse, o vakit arkadaşlığını küçük görerek korkaklığından utanması için zehri gözlerinin önünde içecektim. Tüm sahneyi hevesle tasarlamış, ruhumu çılgına dönmüş bir hâlde bu işe adamıştım. Afyon ruhu tedarik ettim, masanın üzerindeki iki bardağa doldurup odamı çiçeklerle donatarak trajedimin son sahnesini büyük bir titizlikle hazırladım. Varış saati yaklaştıkça yüreğim yumuşadı, ağladım. Planımdan vazgeçtiğim için değildi, zihin kararlıyken bile ölümünü içmeden evvel pek çok duygu deveranı yaşayabilir.

Artık her şey hazırdı, Woodville geldi. Onu evimin kapısında karşılayıp ciddiyetle odaya aldım ve dedim ki: "Arkadaşım, ben ölmek istiyorum. Durmadan sabrettiğim bu eziyete katlanmaktan yoruldum ve bundan kurtulacağım. Hangi köle elinde olduğu hâlde zincirlerinden kaçmaz? Bakın, ağlıyorum. İki yıldan fazladır elemden azade geçirdiğim tek bir an olmadı. Pek çok kereler istedim ölmeyi ancak çok korkağım. Bir vakitler benim gibi pek mutlu olmuş, bu kadar genç biri için kendini tüm duygulardan bile isteye yoksun bırakıp dehşet verici mezara yalnız gitmek çok zor; cesaret edemiyorum. Ölmeliyim, ne var ki korkum ürpertiyor beni; duraklıyor, tir tir titriyor, ardından sefaletime aylarca sebat ediyorum. Ancak hayatı terk edeceğim vakit artık geldi, bu karanlık yolculukta bana eşlik etmeyi geri çevirmeyecek bir arkadaşım var. İsteğim budur: Benimle ölmeniz için size samimiyetle yalvarıyor, yakarıyorum. Böylece

Elinor'u ve benim yitirdiğimi bulacağız. Bakın, ben hazırım; ölüm suyu orada, gelin birlikte içelim ve gündelik yaşamın bu iğrenç döngüsünden kendi isteğimizle, neşe içinde çıkalım.

"Yüz çeviriyorsunuz fakat beni geri çevirmeden evvel bir düşünün, Woodville, gözyaşlarının, şu an çektiğimiz ıstırabın yükünü atmak ne kadar güzel olurdu. Üstelik kara vadiyi geçtikten sonra aydınlığa muhakkak kavuşacağız. İçecek, bizi tatlı bir uykuya daldıracak ve uyandığımızda tüm kederlerimizin, tüm korkularımızın geçtiğini görüp öyle mutlu olacağız ki... *Azıcık sabır, her şey yoluna girecek*; evet, çok azıcık sabır, zira bakın, işte hapishanemizin anahtarı; avucumuzda tutuyoruz onu, bir kenara atıp kendimizi gönüllü bir esarete teslim ederek kölelerden daha mı bayağı olacağız? Cesaretimiz olsa şimdi bile hür olabiliriz. Bakın, yanaklarım ölümün hayaliyle kızardı; sevdiğimiz her şey öldü. Gelin, verin bana elinizi, sevinç dolu bir anlayışla bir bakıverin de birlikte gidip arayalım onları; varışımızın saadet getireceği, uyanışımızın meleklerinki gibi olacağı teskin edici bir yolculuk... Oyalanıyor musunuz? Korkak mısınız, Woodville? Ne ayıp! Atın şu insanlara özgü hüznün boş ifadesini üzerinizden. Sizi ikna etmek için ölümün zevklerini anlatacak öyle sözlerim var ki! Söylüyorum size, sefil fâniler olmayacağız artık; Tanrı olacağız, ruhlar tanrılar gibi hür ve mutludur. Nasıl bir ahmak kasvetli bir sahilde durup öbür yakadaki çiçekli adayı ve kendisini çağıran yitik aşkını görür de dalgalar karanlık ve bulanık diye duraksar?

"'Ya yolculuğun ufak tefek sıkıntıları
Çelimsiz bedeni şiddetli dalgalardan ürkütürse?
Sükûneti getiren, ruhu mezarına huzur içinde yatıran da
Göğüs gerilen o ufak tefek acılar değil midir?'*

"Sözlerime kulak verin, elemin lisanını öğrendim ben. Hepsini ezberledim; zira ben Elemin, tuhaf bir varlık olan ben, neşe dolu, muzaffer Elemin ta kendisiyim. Ancak yanlış bu sözler, dalgalar karanlık olabilir fakat şiddetli değil. Uzanıp kibar iyi geceler dilekleriyle gözlerimizi kapatacak, uyandığımızda ise hür olacağız. Gelin o

* Edmund Spenser, *The Faerie Queen*, 1. kitap, 9. kanto. *—çn*

hâlde, oyalanmayın artık gecikmiş ruh! Şu tatlı içkiye bakın! Bakın, iyi yürekli bir ruhum ben; ikna edici sözlerle (ah, öyle bir ikna ederlerdi ki sizi!) aklınızı çelerek 'Gelin, için,' diyen fâni bir kız değil."

Konuşurken bakışlarımı çehresine, zarif güzelliğine, gözlerinden saçılan ilahi merhamete dikmiştim; yüzünün konuşmadan bile aldığı o mülayim ancak içten itiraz ve şaşkınlık ifadesi beni çaresizliğin tüm katılığından alıp salt tatlı bir kederle doldurarak gerilmiş hislerimde bir değişime sebep olmuştu. Ellerimi ellerinin arasına alırken onun gözlerinin de dolduğunu görmüştüm. Yanıma oturup şöyle dedi:

"Benden istediğiniz acı dolu bir şey, sevgili arkadaşım, herhâlde kederiniz öyle derin ki sizi bu nahoş düşüncelerle doldurmuş. Ölüme hasret duyuyor yine de korkup benden size eşlik etmemi istiyorsunuz. Fakat benim cesaretim sizinkinden de az, üstelik bana bu şekilde eşlik eden olsa da ölmeyi göze alamam. Dinleyin ve beni tasarınıza ikna etmek istiyorsanız düşünün. Kederin ezici sözleriyle bile olsa kara ölümü öyle cazip bir hâle getiriyorsunuz ki aydınlık gökyüzü bile karanlık görünüyor. Kendisi de vaktiyle vahim düşünceler besleyip ölümü sabırsız bir arzuyla bekleyen ve fakat nihayetinde bu hayali ayaklarıyla çiğneyip dikenini ezen birinin sözlerini dinlemenizi rica ediyorum sizden. Gelin, sizin beni Elemle kandırdığınız gibi ben de sizi İyi Niyet ile kandırayım da sizi onun karanlık ininden yara almadan kurtarayım. Kulak verin bana ve içlerinde hiçbir bencil tutkunun barınmadığı sözlerle yumuşayın.

"Bu koskoca dünyanın, ondaki iyi ve kötünün tuhaf karışımının, manasını bilmiyoruz. Fakat buraya yerleştirildik, yaşamamız ve umut etmemiz buyuruldu. Ne umacağımızı bilmiyorum ancak bizlerin ötesinde, aramamız gereken bir iyilik var ve bu da bizim bu dünyadaki vazifemiz. Talihsizlikle karşı karşıya kalırsak onunla savaşmalı, onu başımızdan savıp tabiatımızın neyi arzuladığını aramaya devam etmeliyiz. Bu iyi gelecek ümidi bir başka yaşam için hazırlık mı, yoksa sadece, bizlerin Tanrı'nın bağındaki işçiler olarak gelecek kuşaklara yol açmak için yardım eli uzatması gerektiği anlamına mı geliyor, bilmiyorum. Şayet öyle ise; şayet bugünkü er-

demli kimselerin emekleri bu güzel dünyanın gelecekteki sakinlerini daha mutlu kılacaksa; şayet bencilliği bir kenara bırakıp nesnelerin hakikatini öğrenmeye çalışanların uğraşları şimdi çok uzak olan fakat günün birinde gelecek olan çağların insanlarını şimdi yaşayanların altında inlediği ve sizin gibilerin için için ağladığı yükten kurtaracaksa; şayet onları bugün hayatın vazgeçilmez kötülükleri olan şeylerden kurtaracaksa kesinlikle yorulmam, tüm ruhumu bu işe yardım etmeye adarım. Gençliğimden beri erdemli olacağımı, yaşamımı başkalarının selametine adayacağımı, kötülüğün kökünü kurutup hastaları koruyan ruhlar gidişata söz geçiremez olursa kendim çaba göstereceğimi, başarı umudu oldukça, ki hep olmalı, bu vazifeyi seve seve kuşanacağımı söylemişimdir.

"Gücüm kuvvetim yerinde, hemşerilerim öyle düşünüyor. Tohumumu bereketsiz bir havada ektiğimi, yaptığımdan bir netice almayacağımı mı zannediyorsunuz? İnanın bana, bağrımdan son umut da sökülüp alınmadıkça yaşamaktan vazgeçmem; yaptıklarım, hepimizin Mutluluğu bulutların üzerindeki erişilmez tahtından bizimle otursun diye birlikte indireceği o altın zincire bir halka oluşturabilir bir şekilde. Sokrates'in, Shakespeare'in yahut Rousseau'nun benim kadar gençken umutsuzluğa düşüp öldüğünü farz edelim; bizler ve dahi tüm dünya, iyi hislerindeki, mutluluklarındaki ucu bucağı olmayan bir gelişimden mahrum kalıp mahvolmaz mıydı? Ben onlar gibi değilim, onlar milyonları etkilediler. Ancak en azından yüz kişiyi, on kişiyi, yahut yalnızca bir kişiyi kötülükten iyiliğe yönlendirecek biçimde etkilesem milyon kere fazla olmalarına karşın tüm ıstıraplarımı telafi edecek bir sevinç olur bu bana, bunun umudu da onlara katlanmamda bana yardım eder.

"Gelecek kuşaklar için çalışmayanlar yahut, benim durumumda olduğu gibi, çalışanlar bunlarla tanınmayacaklar; yine de, inanın bana, onların da vazifeleri var. Acı çekiyorsunuz zira mutsuzsunuz, aradığınız şey saadet fakat onu elde etmekten ümidinizi kesmişsiniz. Ancak bir başkasını sevindirseniz, bir başka insanı yalnızca bir saat mutlu etseniz bunu yapmak için yaşamaz mısınız artık? Bunu yapmaya herkesin gücü yeter. Bu dünyanın sakinleri öyle çok acı

çekiyor ki... Kalabalık şehirleri, işlenmiş arazileri, yahut ıssız dağları acı sarmış; bu zararlı otlardan bir tanesini ya da daha fazlasını yolup yerine mısır eksek veya güzel bir çiçek diksek, gerekçesi bile intihara karşı yeterli olur. Gelecekte bir gün bunu gerçekleştireceğimize dair en ufak bir umut dahi varken vazifemizden vazgeçmeyelim.

"Katiyen ölemem. Desteği ve umuduyla yaşadığım bir annem var. Beni canı gibi seven, onu nankörce terk edersem bağrına ölümcül bir diken saplamış olacağım bir arkadaşım var. Ölemem. Siz de ölemezsiniz, dostum; keyiflenin, ağlamanıza son verin, rica ederim. Genç, güzel, iyi yürekli değil misiniz? Niçin ümidinizi yitiriyorsunuz? Kendiniz için yitiriyorsanız başkaları için niye yitiriyorsunuz? Siz bir daha mutlu olamayacaksanız başkalarını da mı mutlu edemezsiniz? Ah! İnanın bana, kederden solmuş dudaklarda mutluluktan ve minnettarlıktan bir tebessüme sebep olsanız, o tebessümün anasının siz olduğunu, sizsiz o tebessümün olmayacağını bilseniz öyle saf ve sıcak bir mutluluk duyardınız ki bu zevki tekrar tekrar tatmak için sonsuza dek yaşamak isterdiniz.

"Gelin, kendinizi çılgınca kaptırdığınız bedbaht düşünceleri çoktan bir kenara bıraktığınızı görüyorum. Bakın şu aynaya; geldiğimde kaşlarınız çatık, gözleriniz dalgındı; dudaklarınız titriyor, elleriniz tutuğumda şiddetle sarsılıyordu; şimdi ise hepsi sakin ve durgun. Mahzunsunuz, çehrenizde kederin ifadesi var fakat sevgi dolu ve yumuşak. Bu melun içeceği atmama müsaade edin. Gülümsüyorsunuz, ah, kendimi tebrik ederim, umut galip çıktı ve bir iyilik yapmış oldum."

Sözler yineledikçe hayal meyal geliyordu fakat sahiden de ateşli sözlerdi, damarlarımda tatlı tatlı karıncalanan sıcacık bir umut doğurmuşlardı (zavallı biçare ben, umut edecektim ha!). Tutuşturduğu kıvılcımı büyütene, meleklerinki gibi bir elle neşe misali bir şeyin geri dönüşüne yardımcı olana değin saatlerce bırakmadı beni Woodville. Ayrılmasına karşın hâlâ huzurluydum; yıldızlı gökyüzüne, çiy düşmüş toprağa sevgi dolu, mutlu gözlerle iyi geceler diledikten sonra aylardan beri ilk defa rüyalarla dolu bir uykuya daldım tatlı tatlı.

Ne var ki anlık bir rahatlamaydı bu, alışık olduğum hisler geri dönmüştü zira yaşarken ıstırap çekmeye, babamın ölümüne ve onun dehşet verici sebebine tabii bir keder duymaya mahkûmdum ben; muhayyilem de acıyı on misli artırıyordu. Kendimi neden olduğum sapkın aşkla kirlettiğime; lanetlenmiş, tabiat tarafından dışlanmış bir varlık olduğuma inanıyordum. Alnımda ikinci bir Kabil gibi insanlıkla aramdaki engeli gösteren bir işaret olduğunu düşünüyordum. Woodville, çehremde sanki öbür dünyaya aitmişim gibi bir ifade olduğunu söylemişti, o işareti görmüştü demek. Kasvetli bir işaret duruyordu işte, hiçbir sessizliğin doğru düzgün saklayamayacağı o şeyin ruhumda olduğunu duyuruyordu dünyaya. Kader beni insani duygulardan mahrum bırakıp kimsenin sohbet etmeyeceği, kimsenin sevmeyeceği bu canavara dönüştürecektiyse niçin kimse göremesin diye o ölümcül, o uğursuz anda, koyu sislerle sararak dostlarımla aramdaki hakiki karanlığa yerleştirmedi beni? Felaket yüklü koyu bir bulut misali geçerken yalnızca üzerlerine saldığım soğuk rüzgârla fark ederlerdi beni, ben de onlara tüm samimiyetimle fena bir şeyin yakınlarda olduğunu söylerdim. Ardından bu ürkütücü kırda, habis bakışlarımla kimseyi lanetlemeden bir başıma yaşardım. Yazık! Şuna sahiden inanıyorum ki, ölüm ihtimalinin yakınlığı amansız hislerimi hafifletip yumuşatmasaydı, o vakitler yaşadığım gibi, bedenen dinç ancak ruhen ölümcül bir kanserle iliklerime kadar çürümüş bir hâlde, yaşamaya birkaç ay daha devam etseydim, bu dehşet veren fikirler üzerinde dur durak bilmeden düşünseydim delirir, kendimi yaşayan bir maraz addederdim. O dile gelmeyen günahın sebebi olmasaydı bu beden, bu ses, bu biçare hâlim kendi münzevi düşüncelerime bile bu denli korkunç gelir miydi?

Hurafeydi bu. Babamın mukaddes isminin benim için bir lanete dönüştüğünü ilk anladığımda bu denli çılgına dönmemiştim, ancak münzevi yaşamım bende çılgın fikirler uyandırmıştı. Ardından Woodville'i görmüştüm, o dur durak bilmeden itimadımı kazanmaya uğraşmış, ben ise kara hikâyemi anlatmaya hiçbir şekilde cüret edememiştim. Bu utanç veren korku öyle etkilemişti ki beni, sahiden de mimli bir mahlûk, yalnızca ölmeye layık bir parya idim.

12

Bu düşünceler aklımdan hiç çıkmadığına göre Woodville'in sözlerinin tesiri hayli geçici olmuş, diyebilirsiniz; onu acımasızlıkla bir daha suçlamasam da çok geçmeden eskisi gibi mutsuzlaşmıştım. Bu hadisenin akabinde ayrıldık. Annesinin hasta olduğunu haber alıp telaşla ona gitmişti. Bana veda etmeye geldiğinde son bir kez daha kırda birlikte yürüdük. Gelip beni yeniden göreceğine söz vermiş; neşelenmemi, zaman ve metanet, ıstırabımı mağlup edip de ben yeniden topluma karışana dek mutlu düşüncelerle yüreklenmemi söylemişti.

"Vereceğim nasihatlerden en mühimi," demişti, "şuna uymanızdır: Umutsuzluğa düşmeyin. Bu sizin durmadan tökezlediğiniz en tehlikeli boşluk fakat adımlarınızı sağlam atmalı ve umudu kılavuz edinmelisiniz. Umut edin de yaralarınız yarı yarıya iyileşsin, inatla umutsuzluğa kapılırsanız sizin için hiçbir teselli kalmaz. İnanın bana, sevgili arkadaşım, güneş de, toprak da, onların tüm güzellikleri de günün birinde duyacağınız neşeyi bahşedebilirler size. Sevginin dinçleştiren saadeti yüreğinizi yeniden ziyaret edip sizi kedere mahkûm eden büyüyü bozacak; öyle ki, size sıkıntı veren o uzun gecelerde gözlerinizin nasıl kapanabildiğine hayret edeceksiniz. Düşüncemin, size her daim duyduğum sevgimin sizde hüznünüzü yatıştırıp gözyaşlarınızın acısını azaltacak yeterli tesiri uyandırmasını ümit edemem. Ancak umuyorum ki dostluğum hayata olan nefretinizi azaltacak, onu kuşkuyla zedelemekten sakının. Sevgi narin bir ruhtur, hoyrat bir kıskançlıkla kolayca yaralanabilir. Rica ederim, samimiyetimin sarsılmaz sözünü yüreğinizin, ona zarar verebilecek tesadüfi rüzgârların ulaşamayacağı en derin yerlerinde muhafaza

edin. Mizacınız keder yüzünden istikrarsız bir hâl almış; şuurunuzun nizamı ise, korkarım ki, kimi vakitler değersiz sebeplerle alt üst oluyor. Fakat müsaade edin şefkatime ve sevgime olan itimadınız çok daha derinlerde, bu gelip geçici sıkıntılardan uzakta olsun; sevginize dokunmadıktan sonra sizi incitemesinler."

Woodville'in son nasihatlerinden kimileri bunlardı. Dinlerken ağlamış, sevgi dolu bir şekilde veda ettikten sonra son defa görene değin gözlerimle uzaklara kadar izlemiştim fâni avutucumu. Kırın öbür tarafına, yaşadığı kasabaya kadar eşlik etmek için ısrar etmiştim. Ayrıldığında güneş daha yeni yükselmiş, ben de evime yönelmiştim. Eylülün sonlarında geceler soğumaya başlamıştı. Fakat hava dingindi, yürürken hiç de nahoş olmayan hülyalara daldım. Woodville'i minnettarlık ve şefkatle anımsıyor, nedendir bilmem, ayrılığına hiç de hayıflanmıyordum. Büyük bir darbenin ardından tüm değişimler önemsiz geliyordu bana; sevgili babama kavuşmuş bir hâlde, dördümüzün de güzel bir Cennette buluşacağı vakit ne zaman gelecek diye merak ede ede yürüyordum. Dante'nin, Mathilda'nın kıyılarından çiçekler topladığını anlattığı güzel nehir gibi

Güneşin de, ayın da ışınlarını
engelleyen sonsuz gölgenin altında
kopkoyu, esmer akan*

bir nehir hayal ediyor; ardından, kendi kendime Dante'nin yeryüzü Cennetine girişini anlatan o güzel bölümü yineleyip o güzel kıyılarda dolaşırken nurdan bir arabanın uzun zamandır kayıp ailemi bana kavuşturmak üzere indiğini görsem ne güzel olurdu diye düşünüyordum. O ânın hayaliyle oracıkta beklerken etrafta yetişen çiçeklerin ne hoş olduğunu, kendime eğlence olsun diye bir taç yaptığımı, babamın en sevdiği şarkı olan, *sul margine d'un rio*'yu** söylerken durgun havada süzülüp giden sesimin çardağın birinde oturmuş, kavuşma ânımızı bekleyen babama kızının geldiğini duyurduğunu geçirdim aklımdan. Ardından kederin mimi alnımdan

---

* Dante, *Cennet*, 28. kanto, 28-30. dizeler. Çeviren: Rekin Teksoy. *–çn*

** *Bir nehrin yemyeşil kıyısında. –çn*

silinir, ben de onun masum bir sevgiyle tatlı tatlı parıldayan gözlerine bakmak üzere gözlerimi korkusuzca kaldırırdım. O derin gözlerdeki büyülü ifadeyi düşündükçe ağlıyordum fakat hıçkırıklarım bu büyülü manzarayı bozmasın diye için için ağlıyordum.

Kendimi bu hayale öylesine kaptırmıştım ki adımlarıma dikkat etmeden hiçbir çiçeğin açmadığı kasvetli kırlığım için çiçek toplamak üzere sahiden de yorulana değin yürümüş, hayallerimden uyanıp kendime geldiğimde ise nerede olduğumu çıkaramamıştım.

Güneş batmış, bulutların o batarken büründüğü kızıl renk hemen hemen kaybolmuştu. Kır boyunca bir rüzgâr esiyordu, etrafıma baktığımda nerede olduğumu söyleyen hiçbir nesne göremedim. Kaybolmuştum, yolumu bulmaya beyhude uğraşıyordum. Dolandım; çöken karanlık tutabileceğim her yolu seçilmez hâle getirmişti. Nihayet her şey zifirî gecenin derin karanlığıyla örtüldü. Yorgun düşmüştüm, hizmetçimin o geceyi komşu köyde geçireceğini biliyordum, yokluğum kimseyi telaşa vermezdi. Bu yabani yerde tüm yabancılardan uzakta olduğuma göre geceyi bulunduğum yerde geçirmeye karar verdim. Daha fazla yürüyemeyecek kadar bitkindim gerçekten. Hava soğuktu ancak fiziki güçlükleri umursamıyordum, hiçbir mevsim değişikliğinin bitmez tükenmez gezintilerime engel olamadığı iki yıllık inzivam boyunca havaya hayli alışmıştım.

En ufak ışık huzmesinin bile nüfuz edemediği bir karanlıkla çevrili yeşilliğin üzerine yattım – Çıt çıkmıyordu; karanlık gece, hiçbir ağacın, hiçbir çalının barınak sağlayamadığı o çıplak yerde yaşayan yegâne mahlûkları, böcekleri, uykuya yatırmıştı – Havada, duyularımı yatıştıran ancak ruhumu canlandıran harikulade bir sessizlik vardı; zihnim hayalden hayale koşuyor, ebediyeti idrak etmiş görünüyordu. Yüreğimdeki her şey karanlık ama sakindi; ta ki düşüncelerim karman çorman olana ve nihayetinde uykuya karışana kadar.

Uyandığımda yağmur yağıyordu. Çoktan sırılsıklam olmuştum, uzuvlarım kaskatı kesilmişti, başım gecenin soğuğuyla dönüyordu. İçe işleyen, çiseleyen bir sağanak yağıyordu. Islak saçlarım boynuma yapışıp yüzümü kapattıkça gözlerimin önüne düşen uzun bukleleri parmaklarımla ayıracak kuvveti zor buluyordum. Karanlık hayli da-

ğılmıştı, bulutların seyrek olduğu doğuda ise tek tük boz bulutların ardından ay görünüyordu.

"Gerideydi ay, dolunay zamanıydı
Yine de hem küçük hem cansızdı."*

Varlığı umut veriyordu bana, onun vasıtasıyla evimi bulabilirdim. Ne var ki hâlsizdim, eve aheste adımlarımı sürüye sürüye, devam edemeyip sık sık ıslak toprakta dinlene dinlene varıncaya dek epey saat geçmişti.

Bu geceyi bilhassa anlatıyorum zira trajedimin son sahnesini hızlandırmıştı, aksi hâlde bitkin bir kederle dolu uzun yıllar boyunca tesirini yitirecekti. Vardığımda epey hastaydım, üzerime yapışmış ıslak kıyafetlerimi çıkaramamıştım. Hizmetçim sabahleyin döndüğünde beni neredeyse cansız bir hâlde bulmuş; yüksek ateşle odamın zemininde yatıyormuşum.

Uzun süredir hastaydım, ateşin acil tehlikesinden kurtulur kurtulmaz ani bir veremin tüm belirtileri kendini göstermişti. Bunu bir müddet fark edememiş, aşırı hâlsizliğimin ateşin neticesi olduğunu düşünmüştüm. Fakat kuvvetim gittikçe azalıyordu, kış geldiğinde öksürüğe yakalandım; çökmüş avurtlarım renkleri atmadan evvel ateşten alev alev yanmışlardı. Belirtileri birer birer anlamaya başlamıştım, bir vakitler hayli arzuladığım ânın varmak üzere olduğuna, öldüğüme emin oldum. Şöminemin yanı başında oturuyordum, ateşlendiğimden beri bana bakan doktorum az önce gitmişti. Reçetesini inceledim, içindeki en mühim ilaç yüksük otuydu. "Evet," dedim, "şimdi anlıyorum. Kendimi bunca zamandır kandırmış olmam tuhaf. Masum bir şekilde öleceğim, üstelik afyonun vaat ettiğinden bile daha güzel olacak."

Ayağa kalkıp usulca pencereye gittim; geniş kırlık buzlu, berrak havadaki pırıl pırıl güneşin huzmeleriyle parlayan kar tarafından örtülmüştü; birkaç kuş penceremin altındaki kırıntıları gagalıyordu. Dingin bir keyifle gülümsedim, alışkanlık dolayısıyla sanki onları sözcüklere dökmüşüm gibi silsileler hâlinde durmadan birleşen düşüncelerimde karşımdaki manzaraya şöyle seslendim:

* Samuel Taylor Coleridge'ın "Christabel"inden. —*çn*

"Selam sana, güzel Güneş, soğuk ve güzel, beyaz Toprak! Muhtemelen seni bir daha yeşillerle örtülü göremeyeceğim ve önümüzdeki baharın güzel çiçekleri mezarımda açacak. Seni terk etmek üzereyim; daima tuhaf hayaller ve fikirlerle meşgul olan, sana ait olmayan bu canlı ruh çok geçmeden öbür diyarlara göçecek; bu bir deri bir kemik beden ise senin hissiz bağrında istirahat edecek

"'Dünyanın günlük seyrinde kayalarla,
Taşlarla ve ağaçlarla yuvarlanıp giderek.'*

"Ben ölüp gittiğimde her şey Tabiat Anamız olan senin için aynı olacak. Seni sevdim, kuytuluklarını mutluluk günlerimde de ıstırap günlerimde de muhayyilemin müthiş hayalleriyle doldurdum. Ormanlarda, göllerde, sevdiğim dağlarda binlerce hatıram var; ya sen, ah, Güneş! Gülümsedin ve yalnız benim ruhumda hayat bulan, benimle de ölecek pek çok hayali verdin bana. Senin için hissettiklerim, seni tuhaf şekilde, sık sık çirkinleştirmiş bütün o hayallerim benimle ölecek olsa da kuytulukların, güzel toprakların, ağaçların, suların, kâh rüzgârlarınla taşınarak kâh ayın bakışı altında sakin sakin var olmaya devam edecek. Başka zihinlerde başka hayaller aksettirmeye devam edeceksin; akseden suretin sana bakanların yürekleri gibi değişken, çeşit çeşit olsa da daima aynı kalacaksın. Suretine gözü gibi bakan bu kırılgan aynalardan biri parçalanıp tuzla buz olmak üzere. Ne var ki bereketli Tabiat yenisini yaratacak, sen de benim mahvımla hiçbir şey kaybetmeyeceksin.

"Sen hep aynı olacaksın. O hâlde yok olmak üzere olan, senden sevinç içinde fakat sevgi dolu son bir minnettarlık ifadesiyle ayrılacak bu fâni gölgenin müteşekkir vedasını kabul et. Elveda gökyüzü, kırlar ve ormanlar; üzerinde yetişen güzel çiçekler; dağların ve nehirlerin; kuzeyin ılık havası ve kuvvetli rüzgârı; hepinize son kez elveda! Artık gözyaşı dökmeyeceğim, ne de olsa vazifem hemen hemen bitti; uzun süren, külfetli ıstırabımın mükâfatını almak üzereyim. Ben seni nasıl kutsuyorsam sen de çocuğunu ölümde bile kutsa ve sakin mezarımda huzur içinde uyumama müsaade et."

Ölümün yakınlarda olduğunu hissediyorum ve sakinim. Artık

* William Wordsworth'un "A slumber did my spirit seal"ından. —*çn*

umutsuzluk içinde değilim, etrafıma uysal bir şefkatle bakıyorum. Takatimin kesilişini seyretmek, kendi kendime sonbaharın kızıl yapraklarını bir daha göremeyeceğimi, o vakit gelmeden babamla olacağımı her geçen gün tekrar edip durmak güzel. Woodville'in yanımda olmamasından memnunum, zira muhtemelen kedere kapılırdı; ben ise yaşamımın bu son sahnesinde yalnız tebessüm görmek istiyorum. Ona son yazdığımda hastalığımdan söz ettim ancak bana gelmeyi vazife bilmesinden korkarak ölümcül olabileceğini söylemedim çünkü dostluğun gözyaşlarının, zihnimin kutlu huzurunu bozmasından korkuyorum. Öldükten sonra meydana gelecek tüm teferruatları yoluna koymaktan keyif alıyorum. Doğrusunu söylemek gerekirse ölüme âşığım; hiçbir genç kız gelinliğini düşünürken benim uzuvlarımın kefenle sarılı olduğunu düşünürken duyduğum haz kadar haz duymamıştır: Ne de olsa bu değil mi gelinliğim? Yalnız o beni babama kavuşturacak; ebedi, ruhsal bir birliktelikteyken bir daha hiç ayrılmayacağız.

Tabiatın bu son çürüyüşünde hissettiğim nihai değişimlerin üzerinde durmayacağım. Süratli ancak acısız: Tuhaf bir haz duyuyorum bundan. Yıllardan beri beni ziyaret eden ilk huzur dolu günler bunlar. Bedbaht yüreğimi acı gözyaşlarıyla, çılgın yakınmalarla yormuyorum artık; ıstırabım ve biçareliğim için güneşe de, toprağa da, havaya da sitem etmiyorum. Benim için dünyanın en güzel ve en acı hayatı olmuş bir hayatın son saatlerini bekliyorum dingin bir ümitle. Yaşamdan zevk almadan ölmüyorum; on altı yıl boyunca mutluydum, babamın dönüşünün ilk ayları boyunca asırlar süren mutluluğu tatmıştım. Şimdi ise ıstırapla yaşlandım, adımlarım o yaştaki insanların adımları gibi dermansız; yaşamak için yetersiz ve hırçın bir hâle geldim. Dünya üzerinde bu şekilde yirmi yıldan biraz daha fazla yaşadıktan sonra, ömürlerinin tabii sonuna yaklaşan pek çok kimseden daha münasibim dar kabrime.

Kısa ömrümden farklı sahneleri getiriyorum hatırıma tekrar tekrar. Dünya bir sahne ise ve ben de orada bir oyuncu isem benim rolüm tuhaf ve, yazık ki, trajik oldu. Neredeyse bebekliğimden bu yana çocukların genellikle gördükleri tüm sevgi ifadelerinden yok-

sun kaldım; bütünüyle bir başıma bırakılmıştım, neredeyse doğadışı diyebileceğim şeylerden keyif alıyordum zira gerçekler değil hayaller idi bunlar. Dünya benim için büyülü bir fanustu; ben ise seyirci idim, dinleyici idim fakat oyuncu değildim. Ama arkasından mevcudiyetimin coşkulu ve diriltici çağı geldi: Babam döndü, ben de sıcacık sevgimi bir insanın yüreğine akıttım. Yeni bir güneş, yeni bir toprak yaratılmıştı benim için; var oluşun suları "Sevinç! Sevinç!" diye köpürüyordu ancak, heyhat, keder doluydu! Saadetim, dağın birinden geçen bir güneş huzmesinin onun açıklıklarını, ormanlarını meydana çıkarıp geride karanlık ve boşluk bırakarak ayrılmasından daha çabuk olmuştu. Mutluluğum çılgınlık ve ıstırap tarafından takip edilmiş, yeisle son bulmuştu.

Ömrümün şu an kâğıda yazmakta olduğum piyesi buydu işte. Üç aydır bu vazifeyle meşgulüm. Istırabın hatıraları ağlatıyor, mutluluğun hatıraları ise o neşenin parlak bir gölgesi olan sıcacık bir kızıllığa sebep oluyor. Gözyaşlarım yeni kurudu, yanaklarımdaki kızıllık soldu. Size edeceğim birkaç veda sözcüğüyle eserimi bitiriyorum, Woodville, oynayacağım son rol bu.

Elveda, yaşayan yegâne arkadaşım; siz beni yaşama bağlayan yegâne bağsınız, ben de o bağı koparıyorum artık. Sizden ayrılmak bana acı vermiyor, size de vermesin. Beni bu dünyadan biri gibi görmekten ziyade bir kefaret karşılığında Gölgeler Âleminden gönderilmiş, yeryüzünde ağlayarak ve memleketine dönmeye can atarak birkaç gün geçirmiş bir mahlûk olarak gördünüz. Gözyaşı dökeceksiniz ancak şefkat gözyaşları olacak bunlar. Üzüntünüzü azaltacağını bilsem gülümsemenizi, göğüs gerdiğimi gördüğünüz ıstıraptan kurtulduğum için beni tebrik etmenizi söylerdim size. Derdim ki: "Woodville, arkadaşınız adına sevinin; şu an muzaffer ve ziyadesiyle mutluyum." Ancak bu sözlere bir baktım da yaşayanlara verilecek teselli olmayabilir bunlar. Onlar kendi kederlerine ağlıyorlar, yitirdikleri kimselerinkine değil. Hayır, anım hatırına birkaç saf gözyaşı dökün. Mezarımı ziyaret edecek olursanız da oradan bir çiçek koparıp kalbinize koyun çünkü hatıramın saklanacağı yegâne mezar kalbinizdir.

Ölümüm süratle yaklaşıyor; sizse ruhumun uçup yok olmasını izlemek için yanımda değilsiniz. Hayıflanmayın, ölüm yaşayanlar için dehşet verici bir şeydir. Yüreği temizleyeceği yerde inciten sıkıntılardan biridir o, çünkü öyle keskin bir acıdır ki duyguları katılaştırıp köreltir. Babamın peşinden okyanusa doğru gidip de cansız bedenini bulduğum vakit dehşet verici bir vakitti; ancak yine de, kendi iyiliğim için duyularının teker teker kaybolup nabzının zayıflayışını gözümü kırpmadan, sanki canını izlememle alıyormuşum gibi seyretmeyi tercih ederdim. Uzuvlarındaki dirliği seyredip çok geçmeden o dirliğin orayı terk edeceğini bilmeyi, dudaklarından çıkan sıcak nefesi seyredip çok geçmeden o nefesin soğuyacağını bilmeyi... Bu ürkütücü resmi daha fazla çizmeyeceğim; siz vaktiyle bu işkenceye katlandınız, ben ise katlanmadım. Hatırası kimi vakitler yüreğinizi acı bir umutsuzlukla dolduruyor, aksi hâlde hisleriniz belli belirsiz bir kedere dönüşmüş olurdu.

İşte, günbegün güçten düşüyorum; hayat, yağı tükenmek üzere olan bir kandil misali titreşiyor harap olmuş bedenimde. Mayısın güzel güneşine bakıyorum. Dört yıl evvel mayısta görmüştüm sevgili babamı ilk defa; ahmaklığım sevmeye mahkûm olduğum yegâne şeyi üç yıl önce mayısta mahvetmişti. Mayıs yine geldi ve ben ölüyorum. Üç gün önce kavuşmamızın ve, yazık ki, ebedi ayrılışımızın yıl dönümüydü. Yıpratan duygularla geçen bir günün ardından tabiatı bir kez daha seyretmeye götürttüm kendimi. Evimden birkaç kilometre uzakta bulunan çayırlara taşıttım; otlar biçiliyordu, tarlalarda saman kokusu vardı, tüm dünya diri, sakinleri de mutlu görünüyordu. Akşam çökerken güneşin batışını seyrettim. Üç yıl önce o gün, o saat, kayın ormanının yaprakları ve dalları arasında parlıyor, huzmeleri o vakitler son kez görmekte olduğum babamın çehresinde kıpraşıyordu. Kutsal küre, bulutları alışılmadık bir pırıltıyla yaldızlayarak battı ufukta; arayıp durduğum babamın var olmadığı bir dünyada gözden kayboldu, var olmadığı bir dünyaya doğru ilerledi. Niçin için için ağlıyorum böyle? Niçin yüreğim onu "sular denizi nasıl dolduruyorsa"* öyle dolduran bu acı ıstıraptan kurtarmak için

* Kitabı Mukaddes, Habakkuk 2:14. *—çn*

beyhude bir çabayla iç geçiriyor. Onun olmadığı bu dünyadan gidiyorum, çok geçmeden bir başkasında kavuşacağım ona.

Elveda, Woodville, yakında mezarımda otlar yeşerecek, menekşeler açacak. Benim umudum da beklentim de *orada*, sizinkiler ise bu dünyada; dilerim gerçekleşirler.

EK

Hayaller Âlemi

1

Beni ıstıraba & ümitsizliğe gark eden talihsizlik Roma'da – Dünyanın Kraliçesi'nde vuku bulmuştu– – Parlak güneş ve koyu mavi gökyüzü bunaltıcıydı ancak hiçbir şey İnsanoğlunun sesi kadar nefret uyandırmıyordu – Tiber'in tenha kıyılarında gezinmeyi & siroko estiğinde St. Peters ile Roma'daki pek çok kümbetin üzerinden geçen süratli bulutları seyretmeyi çok seviyordum ya da hava güneşliyse bakışlarımı gökyüzünün yaşlı gözlerimle bakamayacağım kadar parlak & göz kamaştırıcı aydınlığından ayırıp mutluluğun ayrılış hızı kadar süratli, bulanık rengi keder kadar kasvetli olan nehre çeviriyordum –

Uyuyor muydum yoksa zihnim keşmekeş içinde, gözlerimde hiç dinmeyen yaşlarla yerde oturarak geçirdiğim o uzun saatlerden birinde miydi bilmiyorum & şimdiye dek hep taptığım, hayranlığıma, zihnimi onu mahveden korkunç hatıralardan uzaklaştırarak karşılık veren güzel bir peri geldi ziyaretime burada. Bu oyunbaz peri kara kanatlarla belirerek numara yapmıştı ilkin & kasvetli çehresi ıstıraplarımı artırmaktan zevk alıyormuş gibi görünüyor – ufak umutlar baş gösterdikçe onları benden alıyor & yerlerine büyülü ellerinin altında eli kulağında ve kaçınılmaz görünen devasa korkular veriyordu – bazen beni deliliğin eşiğindeyken acımasızca terk ediyor, teselli etmeden, kurşun gibi ağır bir uyku bırakıyordu bana – bazen de hoş düşüncelerle en korkunç olanları kurnazca birbirine bağlıyor & ben daha farkına varamadan beyhude ama teselli edici umutlar seriyordu önüme– –

Adı söylediğine göre Hayal olan bu güzel peri – teselli edici ruh hâllerinden biriyle geldi bir gün bana – ruh hâline göre renkli görü-

nen kanatları parlamıyordu ancak kekliklerinki gibi güzeldi & sönmez bir ateşle daima yanan şirin gözleri gölgelenmiş & baygın göz kapakları ve kenarlarındaki uzun, siyah kirpikleriyle yumuşamıştı – Şöyle hitap etti bana – Sevdiklerinin kaybına yas tutuyorsun. Onlar ebediyen gittiler, gücüm muazzam olduğu hâlde onları sana getiremem – asamı üzerinde bir sallasam yanaklarını yalayan bu ılık havada onların müşfik ruhlarını hissettiğini zanneder, rüzgârın & suların uzaklardan gelen seslerini, onların sana yaşadıklarına sevinmeni söyleyen sesleri sanırsın – Kederini geçirmez ancak şu an gözlerinden boşanmakta olan elem & ümitsizlik dolu yaşlardan daha tatlı gözyaşları dökersin – Bunu yapabilirim & ayrıca seni henüz gitmediğin, güzelliğiyle sıkıntılı zamanları geçiren sihirli diyarımdaki pek çok yeri görmeye de götürebilirim – Buyruğumun altında pek çok güzel yer var; kadim zamanların şairleri buraları ziyaret etmiş, hikâyeleri dünyaya ilham olmuş o manzaraları görmüştür – Dehşet verici kayalıklarda, güzel çayırlarda gelecekteki müritlerim için tuttuğum, güzel, heybetli kimselerin yaşadığı pek çok yer var hâlâ – seni daha evvel amansız korkusu uykuları kaçıran o yerlerden birine götürmüştüm fakat daha hoş suretlere ihtiyacın var şimdi. Yeni bir yer göstereceğime söz vermesem de seni müritlerim tarafından sık sık ziyaret edilen bir yere götüreceğim, sen de seni memnun etmeseler bile hiç değilse yatıştıran yeni bir topluluk görmüş olacaksın – Beni izle –

Heyhat! diye yanıtladım – Ne zaman sözüne itaatte yavaş kaldığımı gördün – kimi vakitler çağırdım seni & gelmedin – fakat ben ne zaman senin ufacık bir işaretini bile izlemezlik yaptım, ne zaman gönülsüz gönülsüz kovulana dek senin dünyanda seninle yaşamak uğruna kendi dünyamızdaki mutluluktan da kederden de vazgeçmedim – Fakat kederin içimi sıkan ağırlığı, canlı & hızlı adımlarını izlemem için gerekli olan hafifliği alıyor benden – Biri görse, süratli hareketlerin yolumun orta yerinde çöküp kalmama sebep oluyormuş da sen de Cennet Diyarına beni burada, karanlıkta bırakıp gidiyormuşsun sanır.

Nankör, diye karşılık verdi Peri. Sana destek olup seni teselli

edeceğimi, kanatlarımın ağır adımlarına yardım edeceğini, onlara önünü kapayan sisleri dağıtmasını buyuracağımı – Seni, seni rahatsız eden kahkahaları işitmeyeceğin, gözlerini kamaştıran güneşi görmeyeceğin bir yere götüreceğimi – Cennet bahçelerinin en karanlık yollarından birini seçeceğimizi söylemedim mi sana –

Cennet bahçeleri mi – diye haykırdım birdenbire – görecek miyim o hâlde? Nefesim kesildi & öğrenmeye can attığım şeyi soramadım – Cana yakın peri ciddiyetle karşılık verdi – Sana yaslarını tuttuğun kişileri göremeyeceğini söyledim – Gitmeliyim – beni izle aksi takdirde seni gözyaşlarını dindiren peri tarafından terk edilmiş bir hâlde ağlarken bırakacağım –

Git – diye yanıtladım, peşinden gelemem – Ancak burada oturup yas tutabilir – sonsuza dek yok olmuş kişilerin hasretini çekip yalnızca onlarla alakalı şeyleri dinleyebilirim ben –

Feryat edip güneşin ebedi bir karanlıkla sönmesini dileyerek ağlar – havayı, suları, her şeyi – katıksız, dermansız ıstırabıma sebep olan tüm kâinatı suçlar bir hâlde terk etti beni Hayal – Yeniden gelmiş, her geldiğinde beni peşinden gitmem için kandırmaya çalışmıştı fakat onun peşinden gitmek hatıraları her şeyim olan o sevdiğim insanları düşünmeyi bir müddet bırakmak demekti; işkencem olsalar da gidemezdim – Benimle kal diye feryat ettim, amansız düşüncelerimi daha güzel renklerle örtmeme yardım et, yalan da olsa umut ver bana, bir daha gelmeyecek olsalar da bir vakitler yaşayanların suretlerini ver – dikkatimi dağıtamam, ey zalim peri, beni bırakıp gidiyor musun, tüm mutluluğum gidişinle yok oluyor ancak peşinden gelemem –

Perinin beni terk ettiği zaman, bu mücadelelerden bir gün sonra, duyduğum ıstırabı dağıtmak üzere nehrin kıyısında dolaşmaktaydım ki yorgunluktan bitap düştüm – gözlerim gözyaşlarıyla ağırlaşmıştı – Ağaçların gölgesi altına uzandım & uykuya daldım – Hayli uyumuşum, uyandığımda nerede olduğumu bilmiyordum – Ne nehri ne de uzaktaki şehri görüyordum – ancak söğütlerin gölgelediği, çiçeklenmiş mersinlerin çevrelediği hoş bir pınarın yanında yatıyordum – Yakınlarda gökyüzü sarmal çamlarla ve servilerle de-

lip geçilmiş gibi görünüyordu, zemin ufak yosunlarla, hoş kokulu çalılarla örtülmüştü – gökyüzü maviydi ancak Roma'daki gibi göz kamaştırmıyordu; dört bir yanımda uzun uzun kümeler – aralarına çimenlerin karıştığı ağaç hevenkleri ve usul usul akan nehirler vardı – Neredeyim ben, diye haykırdım – etrafıma bakarken Hayal'i gördüm – Gülümsüyordu, o gülümsedikçe bu efsunlu manzara daha da güzel göründü – pınarda gökkuşakları kıpraşıyor, ayaklarımızın dibindeki çalı çiçekleri çiyle daha yeni dirilmiş gibi görünüyordu – uyurken yakaladım seni, dedi – kısa bir süreliğine de esirim olarak alıkoyacağım – Bu huzurlu Bahçelerin bazı sakinleriyle tanıştıracağım seni – Fakat taşkın mutluluğu senin şiddetli ıstırabınla nahoş bir tezat oluşturacak kimselerle değil, buradaki başlıca gailesi bilgi ve fazilet edinmek olan kimselerle – veyahut dertten, acıdan kaçıp da mutluluğa tam manasıyla kavuşamamış kimselerle – Cennet Bahçelerinin bu yanı, eskiden senin dünyanda tahsil edip çalışarak âlim ve faziletli olmak isteyen, burada da aynı gaye için tefekkür ederek emek harcayan kimselere adanmıştır – Nihai menzillerini hâlâ bilmiyorlar ancak dünyada yalnızca birkaç insanın akıl edebildiği şeyi, şimdiki ve bundan sonraki mutluluklarının düşünsel ilerlemelerine bağlı olduğunu çok iyi biliyorlar – Sadece bu âlemin usullerini çalışmakla kalmayıp kendi zihinlerini de derinlemesine araştırıyor, buluşup Atinalı filozofların düşünmeyi çok sevdikleri o heybetli meseleler hakkında sohbet etmekten de çok hoşlanıyorlar – Tutkularını, dışarıya vurmadan, derin hislerle galeyana getirdikleri için hayatlarının tekdüze ve sıkıcı olduğunu zannedebilirsin – Fakat bu âlimler her şeyde bir ilim, her güzel renkte yahut suretteonları aşka getirecek bir fikir bulmak eğilimindedirler – Üstelik buraya varana kadar nice yılları tükenir gider – Dar havsalalarını yıkma ve bilgi isteğindeki bir kimse dünyanızdan kaçtığında onu karşılayıp gözlerini kainatın gizemlerine açmak üzere pek çok ruh bekler – Nice asırlar bu yolculuklarla geçip gittikten sonra bilgilerini özümsemek, zihinlerini körükleyen düşünceler ve hayallerle daha da âlim bir hâle gelmek amacıyla buraya çekilirler – Sınama süreci başarıyla bittiğinde ise âdeta muazzam bir âlim hâline gelmiş

kimselere münasip başka âlemlere yerleşmek üzere bu bahçeyi terk ederler – Fakat bu dünyayı ne sen kavrayabilirsin ne de ben sana öğretebilirim – burada göreceğin ruhlardan bazıları tabiatın gizemlerini henüz bilmiyorlar – Derdin ve tasanın dünyada yiyip bitirdiği, yürekleri erdemli olsa da ıstırap yüzünden bilgiden mahrum kalmış kimseler onlar – İtidallerini kazanıp âlim dostlarıyla sohbet ederek bilgiye susamak üzere vakit geçiriyorlar burada – Emniyet içinde sevdiklerini yeniden görmeyi umuyor, sevdiklerini onlardan ayıran yegâne şeyin cehalet olduğunu biliyorlar. Dünyandaki iyiliğin ve adaletin güzelliğinden haberi olmayanlara gelince, onlar başka bir yere yerleştiriliyorlar; kimileri kötü ruhlar tarafından alınıyor, iyi ruhlar tarafından nafile yere aranıyorlar. Ancak günahkârları ıslah etmekten memnuniyet duyan, alabildiği herkesi alıyor; onlara ceza vermeyip sevginin faziletini kazandıracak, onları bilgi sevgisi edinecekleri bu bahçelere münasip hâle gelene dek çalıştırıp onlara yol gösterecek yardımcılarına teslim ediyor bu kimseleri.

Hayal konuşurken çeşit çeşit topluluğun bahçelerde gezindiğini, kâh tefekkür içinde kâh sohbet ederek çimenlik yerde oturduğunu gördüm; bir kısmı hep birlikte oturduğum pınara doğru geliyordu – Onlar yaklaştıkça esas suretin aşağı yukarı kırk yaşlarında bir kadına ait olduğunu fark ettim; gözleri derin bir ateşle yanıyor, yüzündeki her bir çizgi coşku ve hikmet saçıyordu – Şiir, özene bezene yaratılmış dudaklarına kurulmuş gibiydi sanki, genç bir havaya sahip olmasa da uzuvlarının her hareketi tarifsiz ölçüde zarifti – siyah saçları başının etrafında bukle bukle toplanmış, alnı bir şeritle çevrelenmişti – kıyafeti bel kısmından geniş bir kuşakla ve sol omzuna düşen bir örtüyle bağlanmış o sade elbiselerdendi. Tüm gözler onun o içindeki zekâyla ışıldayan dokunaklı çehresine dönmüş; etrafı ağzından dökülen sözlere, ilham alabilmek için kâh hevesli bir merakla, kâh sağlam bir dikkatle asılacakmış gibi duran her iki cinsiyetten pek çok gençle sarılmıştı – Gidiyorum, dedi Hayal, ancak ruhumu seninle bırakıyorum, onsuz bu manzara silinir gider – Seni iyi arkadaşların yanında bırakıyorum – Gözleri gökyüzündeki en güzel gezegenleri andıran, tüm bakışları üzerine çeken

şu kadın Sokrates'in öğretmeni, Kâhin Diotima'dır – Etrafındakiler ise dünyadan kaçmış olanlar, orada bilgiyi arayayım derken ya düşüncesizlik etmişler ya da kabahat işlemişler. Diotima onları her insanın günün birinde kainatta yapacağı o yolculuğa hazır olmaları için hakikate ve hikmete götürüyor – elveda –

İşte şimdi – müsamahanıza sığınmalıyım, kibar okur – Diotima'nın laflarını, onun eşsiz irfanını & mukaddes sözlerini yazamayacak kadar mecalsiz bir varlığım ben. Yineleyeceklerim ay ışığındaki bir ağacın belli belirsiz bir gölgesi olacaktır – biçiminin bir kısmı korunsa da içlerinde hayat olmayacaktır – Fâniler içinde bile yalnızca Plato, Diotima'nın görüşlerini yazabilmiş; hâliyle başka çarem olmadığından onun sözleri üzerinde öğrencilerininki kadar çok durmayacağım zira onların sözleri, daha dünyevi oldukları için, fâni dudaklar tarafından daha iyi aktarılabilirler.

Diotima pınara varıp kıyısındaki yosunlu bir tümseğe oturdu, öğrencileri de onun yanındaki otların üzerine yerleştiler – Hemen aşağısında oturan beni fark etmeden dinleyicilerinden herhangi birine hitap ederek konuşmasına devam etti – sözlerini tekrarlamadan evvel bunlardan Diotima'nın bilhassa etkilemek istediği başlıca kişileri tarif edeceğim – Biri yirmi üç yaşlarında, muhteşem bir güzelliğe sahip bir kadındı; altın rengi saçları lüleler hâlinde omuzlarına dökülüyordu – Ela gözleri ağır göz kapaklarıyla örtülüyor, aralık dudakları duyarlılıkla nefes alıp veriyor gibiydi – Ne var ki düşünceli & mutsuz görünüyordu – yanakları solgundu, sanki ıstırap çekmeye alışmıştı, dinlediği dersler bugüne değin dinlediği yegâne hikmetli sözlerdi sanki – Yanındaki delikanlının görünümü çok daha farklıydı – bedeni âdeta bir gölge misali bir deri bir kemikti – çehresi yakışıklı olmasına karşın zayıf ve bitkindi – gözleri çürük bir simaya can verir gibi parlıyordu sanki – alnı genişti ancak bakışlarında, hikmet arıyor olsa da, kendini beyhude kurtarmaya çalıştığı esrarengiz bir labirentte kaybolduğunu söyleyen bir kuşku ve tereddüt vardı – Diotima konuşurken delikanlının rengi atıp ani değişimlerle geri geliyor, yüzündeki esnek kaslar zihnindeki her fikri dışa vuruyordu – Hayattayken çok çalışmış ancak çelimsiz bedeni

safi hayat meşgalesinin ağırlığıyla çökmüş birine benziyordu – içinde olağandışı bir kuvvetle yanan bir zekâ kıvılcımı vardı, gelgelelim yaşam kıvılcımı sönmek üzereydi – Şimdilik bu topluluktan başka birini tarif etmeyecek, derin bir dikkatle Diotima'nın sözlerinden bazılarını getirmeye çalışacağım aklıma – alev gibi sözlerdi ancak izleri hatırıma belli belirsiz kazınmış –

İyileri tartmak, onları kötülerden ayırmak için, dedi Diotima konuşmasını sürdürerek, adil bir el gerekir – İyiler ve kötüler dünyada içinden çıkılmayacak şekilde birbirine girmiştir, şayet kötü görünen bir şeyi def edecek olursanız nice faydalı vesile yahut netice ona sarılıp çabanızla alay edecektir – Dünyada olduğum vakitler gecenin sessizliğinde ıssız bir köyde dolaşır, yıldızları, ayın güzel adalarla dolu denize vuran asude ışığını seyreder – yanaklarımı yalayan ılık meltemi, onun bana telkin ettiği sevgi dolu sözleri hissederdim – İşte o vakit zihnim hayal meyal gördüğüm – hissettiğim – bu manzaraya ruhani manada karışmak üzere kendisini dünyaya mahkûm eden bedenden neredeyse kurtulurdu – Ah dünya, ne kadar güzelsin! diye haykırırdım ardından – Ey, görkemli kainat bak şu kuluna! – her şeyi saran, ruhumu kanatlandırıp yükselten güzelliğin, sevginin ruhu, nasıl can veriyorsun ışığa & rüzgâra! – Engin & esrarengiz ruh, hayranlığımı ifade edecek sözcükleri ver bana, zihnim süratle gidiyor ancak güzelliğini dille anlatamıyorum! Sükûnet, bülbüllerin şarkıları, sessiz sedasız uçan bir kuşun anlık görüntüsü – hepsi seninle hayat buluyor, uçsuz bucaksız gök dünyalarla dolup taşıyor! – Rüzgârlar uğuldayıp denizi yarsa, dehşet veren yıldırımlar tepeme düşse bile hissettiğim mukaddes korkuda sevgi de vardı – güzelliğin haşmeti beni derinden etkilemişti – Güzel bir çehre gördüğümde de – kutsal bir müzik yahut kullarından birinin dudaklarından dökülen ulvi hikmetin sözlerini işittiğimde de hissediyordum bunu – sevimli bir hayvan, hatta ağaçların ve cansız nesnelerin zarif salınımı bile içimde sevginin ve güzelliğin o derin hissini uyandırıyordu; bir yandan canlandıran bir yandan da bu manzaranın nedenini ve can verenini arama isteği veren fakat yine de derinliğiyle beni sanki araştırmalarımın çaresini bulmuşum, sanki bu büyük bütünün bir

parçası olduğumu hissederek kainatın hakikatine ve sırrına ermişim gibi tatmin eden bir histi bu – Ancak odama çekildiğimde kötülüğün ağırlığının dünyada beni zorladığı çeşit çeşit hareket ve eylem üzerine çalışıp kafa yoruyordum – Kainatı düşündüğümde birbirine bağlı ebedi bir kötülük zinciri görüyordum – denizdeki çoğu şeyi yutup mahveden büyük balinalar ile onlarla beslenip onlara işkence eden daha küçük balıklardan – avına eziyet etmekten zevk alan kedilere değin tüm kainatın acıyla dolu olduğunu görüyordum – her mahlûk bir diğerinin acısıyla var oluyor gibiydi; hayat dolu dünyanın düsturu ölüm & kargaşadır – ve bir de İnsanoğlu – Dünyanın en uygar yeri olan Atina'da bile ne zalim duygular vardı – kıskançlık, fesat – gördüğüm en muhteşem ve en güzel şeyleri hor gören, dinmez bir arzu – ve bu muhteşem varlıkların diyarında insanoğlunun birbirlerini avlayan yaban hayvanlarının bile çok aşağısında, başkalarının düşüşünden mutluluk duyar olduğunu gördüm – ellerinde bükülü boyunlar, bir biçareye çevirdikleri gaddar gözlerle, şayet mümkün olabiliyorsa bu, sefil tutkularına onlardan daha fazla köle olmuşlardı – Bunların uygarlığın neticeleri olduğunu söyleyip yüzümü vahşi dünyaya döndüğümde ise hiçbir soylu hisle telafi edilmemiş bir cehalet – katıksız bir hayvan, güce olan kıt sevgiyle karışmış bir yaşam sevgisi ve yıkıma olan canice bir tutku bulmuştum – kendi hisleriyle, soylu her şeyden, İnsanlıktan bile yoksun bencil tutkularıyla yaşayan bir mahlûk görmüştüm –

İçimde yandığını hissettiğim, insanoğlunun sahip olduğu türlü türlü melekeyle avunmaya kalktığımda ise mutluluğumu ve kıvancımı meydana getiren sevgi ve güzellik ruhunun hurafeye dönüştüğünü, salt güzel meyveler verecek olan tabii büyümesinin durduğunu fark ettim – zulüm – tahammülsüzlük – zorbalık kazınmıştı gövdesine ve oradan da buna layık meyveler çıkıyordu – Dostlarımla muhatap olduğumda duyduklarım sevginin ve faziletin yahut bencilliğin & ahlaksızlığın sesleriydi, ıstırap da hâlâ eşlik ediyordu buna; insanoğlunun gözyaşları engin bir deniz meydana getirmiş, iç çekmeleriyle durmadan dalgalanıyor, tebessümleriyle nadiren aydınlanıyordu – Resmin bu şekilde yalnızca bir açısını ele alıp hik-

meti manzaradan uzak tutmak kainatın, dünyada görüldüğü şekliyle, tastamam bir tasviridir.

Ancak dünyadaki iyiliği & kötülüğü kıyaslayıp onları iki ayrı kaideye ayırmak istediğimde bunların hiç ayrılmamacasına iç içe geçmiş olduklarını fark ederek bir kez daha hayrete & kuşkuya düştüm – Dünyanın kusurlu bir oluşum olduğunu, Yaratıcı üzerinde çalışmak için yetersiz gereçlere sahip olmanın onun nizamındaki kötü meseleleri yalnızca örtbas ettiğini düşünebilirdim; ne var ki pek çok yerde, bilhassa da insanoğlunun zihninde, beni hayrete düşüren sebepsiz bir habislik, fenalıktan duyulan bir haz, sırf kötülük yapmış olmak için kötülük yapma sevgisi gördüm – çoğunluğun tarafını tutmayı – kalabalığın alçakgönüllü fazileti bırakıp günahkârlığı seçmesine alçakça alkış tutmayı gördüm ve içim ıstırap veren hislerle doldu. Tefekkür, ardı arkası kesilmeyen ıstırap dolu düşünceler kuşkularımı artırıyordu yalnızca – Ufacık bir kötülüğü bile lütufkâr bir Tanrı'ya yakıştırma günahını işleyemezdim – O hâlde bu kâinatı kime yakıştıracaktım? En tepedeki iki kaideye mi? Onlar kesinlikle bağımsızdı zira ne iyi ruhlar kötülerin varlığına müsaade edebilirdi ne de kötü ruhlar iyilerin varlığına – Akla yatkın bir izah getiremediğim bu kuşkulardan yorulmuştum – Yaratır yaratmaz yok ettiğim açıklamalardan bıkmış bir hâlde güneşin akkor denizde batarken yarattığı güzel manzarayı izliyordum bir akşam İmittos'un tepesinde – Atina'ya doğru baktım ve içimden haykırdım – ey insanoğlunun hummalı kovanı! Duvarlarının içinde kim bilir ne kahramanlıklar ne alçaklıklar var! İyilere de günahkârlara da ne hesapsız acılar var, heyhat! Kendinize hür diyorsunuz ancak her hür insanın hürriyetini on tane köle sağlıyor – Üstelik bu köleler insan oldukları hâlde vaziyetleri yüzünden alçak ve menfur bir konuma düşüyorlar – Yine de soylu düşünceler ve, bana kalırsa, tüm insan ırkını kurtaracak bir yüce gönüllülük yaşıyor bu şehirde atan nice yürekte – Onları hoşnut edecek şey yüreklerinde olmadıktan sonra iyi insanlar mutsuz olmuş, ne fark eder? Rahat bir vicdan, yıkılan umutları – bağlar koparan lekelenmiş bir ismi & uygar hayatın tüm acılarını telafi eder mi?

Ey Güneş, ne güzelsin sen! Seni kabul eden altın sarısı okyanus ne muhteşem! Yüreğim huzurlu – Hiç acı duymuyorum – mukaddes bir sevgi hislerimi dinginleştiriyor – Sanki zihnim de etrafı kuşatan tabiatın bu tarifsiz güzelliğine iştirak ediyor – Ne yapayım? Dünyaya karışarak bozayım mı bu sükûneti? – Sebebini bulmak için acıyan bir yürekle arayayım mı bu ıstırap seyirliğini? Yoksa hikmet arayışını çaresizlik içinde bırakıp kendimi bu dünyanın verdiği zevklere mi adayayım? – Ah! Hayır – Âlim olacağım ben! Kendi yüreğimi öğrenecek – orada bir ihtimal sahip olduğum erdemin filizlerini keşfedip başkalarına da kendi ruhlarında nasıl arayacaklarını öğreteceğim – Yaşamımın yönetici yıldızı olan, sahip olduğum bu sönmez güzellik sevgisinin baş gösterdiği yeri bulacağım – Onu doğru dürüst bir şekilde nasıl yönlendireceğimi, hayran olduğum bu güzelliğe nasıl bir sevgiyle dönüşeceğimi öğreneceğim. Beni yücelten, hürmet ettiğim şeye dönüştüren o tanrısal hissin izini sürdüm mü, işte o vakit başkalarına da öğreteceğim. Bir kişi bile kazansam, sevmeleri gereken güzelliğin – peşine düşmeleri gereken sevginin, varlıklarının, tüm insanların hakiki gayesi olması gereken hakiki gayesinin ne olduğunu tek bir zihne bile öğretsem mutlu olacak & yeterince şey yaptığımı düşüneceğim –

Elveda kuşkular – kötülüğün acı veren düşünceleri – gördüğümüz her şeyin tarifi olmayan, muazzam sebebi – tüm bunlardan habersiz olduğum için memnun, zihnimi hiçbir istikrarsız izaha dayamadığım için mutluyum. Kâinatın muazzam sırrına dair vardığım sonuç *hiçbir şey bilemeyeceğimdir* – Önünde bir perde var – ne gözlerim ardını görecek denli keskin, ne kollarım onu çekip atacak denli uzun – varlık gayemi araştıracağım – ey evrensel sevgi, ilham ver bana – etrafımda parıldayan güzelliğin seni kavrayacak mertebeye yükseltsin beni! İşte, uzun gezintilerimin neticesi buydu. Varlık gayemi aramış ve bilginin kendisi olduğunu keşfetmiştim – Bunun kısıtlı bir araştırma olduğunu zannetmeyin – Beni yalnızca insan ruhunun labirentlerini araştırmaya yöneltmekle kalmadı – aynı zamanda dünyada, öğrenmeye çalıştığım o evrensel güzelliğin bir parçasına sahip olmayan hiçbir şey olmadığını öğrendim – gökyü-

zündeki yıldızların devinimleri, bütün o filozofların çalışmalarının gözler önüne serdiği tabiat harikaları, ruhumun, güzelliklerin tastamam bir tefekkürüne ve keyfine erdiği basamaklar oldular – Ey dünyadan kaçmış olan sizler, dünyanın sırları gözlerinizin önüne serildiğinde yüreklerinizde hangi sevgi pınarlarının açılacağından, zihninizin ne kadar muhteşem bir haz duyacağından habersizsiniz; kainatın güzelliğini öğreneceksiniz – İşte o vakit hikmeti elde etmek için can atan ruhlarınız kötülüğün her bir zerresinden azade olan bedenlerinizde huzur bulacak, her şeyi bildiğiniz için kainata âdeta karışarak hayran olduğunuz o semavi güzelliğin bir parçası olacaksınız –

Diotima durakladı ve derin bir sessizlik vuku buldu– Delikanlı, kızarmış yanakları ve Diotima'nınkinden yayılan ateşle yanan gözleriyle, bakışlarını vahyolunuyormuş gibi gökyüzüne kaldırmış olan Diotima'nın yüzünden ayırmıyordu – Bakışlarını yere diken kadın ise derin bir iç geçirmeden sonra sessizliği bozan ilk kişi oldu –

Ey ilahi kâhin, dedi – Dersleriniz benim için pek yeni, pek tuhaflar – Şayet varlığımızın gayesi buysa dünyada ne intizamsız bir yolun peşinden gitmişim – Diotima, mahvolmuş sevgilerin, ıstırabın, tarifsiz ıstırabın ruhu nasıl soldurduğunu bilmiyorsunuz. Tüm kâinat gözlerimizin önüne serilmişken dünyevi yaşamımızdaki eylemler ne kadar önemsiz görünüyor – yine de duygularımız derin & karşı koyulamaz işte. Coşkun nehirdeki bir umuda tutunarak çaresiz bir hâlde yüzerken kıyıların güzelliğini idrak edebilir miyiz, ah, ruhum düşünemeyecek kadar karmaşık – Anlayış varlığımızın sonuysa eğer, bizleri alim olandan alıp bir ıstıraba, sınırlı, bencil hislere sürükleyen bu duygular ve hisler niçin koyulmuş içimize? İmtihan mı bu? Dünyadayken imtihanımı başarıyla geçtiğimi düşünürdüm, son anlarım hiçbir suçu hak etmediğimin düşüncesiyle huzur dolu olmuştu – fakat siz bu hissi alıyorsunuz benden – Oradaki duygularım benim her şeyim idi; beni ele geçiren dermansız ıstırap ruhumu tüm sevgiden, güzelliğin tüm suretlerinden mahrum bırakmıştı – Tabiat benim için zifiri bir geceydi; güzelliğin huzmeleri geceme, gözlerimi dermansız elemin acı gözyaşlarıyla

doldurmak için sızıyorlardı ancak – Ah, ıstıraba nasıl bir teselli var ki dünyada?

Kalbiniz, korkarım ki, diye karşılık verdi Diotima, ıstırabınızla kırılmış – ancak mücadele etmiş olsaydınız – ona duyduğunuz arzu ruhunuzu kavururken dünyevi mutluluğun tüm umudu içinizde solduğunda yanınızda sizi güzelliği düşünmeye ve hikmeti aramaya teşvik edecek bir arkadaşınız olmuş olsaydı – içinizde yalnızca yeni umutların filizlerini değil, aynı zamanda daha evvel yaşadığınız tutku dolu yaşamdan daha farklı bir yaşamı da bulurdunuz – – Sizi bu denli ele geçiren ıstırabı anlatın bana – dünyada katlandığınız duygu değişimlerini söyleyin – öldükten sonra eylemlerimiz & dünyevi meraklarımız hiç olmamış gibi yok olup gider ancak hislerimizin izleri var olmaya devam eder ve hatıraları da tefekkürümüzün ebedi konusu olurlar.

Güzel kızın yanaklarına bir kırmızılık yayıldı – Heyhat, diye yanıtladı, ne hikâye anlatırdım, ne karanlık, ne çılgın tutkuları sererdim gözler önüne – Siz, Diotima, dünyada yaşarken sevginin safi özüyle bir olmuş; yüreğin katlandığı binbir eziyetten habersiz, acıyı paylaşmasa da cehennemi olan karanlık duygular tarafından zincire vurulmuş ve oradan kaçamamış bir ruhun dehşet veren mücadelesine şahit olmuş biri gibi görünüyorsunuz – Bu diyarların sakinleri tarafından kullanılan asude lisanda, insan yüreğinin ıstıraplarını tasvir edecek denli yakıcı kelimeler var mı? – Siz onları anlayabilir misiniz? Yahut bir şekilde acılarını paylaşabilir misiniz? Yazık ki, ölmüş olsam da ben paylaşıyorum, geçmişin korkunç görüntüleri hatırıma geldikçe gözyaşlarım hayattayken olduğu gibi akıyor –

– Sevimli kız konuşurken gözlerim acı yaşlarla dolmuştu – Hayal'in ruhu içimde soluyor gibiydi, elimi yaşlı gözlerimin önüne koyup çektikten sonra kendimi Tiber'in kıyılarındaki ağaçların altında buluverdim – Güneş daha yeni batıyor, St. Peters'ın üzerinde süzülen bulutları kızıla boyuyordu – her yer sakindi, hiç insan sesi duyulmuyordu – havanın kendisi de dingindi, ayağa kalktım – ve işittiklerimin hatırasıyla içimde duyduğum kedere şaşırdım – belki insan görürüm diye telaşla şehre gittim; oradan oraya atlayan hatı-

ralarımı unutayım diye değil, neyin gerçek neyin rüya yahut, hiç değilse, bu dünyadan bir şey olmadığını kafama sokayım diye – Corso Caddesi at arabalarıyla doluydu, Trinita dei Monti'ye doğru çıkarken etrafımda gördüğüm kalabalıktan, boşluktan, çevremde uğuldayan pek çok insanın çirkinliğinden, biçimsizliğinden bahsetmiyorum bile, bezmiştim – Akşam çökünce dinginleşen şehre bakan odama girdim derhal – Şimdi seni seyrediyorum sessiz, güzel Roma – ay, kubbelerini aydınlatıyor – latif hatıraların hayaletleri harabelerinin arasında gece meltemiyle birlikte süzülüyor – Bedbaht yüreğimi biraz da olsa teselli eden güzelliğini düşünerek gördüklerimi yazıyorum – Yarın beni o yola götürsün diye Hayal'in aklını yeniden çelecek, önceleri göz ardı ettiğim düşleriyle ziyaretime çağıracağım onu – Ah, hâlâ bir faydası olacakken şu dersi almama müsaade et: Benimki gibi çaresiz & mutsuz bir zihin için bir unutkanlık ânı, hatırdan çıkmış bir an, acı hatıralarla dolu bir hayata bedelmiş.

2

Ertesi sabah Borghese bahçelerindeki Asklepios tapınağının basamaklarında otururken Hayal yeniden ziyaret etti beni ve gülümseyerek peşinden gelmemi işaret etti – uçuşum ilkin ağırdı ancak peri tarafından bana eşlik etmeleri buyurulan rüzgârlar ben ilerledikçe kuvvetlendiler – hoş bir rehavet ele geçirdi hislerimi, ayıldığımda kendimi Diotima'nın yanındaki Cennet pınarında buldum – Dünyadaki hikâyesini anlatırken bıraktığım güzel kadın dönüşümü bekliyormuş gibiydi, ben ortaya çıkar çıkmaz şöyle konuştu–*

* Hayaller Âlemi/B'de bu hadisenin daha uzun (üç buçuk sayfa kadar), yazarın Cennet Bahçelerine dönüşünü, Diotima'nın Mathilda'yı teselli edişini ve ondan Mathilda'nın hikâyesini rica edişini anlatan karalanmış bir başka versiyonu daha vardır. Yazar vadilerde, bahçelerin yakınlarındaki ormanlarda gezindikten sonra Mathilda'nın yanında oturan Diotima'ya rast gelir. "Sevgimizin fâni bedenlerimizden daha uzun yaşadığını söylemekte hakkı var, sizi şu an burada karşılamakta olan hayatta sevdiğiniz şeyi bulamayıp hayal kırıklığına uğramış olmanızı çok iyi anlıyorum. Fakat gün gelecek hepiniz süratin tamamen size bağlı olduğunu göreceksiniz – İrfan edinerek, size malik olan yegâne hisse yapışmış bencilliği yitirerek nihayet her birimizin farklı kısımlarını oluşturmakta olduğu o evrensel âleme karışacaksınız." Diotima, Mathilda'ya hikâyesini anlatması için ısrar eder; Mathilda da, üzerine tüm ağırlığıyla çöken zincirleri kırma umuduyla, "bu tuhaf ıstırabın hikâyesini anlatmaya" başlar. *–en*